"Bedir Gecenizi, Kadir Gecenizi ve Fıtr Bayramınızı Tebrik Eder, Cenâb-ı Mevlâ'dan Her Birinin İhyasına Muvaffakiyetler Niyaz Ederiz!"

# Lâlegül

Aylık İlim - Kültür ve Fikir Dergisi

Lâlegül Dergisi: Yıl: 5 Sayı:52 - Ramazan 1438 - Haziran 2017 Fiyatı:13TL

## "O Ramazan Ayı ki Kur'ân Onda İndirildi."

*(Bakara Sûresi:185)*



# EDİTÖRDEN

"**Başı rahmet, ortası mağfiret, sonu da Cehennemden kurtuluş"** olan Ramazan-ı şerif Ayı'nı idrak ediyoruz elhamdülillah. Rabbim bu mübarek ayın gecesini ve gündüzünü en güzel şekilde ihya etmeye cümlemizi muvaffak eylesin. Tuttuğumuz oruçları, kıldığımız teravihleri, okuduğumuz mukabeleleri, ferâiz ve nevâfil yaptığımız tüm ibadet ve taatleri me'al-küsür dergâhı izzetinde kabul buyursun.

**İlâhî Kitapların indirildiği Ay**

Mevla Teala Kur'an-ı kerim'de Ramazan Ayı'nın ismini zikretmiş, Kur'an'ı bu ayda indirmekle seçtiğini beyan edip onu methetmiştir. *(Bakara: 185)*

İmâm-ı Rabbânî hazretleri **"Ramazan ayının fazileti ve Kur'ân-ı Kerîm ile münâsebeti"**ni ele aldığı bir mektubunda şöyle buyurmuştur:

**"Kur'ân-ı kerim'in, tüm kemâlâtı toplaması ve bu ayın da o kemâlâtın sonuçlarını ve semerelerini içermesi açısından bu mübarek ayın Kur'ân'la tam bir münâsebeti vardır. İşte bu münâsebet, Kur'ân-ı kerîm'in bu ayda inmesinin sebebi olmuştur"**

Tabi sadece Kur'an-ı kerim değil, diğer peygamberlere indirilen İlahi Kitaplar da bu ayda nâzil olmuştur. Nitekim Efendimiz *(Sallallahü aleyhi ve Sellem)* şöyle buyuruyor:

**"İbrahim** *(Aleyhisselam)***'ın sayfaları Ramazan'ı şerif'in ilk gecesi indirildi. Tevrat; altıncı gecesi, İncil; on üçüncü gecesi indirildi..."**

Bir başka Hadis-i Şerifte ise Efendimiz:

**"Zebur Ramazan-ı şerifin on ikinci gecesi indirilmiştir."** buyurdu.

Hadis-i şeriflerden de anlaşıldığı üzere, demek Mevla Teala bu mübarek ayı, ilahi kitapları indirmek üzere tahsis ettiği kıymetli bir aydır.

**Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır**

Peygamber Efendimiz *(Sallallâhü Aleyhi ve Sellem)*'e, evvelki ümmetlerin ömürlerinin ne kadar uzun olduğu bildirilince, Kendi ümmetinin ömürlerini onlara göre kısa buldu. Onların işlediği sâlih amelleri, benim ümmetim bu kısa ömürde işleyemez endişesiyle üzülünce, Mevlâ Teâlâ Habibine "Kadir Gecesi"ni ihsan etti ve:

**"Kadir Gecesi bin aydan hayırlıdır."** *(Kadr: 3)* buyurdu.

Bu ümmete ihsan edilen bir gece bin aydan hayırlı olunca, bu ümmetin ömrü de mânen uzatılmış oldu. Bin ay demek; yaklaşık "seksen üç sene dört ay" gibi uzun bir zaman dilimi eder ki, bir gece koskoca bir ömre bedel oluyor. Yani Kadir Gecesi'nin her saati ve dakikası seneler, aylar ediyor. Bu bizim için çok büyük bir kazanç ve çok büyük bir fırsattır.

Fakat bir de madalyonun öbür yüzü var. Çünkü böylesine kıymetli bir geceyi ibâdetle değil de, isyanla ve günahla geçirmek ise, senelerce isyana denk oluyor. İşte o zaman bu büyük avantaj dezavantaja dönüşür ki, Rabbim böylesine kıymetli bir geceyi gafletle geçirmekten ve ziyana uğramaktan bizleri muhafaza buyursun.

* * *

21 Haziran Çarşamba Günü'nü, 22 Haziran Perşembe Günü'ne bağlayan gece **Kadir Gecesi**'dir. O gece; Rabbimizin mağfiretinin coşup rahmet deryasına dönüştüğü, Kendisinden isteyeni kesinlikle mahrum etmeyeceği, hayırların bire bin katıyla kabul edildiği çok müstesna bir gecedir.

Efendimiz *(Sallallâhü Aleyhi ve Sellem)* buyuruyor ki:

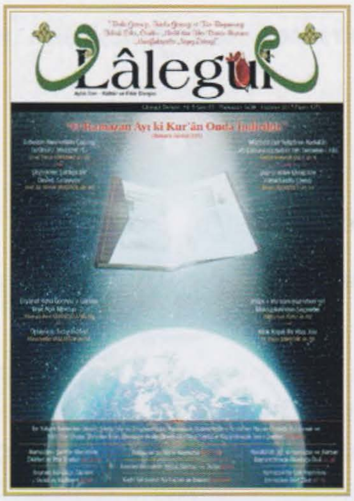
**"Her kim Kadir Gecesini; inanarak ve sevabını Allah'tan bekleyerek ikâme ederse, geçmiş bütün günahları af olunur."**

Madem bu mübarek gecede geçmiş günahlara silgi çekme fırsatımız var, ayrıca koskoca bir ömre bedel bir gece, öyleyse bize düşen o geceyi kesinlikle gafletle geçirmeyip ihya etmeye gayret etmektir.

Şimdiden hepinizin Kadir Geceniz ve Ramazan Bayramınız mübarek olsun.

Fi Emanillah!

Mustafa Özşimşekler




**LÂLEGÜL DERGİSİ ADINA İMTİYAZ SAHİBİ**
Tuana Basın Yayın

**GENEL YAYIN YÖNETMENİ**
Mustafa ÖZŞİMŞEKLER

**GENEL MÜDÜR**
Gürsel YILDIZ

**REKLAM İLETİŞİM**
reklam@lalegulfm.com

**YAYIN TÜRÜ**
Aylık İlim-Kültür ve Fikir Dergisi

**BASIM YERİ**
Matsis Matbaa Hizmetleri
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51
Sefaköy/ İSTANBUL
Tel:0212 624 21 11
www.matbaasistemleri.com

**YURTİÇİ ABONELİK BEDELİ ( 12 AYLIK )**
150 TL

**YURTDIŞI ABONELİK BEDELİ (12 AYLIK )**
180 Euro

**ABONELİK ÖDEMESİ İÇİN BANKA HESAP BİLGİLERİ**
Gürsel YILDIZ

**ALBARAKA TÜRK TL HESABI**
İBAN: TR14-0020-3000- 0064-8648-0000-09

**ALBARAKA TÜRK EURO HESABI**
İBAN: TR57-0020-3000-0064-8648-0000-11

**POSTA ÇEKİ HESAP NUMARASI**
Gürsel YILDIZ
105 907 20

**ABONE DAĞITIM**
Tuana Basın Yayın
0212 912 10 06
0212 435 10 58

**ABONE İŞLEMLERİ**
0212 435 10 58
0212 912 10 06

**ADRES**
Tuana Basın Yayın
Çınar Mah. Osman Gazi Cad. No: 50/A
Bağcılar / İSTANBUL



# İÇİNDEKİLER





## • DUALAR ve ZİKİRLER •



# HİNDİSTAN ZİYÂRETLERİ-5

## SİLSİLE-İ MEŞÂYİHIMIZDAN HİNDİSTAN'DA MEDFÛN BULUNAN 7 BÜYÜK ZÂTIN SONUNCUSU ABDULLÂH ed-DEHLEVÎ HAZRETLERİ'NİN TERCEME-İ HÂLİ

**AHMET MAHMUT ÜNLÜ**

Bizlere bir kere daha uzak mesâfeleri sağ-sâlim olarak katettirip Hindistan topraklarına giderek silsile-i aliyyemizin yüce ricâlini ve sâir meşâyihı ziyâret etmeyi nasîb eden **Rabbimiz**'e hamd ettikten ve **Rasûlü** ile Ehl-i Beyti'ne salât-ü selâm ettikten sonra **Yüce Mevlâmız**'dan niyâzımız bütün sevenlerimizi, okurlarımızı ve bizleri o zatların şefâatlerine nâil kılmasıdır. Âmîn!

Muhterem okurlarım! Geçtiğimiz Aralık, Ocak, Şubat ve Mayıs aylarındaki yazılarımda Hindistan'da ziyâretleri ile şerefyâb olduğumuz zevât-ı kirâmdan **Muhammed Bâkîbillâh Hazretleri,** mahdumları **Ubeydullâh** ve **Abdullâh** hazarâtı, nâib-i makāmı olan halîfesi **Mirza Hüsâmeddin Ahmed Hazretleri, İmâm-ı Rabbânî Ahmed el-Fârûkî es-Serhendî Hazretleri** ile babası **Abdülehad Hazretleri**, oğulları **Muhammed Sâdık, Muhammed Sa'îd, Muhammed Ma'sûm Hazretleri** ve **Muhammed Ma'sûm Hazretleri**'nin oğulları **Muhammed Sıbğatullâh, Ebu'l-Kāsım Şerefuddîn Huccetullâh** (Nakşibend-i Sânî), **Muhammed Ubeydullâh** (Mürevvicü'ş-Şerî'a), **Muhammed Eşref,**



4- Şâh Ebu'l-Hayr'ın kabr-i şerîfi 3- Ebû Sa'îd Ahmedî'nin kabr-i şerîfi 2- Abdullâh ed-Dehlevî Hazretleri'nin kabr-i şerîfi 1- Cân-ı Cânân el-Mazhar Hazretleri'nin kabr-i şerîfi

**Muhammed Sıddîk** ve **Ebu'l-Kāsım Şerefuddîn Hazretleri**'nin en meşhûr halîfesi ve torunu **Muhammed Zübeyr Hazretleri**, **Seyfüddîn Ebu'l-Berekât Hazretleri, Seyyid Nûr Bedâyûnî Hazretleri ve Cân-ı Cânân el-Mazhar Hazretleri**'nin terceme-i hâllerinden bir nebze de olsa bahsetmiştim.

Bu ay da inşâallâh silsile-i meşâyihımızdan Hindistan'da medfûn bulunan yedi zattan sonuncusu olan **Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**'nin terceme-i hâlinden bir nebze de olsa arzetmek istiyorum. **Allâh-u Te'âlâ** bize de, size de bu yüce zatların şefâatlerini nasîb eylesin. Âmîn!

## SİLSİLE-İ MEŞÂYİHIMIZIN 29. HALKASINDA BULUNAN ABDULLÂH ed-DEHLEVÎ HAZRETLERİ

## - Hulâsa-i Hayât-ı Necîbesi -

Hindistan'da yaşayan ulemânın ve evliyânın en büyüklerindendir. **Gulâmu Ali** diye de tanınır. 1156'da (1743) Pencap'ta doğdu. Rüyâsında gördüğü **Hazreti Ali** *(Radıyallâhu Anh)* doğacak çocuğuna kendi adını koymasını istediğinden babası ona **Ali** adını verdi.

**Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri** beş-altı yaşına geldiğinde, kendisine **Ali** demekten hayâ edip **Gulâmu Ali** yânî "**Ali**'nin kölesi" dedi ve böyle tanındı.

Büyüme çağına gelince **Gulâmu Ali** adını aldı. Fakat daha sonra rüyâsında **Rasûlüllâh** *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in kendisine **"Abdullâh"** diye hitâb etmesi üzerine bu iki isimle tanındı.

Dînî ilimleri küçük yaşta öğrenmeye başladı. Daha sonra Delhi'ye giderek büyük muhaddis **Şâh Veliyullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**'nin oğlu **Abdülazîz ed-Dehlevî**'den *(Kuddise Sirruhû)* ***"Sahîhu'l-Buhârî"*** okudu.

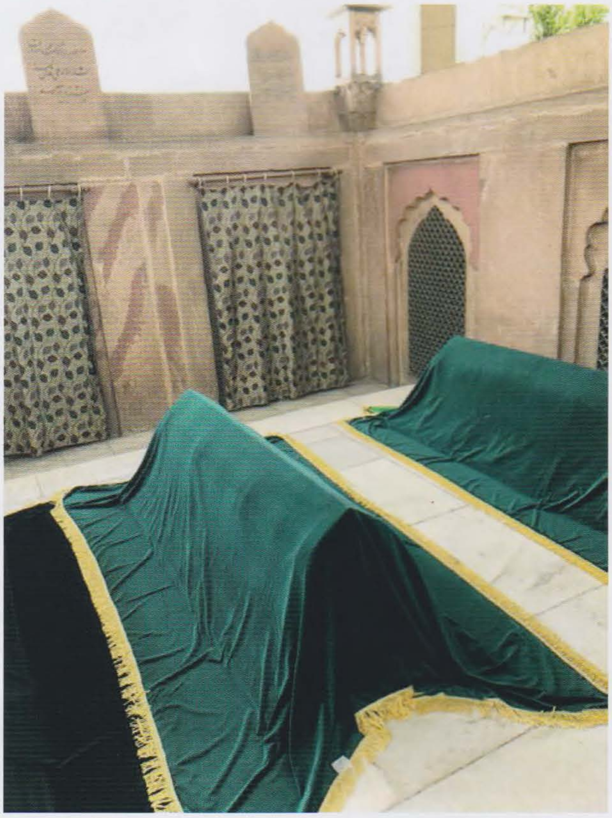
Tefsîr, hadîs ve fıkıh ilimlerinde kısa zamanda oldukça ileri bir seviyeye ulaştı. Babası, Kādirî Şeyhi **Nâsıruddîn**'e intisâb etmesini istediyse de bu istek gerçekleşmeden şeyh **Nâsıruddîn** ölünce onu bu konuda serbest bıraktı.

**Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri** bunun üzerine Delhi'de **Allâh** dostlarının sohbetlerinde bulunmaya gayret etti. Evliyânın büyüklerinden **Hâce Zübeyr**, onun halîfelerinden **Ziyâullâh** ve **Abdüladl**, **Hâce Nâsırüddîn**'in oğlu **Hâce Mîr Dürer, Mevlânâ Fahruddîn, Fahr-i Cihân-ı Çeştî ed-Dehlevî, Hâce Nânû, Hâce Gulâm-ı Çeştî** *(Kaddesallâhu Esrârahüm)* gibi büyük zatların sohbetleriyle şereflendi. Yirmi iki yaşına kadar onlardan tefsîr, hadîs, fıkıh gibi zâhirî ilimleri öğrendi. Tasavvuf yolunda yetişip büyük bir velî olmak için çalıştı.

Yirmi iki yaşından sonra ise velîler zincirinin halkalarından **Cân-ı Cânân el-Mazhar** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri** ile karşılaştı ve ona yirmi iki yıl hizmet ettikten sonra ondan irşad için mutlak icâzet aldı. Şeyhi bir Şî'î tarafından şehid edilince onun yerine geçti ve kısa zamanda büyük bir şöhrete kavuştu. Mürîdlerinin tasavvufî terbiyesiyle ilgilenmesi yanında günün belli saatlerinde zâviyesinde hadîs, fıkıh, tefsîr ve tasavvuf dersleri okuttu.

## - Ahlâk-ı Hamîdeleri -

**Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri** övgüye lâyık olan huyların en yükseklerine sâhipti. Cömertlik ve sehâvette güneş gibiydi. Tekkesinde devamlı olarak bulunan iki yüz civârındaki talebesinin bütün ihtiyaçlarını kendisi karşılardı.



*Abdullâh ed-Dehlevî Hazretleri'nin kabr-i şerîfi (sağ tarafında şeyhi Cân-ı Cânân el-Mazhar Hazretleri'nin kabr-i şerîfi bulunmaktadır)*

Ona yardım teklifiyle gelen zamânın pâdişâhı ve diğer devlet adamlarına karşı gözü tok davranır, tekkenin ihtiyâcı için yardım teklif eden zenginlerin isteklerini de geri çevirirdi.

Kendisine hediye olarak para veya başka bir mal gönderildiğinde, şâyet bunlarda haram tehlikesi yoksa önce ondan zekât verir, sonra da bununla helva ve tatlı türü şeyler yaptırıp dervişlere ve yoksullara dağıtırdı. Bir kısmıyla da tekkenin borçlarını öder, birazını da yanına gelen ihtiyaç sâhiplerine verirdi. Bunu da verirken son derece gizli vermeye dikkat eder, kimse anlamasın diye herkes murâkabe hâlinde mânevî âleme dalmışken ihtiyaç sâhiplerine verirdi.

Zamânın sultânı defâlarca tekkenin ihtiyaçlarını fazlasıyla karşılayacak kadar yardım etmeyi teklif etmiş fakat o, kabûl etmemişti.

Yine o yörenin vâlisi yardım etme teklifinde bulununca ona: "Biz kanâat ve fakirlik yüzünü pek öyle açmayız. Nasıl açalım?! Zîrâ rızık takdir edilmiştir." diye yazdı.

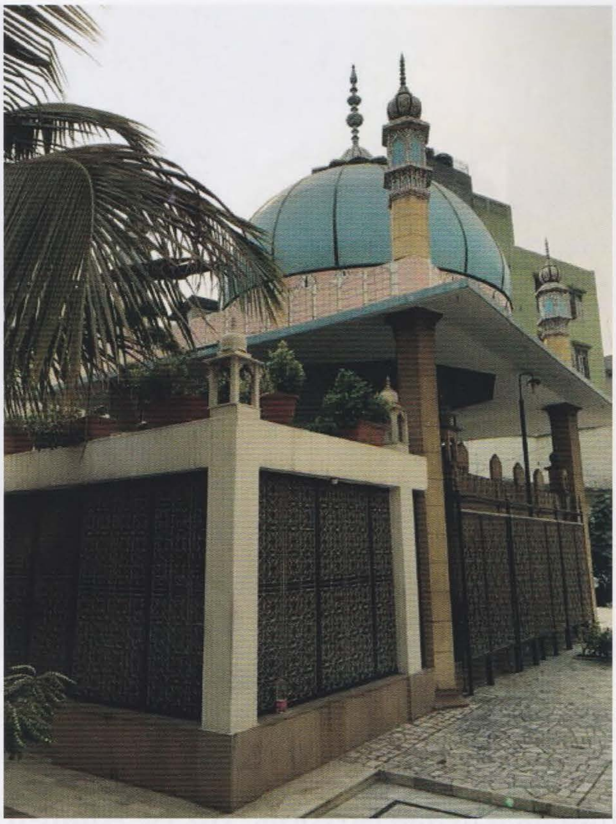
Hayâsı ve tevâzuu o kadar çoktu ki, ayaklarını uzatarak yattığı vâki değildi. İnsanlarla göz göze gelmemeye çalışırdı, hattâ aynada kendi yüzüne dahî bakmazdı. Son derece merhamet sâhibi olup, ona kötülük yapanlara bile duâ ederdi.

Evine bir köpek girdiğinde onu doyurur ve "Yâ **Rabbi**! Ben kimim ki, seninle sevdiklerin arasında vâsıta olayım. Bu yarattığın mahlûk hürmetine beni bağışla. Bana gelip intisâb edenler, Senin bana olan merhametinden dolayı geliyorlar." diye **Allâh-u Te'âlâ**'ya niyâz ederdi.

**Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**'nin meclisinde hiç dünyâ kelâmı konuşulmazdı. Hele dedikodu, gıybet hiç yapılmazdı. Şâyet birisi gıybet etmeye kalkarsa ona döner ve "Kötülenmeye lâyık olan benim." buyururdu.

İnsanlara **Allâh-u Te'âlâ**'nın emirlerini anlatır, yasakladıklarından kaçınmaları için çok gayret sarf ederdi. Zamanın pâdişâhına dahî çekinmeden, emr-i bi'l-mâruf ve nehy-i ani'l-münkerde bulunurdu. Haramlardan şiddetle kaçar, şüpheli olur korkusuyla mübahların fazlasını terk ederdi. Dünyâya aslâ meyletmez ve hiçbir kimseden bir şey istemezdi.

**Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**'ne, hastası olanlar gelir ve hastalarının iyi olması için duâ isterlerdi. O da gelenleri boş çevirmez, sıhhate kavuşmaları için duâ buyururdu.



*Abdullâh ed-Dehlevî Hazretleri'nin şeyhi Habîbullâh Cân-ı Cânân el-Mazhar Hazretleri'yle yan yana medfun bulunduğu türbe (2)*

**Allâh-u Te'âlâ** böyle sevgili bir kulunun duâsını kabûl buyurduğu için hasta ânında iyi olurdu.

Bunu işiten herkes **Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**'nin hâne-i saâdetlerinin önünde birikirler, dertlerine derman ararlardı. Buna rağmen **Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**'nin mübârek vücûtlarında üçten ziyâde hastalık vardı. Bu hastalıklar sebebiyle namazlarını dahî özürlü olanlar gibi kılardı.

Bunu bilen dostlarından biri dayanamayıp "Efendim! Herkes hastalıktan kurtulmak için sizden duâ istiyor. **Allâh-u Te'âlâ** da bu duâlarınızı reddetmiyor. Her gelen, şifâya kavuşmuş olarak huzûrunuzdan ayrılıyor. Hâlbuki kendi üzerinizde birden çok hastalık var. Bir duâ buyursanız da bu dertlerden kurtulsanız olmaz mı?" diye sordu.



*Abdullâh ed-Dehlevî Hazretleri'nin şeyhi Habîbullâh Cân-ı Cânân el-Mazhar Hazretleri'yle yanyana medfun bulunduğu türbe*

O da cevâben: "Onlar hastalıktan kurtulmak için duâ istiyorlar. Biz ise **Allâh-u Te'âlâ**'nın verdiği bu dert ve belâlardan, O gönderdiği için râzıyız.

Dert ve belâlar, kemend-i mahbûbdur (sevgilinin bağıdır). **Allâh-u Te'âlâ** bu dertleri sevdiği kullarına ve dilediklerine verir. Bu sebeple dertlerin bizden gitmesini değil, **Rabbimiz**'in murâdı doğrultusunda gönderilmesini isteriz." buyurdu.

## - Günün Belli Saatlerinde Neler Yapardı? -

**Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri** günlük hayâtını, **Rasûlüllâh** *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*in sünnet-i seniyyesine uydurmaya ve her hâliyle **Rasûlüllâh** *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e uygun olarak yaşamaya son derece gayret ederdi.

Çok az uyur, her gece teheccüd namazına kalkar ve kalktığında uyuyanları da kaldırırdı. Teheccüd **kıldıktan** sonra yatmazdı.

Her gün Kur'ân-ı Kerîm'den on cüz okur, murâkabe yapar, zikreder ve sabaha kadar böyle vakit geçirirdi. Sabah namazını son vaktinde cemâatle edâ ettikten sonra, talebeleriyle birlikte işrak vaktine kadar yine zikir ve murâkabeyle meşgul olurlardı.

Tekkesi mürîdlerinin çokluğundan dolayı almadığı için, zikir halkalarını ayrı ayrı yapardı. Her bir talebesine ayrı ayrı teveccüh eder, onların tasavvuf yolunda ilerlemesi için özel gayret gösterirdi.

İşrak vaktinden sonra da, talebelerine hadîs ve tefsîr dersleri verirdi. Sonra da ziyârete gelenleri kabûl edip onlara ikramlarda bulunurdu.

Onlarla kısaca görüşür, mâruzatlarını dinler, maddî ve mânevî müşkillerini halledip sıkıntılarını giderdikten sonra huzûrundan ayrılmalarına müsâade ederdi.

**Öğle**n yaklaşınca bir müddet kaylûle yaparak istirahat eder, kalkınca bâzı kitapların mütâlaasıyla ve bâzı mevzûlar üzerinde yazılan yazıların tetkîkiyle meşgul olurdu.

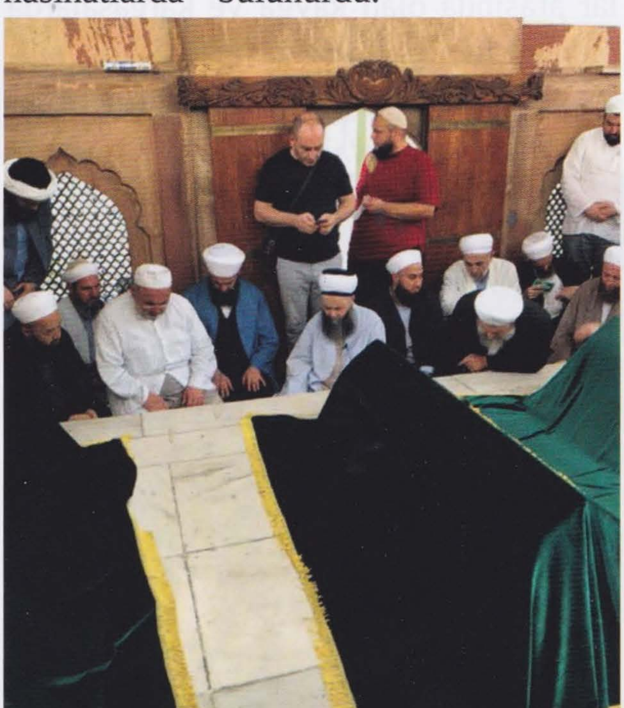
**Öğle namazının ardından ikindi vaktine kadar, hadîs ve tefsîr dersleri okuturdu.**

**İkindi namazından sonra ise, kendisi hadîs-i şerîf ve başta** İmâm-ı Rabbânî Hazretleri'nin ***"Mektûbât"*ı olmak üzere bâzı tasavvufî eserler okurdu. Sonra da mürîdânıyla birlikte güneş batıncaya kadar zikir ve murâkabeyle meşgul olurdu.**

Akşam namazını müteâkip bazı ileri gelen mürîdleriyle hasb-i hâl eder, onlara mânevî teveccühde bulunur ve yatsı namazını cemâatle kıldıktan sonra zikir ve murâkabe ile geceyi ihyâ ederdi.

Uyku bastırdığında hemen seccâdesi üzerinde, sünnet üzere sağ yanı üzere yatardı. Bâzen de murâkabe hâlindeyken geçkinlik hâli gelir ve uzun süre öyle kalırdı.

İnsanların cehennemden kurtulması için zamânın sultanlarına, komutanlarına, beylere, âlimlere, cemiyete hükmeden kimselere mektuplar yazar, onlara nasîhatlarda bulunurdu.



*Abdullâh ed-Dehlevî ve Cân-ı Cânân el-Mazhar Hazretleri'nin kabr-i şerîflerinde duâ ederken*

## - Abdullâh ed-Dehlevî *(Kuddise Sirruhû)* Hazretleri'nin Kerâmetleri -

Çok kerâmetleri görüldü. Kerâmetlerinin en büyüğü tâliplerin gönüllerine tasarruf etmeleri ve **Allâh-u Te'âlâ**'nın feyiz ve bereketlerini onların kalplerine akıtmaları idi. Bu büyük iş, **Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**'nde o kadar çok zuhûr ederdi ki anlatması ve misâlleri cildler dolusu kitap olurdu.

Binlerce tâlibin kalbini devamlı **Allâh-u Te'âlâ**'yı anar hâle getirdi. Yüzlercesini cezbelere ve İlâhî feyizlere kavuşturdu. Çoklarını yüksek makam ve hâllere eriştirdi. Bununla berâber dünyâya âit kerâmetleri ve İlâhî ilhamlarla gaybdan haber vermeleri de çok sık görülürdü. İnsanların müşkillerini çözer, dertleri ve istekleri için duâ ederdi. Çoklarının işleri onun duâları ile hallolurdu.

Birçokları **Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**'ni rüyâda görüp büyüklerin yolunu anlar, içine düşen şevk ile huzurlarına gelir, yüksek makamlara kavuşur ve memleketlerine dönerlerdi.

Tâliblerin sayısı çok olduğu hâlde, teveccühle herbirini makamdan makama geçirir ve hâlden hâle ulaştırırdı. Teveccühünün kuvvetli oluşundandır ki, senelerce sürecek işleri günlere sığdırırdı. Çok fâsık ve fâcirler, yüksek teveccühleri sebebiyle tevbe edip doğru yola gelmişlerdi. Bâzı kâfirler, küçük bir iltifâtı ile İslâm'la müşerref olmuşlardı.

Talebelerinin ileri gelenlerinden **Ahmed Yâr**, ticâret için sefere çıkmıştı. Dönerken hocası **Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**'ni yanında yürüyor gördü. **Ahmed Yâr**'a "Hızlı yürü, kāfile geride kalsın.

Çünkü yolda soyguncular, yol kesiciler var. Kâfileyi basmak istiyorlar." buyurdu ve kayboldu. Bu konu hakkında **Ahmed Yâr** şöyle anlatmıştır: "Acele ettim ve kervandan çok ileri geçtim. Yol kesiciler gelip ardımdan kāfileyi bastılar, ben ise kurtulup sağ sâlim evime geldim."

Bir keresinde Delhi'de kıtlık ve kuraklık vâki olmuştu. **Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri** mescidin avlusuna çıkıp, kızgın güneşin altında oturdu ve "Yâ **Rabbi**! Sen yağmur yağdırmayınca buradan kalkıp gitmem." dedi. Bunun üzerine bir saat geçmeden yağmur yağdı.

En büyük kerâmeti, kendisine gelen sâdık kimselerin kalplerine bir teveccüh ederek, feyiz ve bereketle doldurmasıydı. Binlerce âşığı bir bakışta cezbelere ve vâridât-ı İlâhiyyeye kavuştururdu.

**Hâlid-i Bağdâdî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri** gibi allâme-i cihânın Mekke, Medîne, Bağdat ve Şam'da mürşid bulamayıp da, dünyânın merkezlere en uzak bölgelerinden olan Hindistan'a sırf **Abdullâh ed-Dehlevî Hazretleri**'nin terbiyesine girmek için gitmesi, daha doğrusu gönderilmesi ve onun tekkesinde halâ temizleyip dokuz ay seyr-i sülûk yapması ve sonunda onunda teveccühleriyle Hâlidiyye tarîkatını kurarak Mekke, Medîne, Şam ve Kudüs başta olmak üzere Anadolumuz ve Balkanlar dâhil olmak üzere âlemleri nûra ğark etmesi **Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**'nin kerâmeti olarak, birçok evliyânın kerâmetini kat kat geçmiştir.

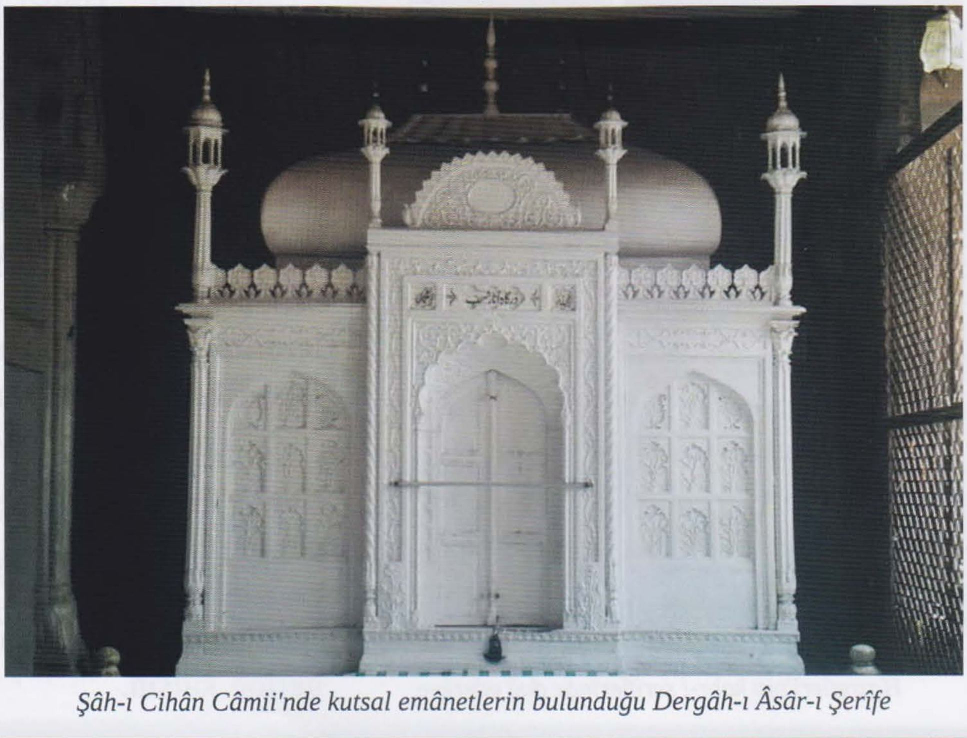
İnşâllah bir dahaki sayıda **Hâlid-i Bağdâdî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri** ile ilgili daha geniş mâlûmât vereceğiz.

## - Abdullâh ed-Dehlevî *(Kuddise Sirruhû)* Hazretleri'nin Vefâtı -

**Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri** her zaman şehîd olmayı arzu ederdi.

Lâkin buyururlardı ki: "Mürşidim ve üstâdımın yâni **Mazhar-ı Cân-ı Cânân** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**'nin şehit edilmesinden insanlara çok sıkıntılar geldi. Üç sene büyük kıtlık olup, binlerce insan öldü.

Yine o şehitlik hâdisesi üzerine insanlar arasında olan kavga ve kargaşalarda ölenler, herkesin bildiği gibi yazıya sığmayacak kadar fazla oldu. Onun için şehit olmayı istemekten vazgeçtim."



*Şâh-ı Cihân Câmii'nde kutsal emânetlerin bulunduğu Dergâh-ı Âsâr-ı Şerîfe*

**Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**'nin son hastalığında bâsur ve kaşıntısı arttı. Bu sırada Luknov'da (Leknev'de) bulunan **Ebû Sa'îd el-Müceddidî el-Fârûkî**'ye kısa zamanda birçok mektuplar yazıp "Benden sonra yerime siz oturursunuz." dediler.

Bu haberler üzerine **Ebû Sa'îd** *(Kuddise Sirruhû)* çok şaşırdı. Çoluk çocuğunu Luknov'da bırakıp süratle geldi.

Huzurlarına gelince **Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**: "Sizinle karşılaştığım zaman içimden 'Çok ağlayacağım.' diyordum. Fakat öyle bir vakitte geldiniz ki ağlayacak gücüm de yok." buyurup, çok ihsanlarda bulundular.

Âdetleri öyle idi ki hastalandığında vasiyyetnâme yazdırırlardı. O vakitte de hem yazdırdılar, hem söz ile anlattılar ve buyurdular ki: "Devamlı zikrediniz. Büyüklere bağlılığımızı muhâfaza ediniz. Güzel ahlâklı olup, insanlarla iyi geçininiz. Kazâ ve kader husûsunda nasıl ve niçini bırakınız. Yol kardeşleri ile birlik olmayı lâzım biliniz. Fakr, kanâat, rızâ, teslîmiyet, tevekkül ve ferâğat üzere olunuz.

Benim cenâzemi, âsâr-i nebeviyyenin bulunduğu Delhi'deki Şâh-ı Cihân Câmii'ne götürünüz ve **Rasûlüllâh** *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*den şefâat isteyiniz.

Cenâze namazımı orada kılın ki **Rasûlüllâh** *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)*e âit olan mukaddes emânetler sebebiyle teberrük (bereketlenmek) hâsıl olsun."

Yine buyurdular ki: "**Hazreti Hâce Bahâeddîn Nakşibend** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**: 'Benim cenâzemin önünde Fâtiha, Kelime-i Tevhîd ve âyet-i kerîme okumak büyük iştir. Siz:



*Şâh-ı Cihân Câmii'ndeki emânât-ı mukaddeseden kadem-i şerîf*

مُفْلِسَانِيمْ اٰمَدَهْ دَرْ كُوىِ تُو

شَيْءُ لِلّٰهِ اَزْ جَمَالِ رُوىِ تُو

*'Müflis (iflas etmiş biri) olarak Senin köyüne (kapına) geldim,*

*Allâh için güzelliğinden bir şey isterim.*

beyitlerini okuyun.' buyurmuşlardı.

Ben de bu şiirin ve ayrıca aslı Arabî olan:

وَفَدْتُ عَلَى الْكَرِيمِ بِغَيْرِ زَادٍ

مِنَ الْحَسَنَاتِ وَالْقَلْبِ السَّلِيمِ

فَحَمْلُ الزَّادِ أَقْبَحُ كُلِّ شَيْءٍ

إِذَا كَانَ الْوُفُودُ عَلَى الْكَرِيمِ

*'Kerîmin huzûruna azıksız geldim,*
*Hasenatsız ve kalb-i selîmsiz.*

*Huzûruna çıkılacak Zat kerem sâhibiyse,*
*O'na azıkla gitmek ne çirkin şeydir.'*

beyitlerinin güzel sesle okunmasını istiyorum."

Cumartesi günü idi. **Mevlevî Kerâmetullâh Sâhib**'e "Çabuk **Meyân Sâhib**'i (yânî Ebû Sa'îd'i) çağırınız." buyurdular. **Mevlevî Sâhib** acele kalkıp, **Ebû Sa'îd Hazretleri**'ni çağırdı. Kapıdan içeri girince, bakışlarını ona çevirdi ve bu hâlde, 22 Safer 1240 (16 Ekim 1824) senesinde, kuşluk vakti murâkabe hâlinde iken, bu sıkıntılarla dolu dünyâdan ayrıldılar.

İnsanlık için büyük üzüntü sebebi olan vefât haberini duyan binlerce insan toplandı. Cenâze namazı, Büyük Câmi'de (Şâh Cihân Câmii'nde) kılındı. **Şah Ebû Sa'îd Hazretleri** imâm oldu.

**Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**, şeyhi olan **Habîbullâh Cân-ı Cânân el-Mazhar** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**'nin türbesinin yanında Hindistan'ın en önemli Müceddidî merkezi olan bir dergâh inşâ etmişti.

Vefât edince, üstâdı **Mazhar-ı Cân-ı Cânân** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**'nin medfûn bulunduğu kabrin sağ yanına defnolundu.

İngilizler'in 1857'deki Hint ayaklanmasını bastırması sırasında yıkılan dergâh, **Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**'nin silsilesinden gelen **Şâh Ebü'l-Hayr** tarafından onarılmıştır.

Bu sebeple kendisine nisbetle "Dergâh-ı Şâh Ebü'l-Hayr" olarak tanınan dergâh bugün de faaliyetini sürdürmektedir.

**Şâh Ebü'l-Hayr** ayrıca **Habîbullâh Cân-ı Cânân el-Mazhar** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri** ile **Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri** ve halîfelerinden olan **Ebû Sa'îd Ahmedî el-Müceddidî**'nin kabirlerini aynı alanda yanyana gelecek şekilde bir hazîrede toplamıştır. Kendisi de bu kabirlerin dördüncüsünde medfûndur.



*Şâh-ı Cihân Câmii'ndeki kutsal emânetlerden Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in kabr-i şerîfinin örtüsünden bir parça*

**Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri**'nin vefâtı için Arapça olarak:

نَوَّرَ اللّٰهُ مَضْجَعَهُ

"**Allâh-u Te'âlâ** kabrini nurlandırsın." mısrâı ile Fârisî olarak:

جَانْ بَحَقِّ نَقْشِبَنْدِ ثَانِى دَادْ

"İkinci Nakşibend **Hakk**'a can verdi." târihleri düşürüldü.

## - Eserleri -

Çeşitli memleketlere göndermiş olduğu mektuplarından yüz yirmi beş adedi, talebelerinden **Raûf Ahmed el-Müceddidî** tarafından toplanarak ***"Mekâtîb-i Şerîfe"*** ismi verildi.

**Muhammed Murâd el-Kazânî**, onun çeşitli risâleleri bulunduğunu söyleyerek ***"Îzâhu't-tarîka"*** (Süleymâniye Kütüphânesi, H.Hüsnü Paşa kısmı, no:7421) ve ***"Makāmât-ı Mazhariyye"*** (İstanbul 1986) adlı iki risâlesini zikreder.

**Abdullâh ed-Dehlevî** *(Kuddise Sirruhû)* **Hazretleri** ***"Makāmât-ı Mazhariyye"***-de şeyhini anlatmış, **Abdülğanî ibni Ebî Sa'îd** *(Kuddise Sirruhû)* da onun hayâtı, kerâmetleri ve halîfeleri hakkında ***"Hulâsa-i Cevâhir-i Aleviyye"*** (*"Makāmât-ı Mazhariyye"* içinde, sh:158-202) adlı bir risâle kaleme almıştır.

*('Abdülğanî ibnü Ebî Sa'îd, Hulâsa-i Cevâhir-i 'Aleviyye -Makāmât-ı Mazhariyye içinde-, sh:177; Muhammed Murâd el-Kazânî, Nefâisü's-sânihât fî tezyîli'l-bâkıyâti's-sâlihât -Reşehât'ın Arapça tercümesi kenarında-, sh:72, 'Abdülhay el-Hasenî, Nüzhetü'l-havâtır, 7/306-308; Yûnus İbrâhim es-Sâmerrâî, 'Ulemâü'l-'Arab fî şibhi'l-karreti'l-Hindiyye, sh:655; 'Abdülmecîd el-Hânî, el-Kevkebü'd-dürriyye 'ale'l-Hadâiki'l-verdiyye fî ecillâi's-sâdâti'n-Nakşibendiyye, sh:618-652; Hocazâde Ahmed Hilmî, Hadîkatü'l-evliyâ, sh:122; 'Osmânzâde Hüseyin Vassâf, Sefînetü'l-evliyâ, 2/28; Gulâm 'Alî ed-Dehlevî, Makāmât-ı Mazhariyye, sh:159; Muhammed Zâhid el-Kevserî, İrgâmü'l-merîd, sh:70; İsam, İslam Ansiklopedisi, 1/94-95; 'Abdülkâdir Nassâr, el-Vâsıta fi't-ta'lîk 'alâ risâleteyi't-tarîkati ve'r-râbıta, sh:29)*

*Dipnot*

1- Burada ismini zikrettiğimiz **Ahmed Sa'îd** *(Kuddise Sirruhû)*, ***"Sünenü İbni Mâce"*** *şârihi olan kardeşi* **Abdülğanî el-Müceddidî** *(Rahimehullâh)* ile birlikte Medîne-i Münevvere'de Cennetü'l-Bakî'de medfundurlar.

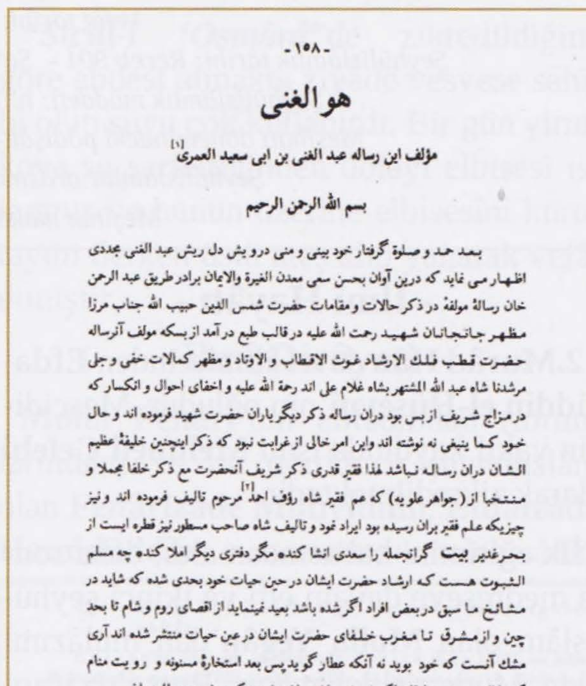

بسم الله الرحمن الرحيم



الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام علي سيّدنا محمد وعلى آله و اصحابه اجمعين اما بعد ميگويد فقير عبد الله معروف بغلام على عفى عنه اين رساله ايست مختصر و منتخب از كتاب مستطاب كه صاحب كمالات معارف دستگاه حضرت مولوى نعيم الله[1] در احوال سيدنا و مرشدنا مطلع انوار الطريقة منبع اسرار الحقيقة مقتداء ارباب يقين و عرفان شمس الدين حبيب الله حضرت ميرزا جان جانان رضى الله تعالى عنه واحوال خلفاء ايشان نوشته منت بر دل و چشم مخلصان نهاده اند فقير بعضى مطالب ازان انتخاب نموده و آنچه خود ياد داشته بران افزوده درين اوراق درج ساخت تا سرمايهٔ سعادت اين بى بضاعت گردد والله ولى التوفيق فقير در تأليف اين رساله تردد داشتم كه مبادا تحرير اين اوراق نامرضى آن حضرت گردد و در واقعه ديدم كه حضرت ايشان در مكان بنده تشريف دارند و مولوى نعيم الله نيز حاضراند فرمودند ترا اجازت داديم و فاتحه خواندند دانستم كه اجازت تحرير اين رساله فرموده اند پس آن تردد بطمانيت انجاميد واميداست كه اين عمل بقبول فايز شود ما قل وكفى خير مما كثر و الهى.

(١) احوال و مقامات مولوى نعيم الله در صفحهٔ صد و چهارم مذكور است.

*Abdullâh ed-Dehlevî Hazretleri'nin şeyhi Cân-ı Cânân el-Mazhar Hazretleri'ni anlattığı Makamât-ı Mazhariyye adlı Farsça eserinin ilk sayfası*


-١٥٨-

هو الغنى

مؤلف اين رساله عبد الغنى بن ابى سعيد العمرى[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

بعد حمد و صلوة گرفتار خود بينى و منى درويش دل ريش عبد الغنى مجددى اظهار مى نمايد كه درين آوان بحسن سعى معدن الغيرة والايمان برادر طريق عبد الرحمن خان رسالهٔ مولفهٔ در ذكر حالات و مقامات حضرت شمس الدين حبيب الله جناب مرزا مظهر جانجانان شهيد رحمت الله عليه در قالب طبع در آمد ازبسكه مولف آنرساله حضرت قطب فلك الارشاد غوث الاقطاب و الاوتاد و مظهر كمالات خفى و جلى مرشدنا شاه عبد الله المشتهر بشاه غلام على اند رحمة الله عليه و اخفاى احوال و انكسار كه در مزاج شريف از بس بود دران رساله ذكر ديگر ياران حضرت شهيد فرموده اند و حال خود كما ينبغى نه نوشته اند واين امر خالى از غرابت نبود كه ذكر اينچنين خليفهٔ عظيم الشان دران رساله نباشد لهذا فقير قدرى ذكر شريف آنحضرت مع ذكر خلفا مجملا و منتخبا از (جواهر علويه) كه عم فقير شاه رؤف احمد[2] مرحوم تاليف فرموده اند و نيز چيزيكه علم فقير بران رسيده بود ايراد نمود و تاليف شاه صاحب مسطور نيز قطره ايست از بحر غدير **بيت** گرانجمله را سعدى انشا كنده مگر دفترى ديگر املا كنده چه مسلم الثبوت هست كه ارشاد حضرت ايشان در حين حيات خود بحدى شده كه شايد در مشائخ ما سبق در بعض افراد اگر شده باشد بعيد نمينمايد از اقصاى روم و شام تا بحد چين و از مشرق تا مغرب خلفاى حضرت ايشان در عين حيات منتشر شده اند آرى مشك آنست كه خود بويد نه آنكه عطار گويد پس بعد استخارهٔ مسنونه و رويت منام كه دلالت بر حسن ارقام ذكر شريف داشته باشد شروع كرده شده وهو المستعان.

(١) عبد الغنى الحنفى نزيل المدينة المنورة المتوفى بها سنة ١٢٩٦ هـ [١٨٧٩ م.]
(٢) شاه رؤف احمد المجددى الفاروقى توفى غريقا سنة ١٢٥٣ هـ [١٨٣٧ م.]

*Raûf Ahmed'in, Abdullâh ed-Dehlevî Hazretleri'ni anlattığı Cevâhir-i Aleviyye kitabının Abdülğanî ibni Ebî Sa'îd tarafından yapılan hulâsasının ilk sayfası*



HASAN KUDUOĞLU

# DEVLET-İ ALİYYE'NİN SEKİZİNCİ ŞEYHÜLİSLÂMI

# EFDALZÂDE HAMÎDÜDDÎN EFENDİ

(Rahimehullâh)

## - Târihçe-i Hayât-ı Necîbesi -

*Vilâdet târihi: Bilinmemektedir*
*Vefât târihi: h.908 / m.1503*
*Şeyhülislâmlık târihi: Receb 901 - Şa'bân 908 / Mart, Nisan 1496 - Şubat 1503*
*Şeyhülislâmlık müddeti: h. 7 sene ve 1 ay / m. 6 sene 10 ay*
*Meşîhatı dönemindeki pâdişâh-ı âlem: 2. Bâyezîd (Bâyezîd-i Velî)*
*Şeyhülislâmlar arasındaki sırası: 8. Şeyhülislâm*
*Meşîhat makāmındaki sırası: 8*

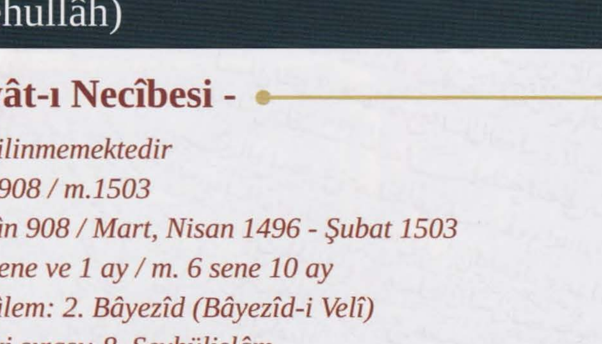
## - İlmî Hayâtı -

**2.Murâd Hân** devri âlimlerinden **Efdalüddin el-Hüseynî**'nin oğludur. Mescidinin vakıf kaydında ismi **Mehmed Çelebi** olarak zikredilmektedir.

İlk eğitimini babasından aldı, daha sonra medreseye devâm etti ve ikinci şeyhülislâm olan **Molla Yegân**'dan mülâzım[1] oldu. Müderrislik hayâtına Bursa'da Kaplıca Medresesi'nde başladı. *(Bkz: Resim-1)*

**Fâtih Sultân Mehmed Hân**'ın hükümdarlığının ilk yıllarında azledildikten sonra devletin yeni pâyitahtı olan İstanbul'a geldi.

Rivâyete göre İstanbul'da iken Eskisaray'ın[2] önünden geçtiği sırada **Fâtih Sultân Mehmed Hân**'ın birkaç baltacı ile geldiğini görmüş ve onu selâmlamış, pâdişah da kendisini tanıyarak dîvâna



*Resim-1: Kaplıca Medresesi de denilen medrese Murad Hüdâvendigâr'ın câmiinin üst katına inşâ ettirdiği medresedir*

çağırmış, ertesi gün 50 akçe yevmiye ve imâretten de kâfi miktarda iâşe ile Bursa Murâdiye Medresesi[3] müderrisliğine tâyin etmiştir. *(Bkz: Resim-2)*



*Resim-2: Şu anda tâmirâtı devâm eden 2.Murâd Hân'ın Murâdiye Külliyesi içerisindeki medresesi*

Yine aynı rivâyette **Fâtih Sultân Mehmed Hân**'ın tavsiyesiyle kendini yoğun bir çalışmaya veren **Hamîdüddin Efendi**'nin bu sebeple rahatsızlandığı, sakallarının döküldüğü, hatta bâzı rakiplerince bunadığı yolunda dedikoduların çıkarıldığı belirtilir.

23 Şevvâl 877'de (23 Mart 1473'de) sultânın beratı ile Sahn-ı Semân medreselerinden Karadeniz cihetindeki üçüncü medrese olan Çifte Ayak Kurşunlu Medrese'sine[4] müderris oldu.

Bu arada **Merğinânî**'nin ***"el-Hidâye"*** adlı eserine ***"el-'İnâye"*** adıyla şerh yazan **Ekmelüddin el-Bâbertî**'nin görüşlerini tenkit etti ve ilim çevrelerinde şöhreti giderek yayıldı.

Terceme-i hâli (biyografisi)nden bahseden kaynaklara göre, Sahn-ı Semân müderrisi iken ve **Fâtih Sultân Mehmed Hân**'ın seferde bulunduğu bir sırada İstanbul'da vebâ salgını çıkınca âilesiyle birlikte civardaki bir köye çekilen **Efdalzâde** *(Rahimehullâh)* bütün zorluklara rağmen haftada dört gün İstanbul'a gelerek derslerini vermeyi sürdürmüş, bu davranışı seferden dönen pâdişah tarafindan takdirle karşılanmış ve kendisine hediyeler verildiği gibi İstanbul kadılığına getirilmek sûretiyle de taltif edilmiştir.

Bir vakıfnâme kaydına dayanan **Mecdî** onun ayrıca bir süre Edirne kadılığında bulunduğunu yazar. Nitekim Edirne'de **Sinân Bey ibni Abdillâh**'ın (Deftin Ağa) mescidine âit vakfiyeyi Rebî'ülevvel 883 (Haziran 1478) târihinde Edirne kadısı olarak tasdik ettiği belirlenmiştir. *(Bkz: Resim-3)*

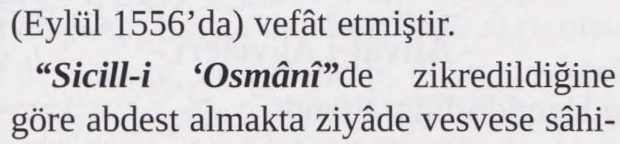
Dolayısıyla Edirne kadılığı görevinin Sahn müderrisliğinden sonra olduğu söylenebilir. Muhtemelen Edirne'den ikinci defa Sahn müderrisi olarak İstanbul'a dönmüş ve ardından İstanbul kadısı olmuştur. **2.Bâyezîd** zamânında şöhreti daha da artan **Efdalzâde** *(Rahimehullâh)* 901 Receb'inde (Mart 1496'da) şeyhülislâmlığa getirildi ve yedi yıl kadar bu makamda kaldı. *(Bkz: Resim-4)*

**Efdalzâde Hamîdüddin** *(Rahimehullâh)*ın oğlu **Selâhaddîn Mûsâ Çelebi** de ilmiyeden yetişmiş, Sahn-ı Semân müderrisliğine kadar yükselmiş ve 963 Zilka'desinde (Eylül 1556'da) vefât etmiştir.

***"Sicill-i 'Osmânî"***de zikredildiğine göre abdest almakta ziyâde vesvese sâhibi olup suyu çok kullanırdı. Bir gün yirmi kova su sarfettiğinden dolayı elbisesi ıslanmış ve bunun üzerine elbisesini kurutayım derken üstü ateş alıp yanarak vefât etmiştir.

## - İlmî Dirâyeti -

**Molla Fenârî**'nin ahfâdından (torunlarından) ve on dördüncü şeyhülislâm olan **Fenârîzâde Muhyiddîn**, **Efdalzâde Hamîdüddîn** *(Rahimehullâh)*ın talebesidir.


155 — Sinan Bey (Teftin Ağa) bin Abdullah mescidi vakfı

Edirne'de odalarını gördüğümüz Teftin Ağa [473], bu şehirde yaptırdığı mescide 883 târihli vakfiye ile bir çok oda ve dükkânlarını vakfetmişti : [474]

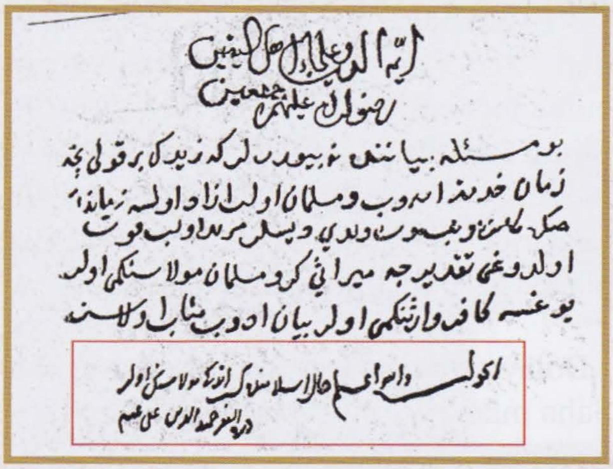
«محلة مسجد دفتن اغا

وقف صاحب المسجد سنان بك بن عبدالله الشهير بدفتن اغا بموجب وقفيته الواقع في اوايل

ربيع الاول من شهور سنه ثلث و ثمانين و ثمانمائه بامضاء مولانا حميد بن افضل الحسيني القاضى

بادرنه .... [2.VI.1478]

*Resim-3: M.Tayyip Gökbilgin'in Edirne ve Paşa Livası adlı eserinde yer verilen, Efdalzâde'nin Edirne kadılığı da yaptığına dâir belge*



Resim-4: Efdalzâde Hamîdüddîn'in hatt-ı desti (el yazısı) ile yazdığı bir fetvâ örneği (en alttaki satır kendi yazısıdır)

Bu zat hocası hakkında "Aklî ve şer'î meselelerden ne öğrenirse hepsini ezberlerdi." diyerek hocası **Efdalzâde** *(Rahimehullâh)*ı vasfetmiş ve bununla berâber ilmî dirâyetini anlatırken de alâ tarîki'l-mübâlağa (mübâlağa yolu ile ifâde ederek) "İlimle alâkalı bütün kitaplar kaybolsa dahî hepsini aklından yazdırabilir." diyerek bu zâtın ilmî dirâyetini ifâde etmiştir.

## - Ahvâl-i Âliyeleri -

**Hamîdüddin Efendi** *(Rahimehullâh)* kaynaklarda zikredildiği üzere alçak gönüllü, yumuşak huylu ve olgun bir âlimdi.

Son derece ilim sâhibi olmasıyla berâber ahlâkı da çok güzeldi. Çok sabırlı olup hiç kızmazdı. Bir seferinde bir kadın, bir adamdan dâvâcı oldu. Muhâkeme sonunda kadın haksız çıktı. Buna tahammül edemeyen kadın, ileri geri konuştu.

**Efdalzâde** *(Rahimehullâh)* kadına dönüp "Senin bu şekilde hareket etmekten maksadın, hükmü değiştirmek ise bu imkânsızdır, kanunlar neyi emrediyorsa o olur. Yok eğer beni kızdırmak istiyorsan, o zaman da boşuna yorulursun." diye cevap verdi.

## - İlmî Eserleri -

**1) *"Hâşiye 'alâ Metâli'i'l-enzâr 'alâ Tavâli'i'l-envâr."***

**Kādî Beyzâvî**'nin kelâm ilmine dâir kaleme aldığı ***"Tavâli'u'l-envâr min Metâli'i'l-enzâr"*** adlı eserinin **Şemseddin Mahmûd ibni Abdirrahmân el-İsfahânî**'ye âit ve en meşhur şerhi olan ***"Metâli'u'l-enzâr 'alâ Tavâli'i'l-envâr"*** adlı eserine bir hâşiyedir. *(Nüshaları için bkz.: Süleymâniye Ktp., Carullah, no:1168; Esad Efendi, no:1156; Şehid Ali Paşa, no:1785; Hacı Mahmud Efendi, no:5890) (Bkz: Resim-5)*

**2) *"Hâşiye 'alâ Hâşiyeti's-Seyyid 'alâ Şerhi Muhtasari'l-müntehâ."***

**İbnü'l-Hâcib**'in kelâmcıların metoduyla kaleme aldığı usûl-i fıkıh alanının orta dönem örneklerinden biri olan ***"Müntehe's-sûl ve'l-emel fî 'ilmeyi'l-usûli ve'l-cedel"*** adlı eserinin yine kendisine âit muhtasarı olup aslından daha fazla tutulan ve üzerine birçok şerh, hâşiye ve tahrîc çalışması yapılan ***"Muhtasaru'l-Müntehâ"***sı üzerine **Seyyid Şerîf Cürcânî**'nin yazdığı hâşiyenin üzerine bir hâşiyedir. *(Nüshaları için bkz.: Süleymâniye Ktp., Fâtih, no:1277; Hamidiye, no:746; Hacı Beşir Ağa, no:137; Damad İbrahim, no:453) (Bkz: Resim-6)*

**3) *"Ta'lîkāt 'ale'l-Hidâye."***

*(Nüshası için bkz.: Süleymâniye Ktp., Düğümlü Baba, no:446) (Bkz: Resim-7)*

**4) *"Risâle müte'allika bi-ba'zı'l-mebâhisi't-tefsîriyye ve'l-kelâmiyye."***

*(Nüshası için bkz.: Süleymâniye Ktp., Şehid Ali Paşa, no:315) (Bkz: Resim-8)*

***5) "Risâle fî cevâbi'l-işkâl 'alâ bahsi'l-cihe."***

*(Nüshası için bkz.: Süleymâniye Ktp., Ayasofya, no:2350) (Bkz: Resim-9)*

**6) *"Risâle müte'allika bi-ahkâmi'z-zındîk."***

*(Nüshası için bkz.: Süleymâniye Ktp., Ragıb Paşa, no:1460) (Bkz: Resim-10)*

## - Hayır Eserleri -

**1)** Efdalzâde Hamîdüddîn Medresesi.

**Efdalzâde Hamîdüddîn Efendi** *(Rahimehullâh)* Fâtih semtinde, Malta Çarşısı'nın başında Şekerciler Hanı'nın yanında bir medrese inşâ ettirmiştir.

Bu medrese Fâtih Câmii'nin batısında Akdeniz tarafı Ayak Kurşunlu Medresesi karşısında, Fevzi Paşa Caddesi'nden Malta çarşısına çıkan İslambol Caddesi üzerindeki Şekerci Hanı'nın yanındadır.

Binâ, önünde dükkânlar bulunması sebebiyle sokaktan görünmez. Medrese avlusuna, dükkânların arasındaki dar bir aralıktan girilir. *(Bkz: Resim-11)*

Arsasının küçük oluşu dolayısıyla dar bir mekâna sıkışmış olan medresenin girişinin karşısında 1914'de artık kullanılmayan bir dershâne, yan cephelerde ise 11 oda bulunur.

Kârgir olan binânın arka pencereleri olmadığından hava ve güneş almaya müsâit değildir. 1914'de medrese binâsının hem bu müsâit olmayan şartları, hem de o târihte harap durumda olması dolayısıyla dârülhilâfe medreseleri kadrosuna alınmamıştı. Bununla birlikte 1918'de burada da Fâtih yangınında evlerini kaybedenlerin yaşadığı görülmektedir.

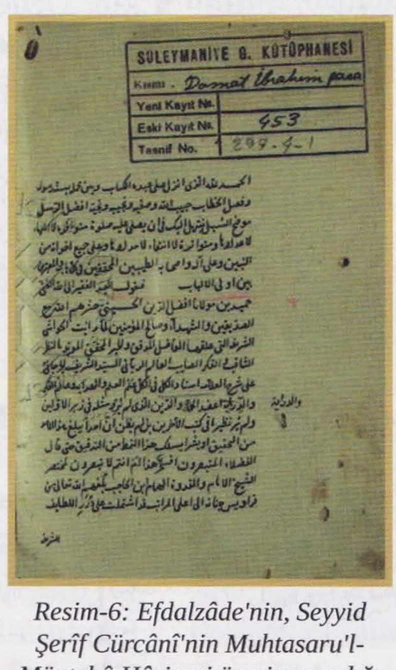
1792 sayımı esnâsında ikisi sılada oldukları için odaları kapalı durduğu, seferde bulunan bir kişinin hücresinin muvakkaten başkası tarafından kullanıldığı medresedeki talebe sayısı sıladakilerle birlikte 10'u bulmakta iken, 1869'da 29 talebenin ders gördüğü medresede 1914'deki tesbite göre ancak 12 kişinin ikāmeti mümkündü.

Efdalzâde Medresesi'ne âit 1870 yılma âit tek bir tâmir kaydı bulunabilmiştir. Efdalzâde Medresesi harap durumunu 1976'ya kadar sürdürmüş, bu tarihte bir tâmir geçirmişse de usûlüne uygun olmayan bu tâmir sırasında avlu döşemesi şaplanıp duvarlar sıvanırken dershâne büyütülmüş ve bir minâre eklenerek mescid hâline getirilmiştir. *(Bkz: Resim-12)*

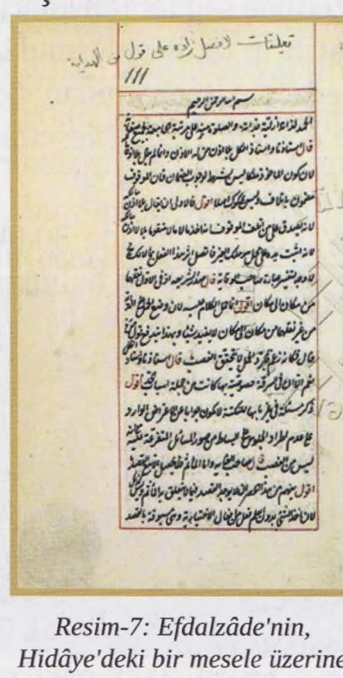
Vakfiyesine göre medresesine kırk iki cilt kitap, nakit 200.000 akçe ile senelik geliri 20.000 akçe olan bitişiğindeki altı dükkânı, Galata'da hâsılı 3440 akçe olan üç dükkân, dört mahzen, dokuz fevkānî odayı ve yine aynı yerdeki hâsılı 1720 akçe olan iki dükkânı, tahtânî ve fevkānî üç odayı vakfetmiştir.



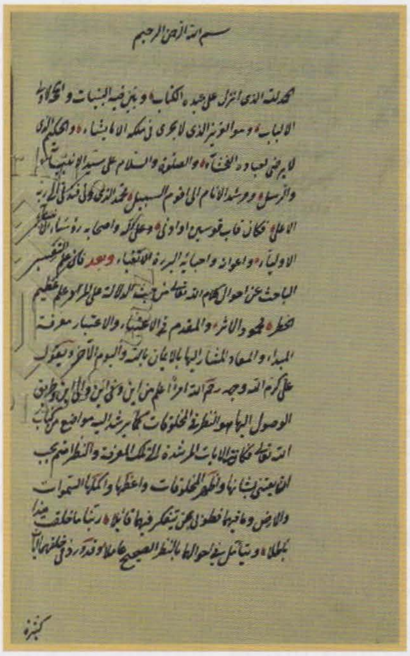
*Resim-5: Efdalzâde'nin, İsfahânî'nin Tavâli Hâşiyesi üzerine yazdığı hâşiyenin ilk sayfası (Esad Efendi 1156 no.da kayıtlı)*



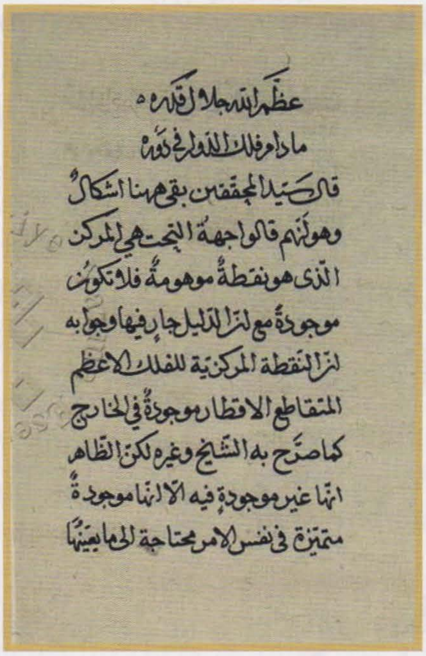

*Resim-6: Efdalzâde'nin, Seyyid Şerîf Cürcânî'nin Muhtasaru'l-Müntehâ Hâşiyesi üzerine yazdığı hâşiyenin ilk sayfası (Damad İbrahim 453 no.da kayıtlı)*



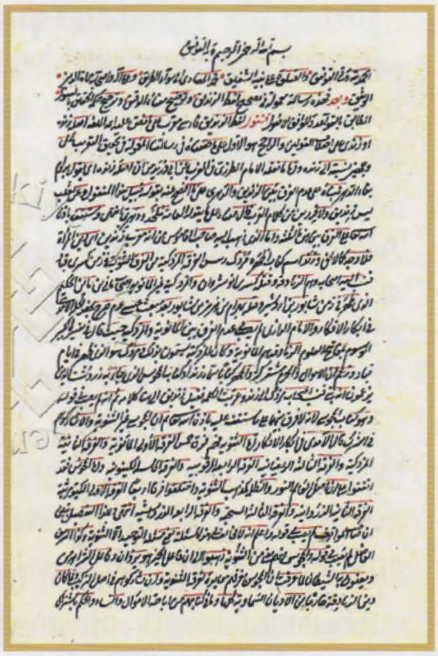
*Resim-7: Efdalzâde'nin, Hidâye'deki bir mesele üzerine yazdığı bir veraklık tâlîkatın ilk sayfası (Düğümlü Baba 446 no.da kayıtlı)*



Resim-8: Efdalzâde'nin, tefsir ve kelâmla ilgili bâzı meseleler üzerine yazdığı risâlenin ilk sayfası (Şehid Ali Paşa 315 no.da kayıtlı)



Resim-9: Efdalzâde'nin Risâle fî cevâbi'l-işkâl alâ bahsi'l-cihet adlı risâlesinin ilk sayfası (Ayasofya 2350 no.da kayıtlı)



Resim-10: Efdalzâde'nin Risâle müte'allika bi-ahkâmi'z-zındîk adlı risâlesinin ilk sayfası (Ragıb Paşa 1460 no.da kayıtlı)

**2)** Efdalzâde (Keskin Dede) Mescidi

Efdalzâde Mescidi Beğceğiz Mahalle-si'nde Nişancı Mehmed Paşa Câmii'nin karşı tarafında bulunmaktaydı. *(Bkz: Resim-13)*

Ayrıca **Ayvansarâyî**'nin belirttiği üzere; Efdalzâde Mescidi'nin karşısında yer alan mezarlıkta, aradaki otoparka geçilen yol üzerinde sağ tarafta kabri bulunan, **Sultân Fâtih**'in fetih ordusunda bulunan **Keskin Dede**'nin mezarından dolayı, bu mescid de Keskin Dede Mescidi diye meşhur olmuştur. *(Bkz: Resim-14)*

Vakfiye kaydında 30.000 akçe değerinde bir nakit kaydı bulunmaktadır. 1945 yılında yıktırılan mescidden eser kalmamış olup arsası Ahmet Rasim Lisesi'ne katılmıştır. *(Bkz: Resim-15 ve 16)*

Bununla birlikte şu husus da mühimdir ki Ahmet Rasim Lisesi'nin bulunduğu yerde önceden sâdece bu mescid yoktu. O alanda bugün mevcut olmayan iki tâne daha medrese vardı ki bunlar Kazasker Hâmidzâde Abdullâh Efendi Medresesi (Küçük Medrese) ve Kazasker Hasan Efendi Medresesi'dir. *(Bkz: Resim-17)*

Bu sadette **Mübahat Kütükoğlu**'nun ***"20.Asra Erişen İstanbul Medreseleri"*** adlı eserindeki şu mâlûmâtı da nakletmek yerinde olacaktır:

"**Ayvansarâyî** Zincirlikuyu'da (Nişanca Caddesi'nin eski adı böyle idi, 17 no.lu resimdeki haritada bu isim görülebilir) Keskin Dede (Efdalzâde) Mescidi'nin karşısında **Kazasker Abdullâh Efendi**'nin türbesi bulunduğunu kaydetmektedir. *(Hadîkatü'l-cevâmi', 1/185)*

Bugün bu türbe mevcut değildir. Yalnız Nişancı Mehmed Paşa İlkokulu'nun (eskiden Şeyhulislâm Ebu's-Su'ûd Efendi'nin dâmâdı olan Şeyhulislâm Ma'lûlzâde Mehmed Efendi'nin medresesinin bulunduğu yerin) yanındaki, sokak seviyesinden 2,5 metre kadar yükseklikteki sed üzerinde bulunan mezar taşlarından birinde 'Sâbık Anadolu Kazaskeri merhûm ve mağfûrun leh **Hâmidzâde Abdullâh Efendi**'nin rûhu için.' ibâresi altında 1226 (1811) târihinde tâmir edildiğine dâir kayıt mevcuttur.



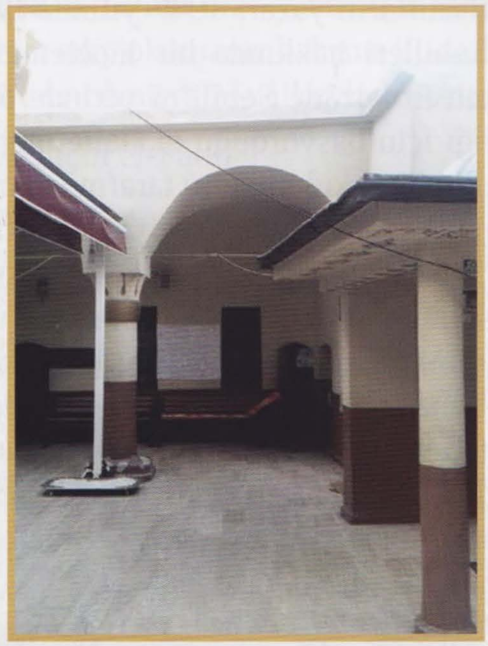

Resim-11: Fevzi Paşa Caddesi'nden Malta çarşısına çıkan İslambol Caddesi'ndeki, 1976'da mescid hâline getirilen Efdalzâde Medresesi'nin girişi

Ancak buradaki taşların sokağın karşı tarafındaki Ahmet Râsim Lisesi'nin inşâsı sırasında, oradaki mezarlardan sökülüp bu kısma nakledikleri 1970'li yıllardaki araştırmamız sırasında Nişancı Mehmed Paşa İlkokulu'nun müdürü tarafından bize ifâde edilmişti."

**3)** Efdalzâde Sebîli

Fâtih'te Nişancı Mehmed Paşa Câmii yakınında Efdalzâde (Keskin Dede) Mescidi'ne bitişik bir su yapısı idi. **Efdalzâde Hamîdüddin Efendi** *(Rahimehullâh)* tarafından yaptırılan mescidin yanında bir de sebil inşâ ettirilmişti. *(Bkz: Resim-18)*

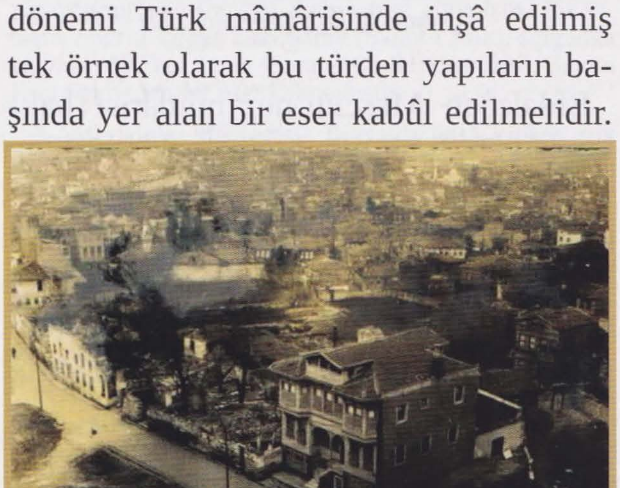
Bu konuda sanat târihçisi **Semavi Eyice** şöyle anlatmaktadır: "Sebil, Türk klasik dönem mîmârisi üslûbunda olan ve tamâmen kesme taştan yapılan mescidin iki sokak arasındaki köşesinde bulunuyordu. 1945 yılında yaptırılan okul (Ahmet Rasim Lisesi) binâsı bahane edilerek harap hâldeki mescidle sebil hiçbir iz kalmayacak şekilde ortadan kaldırılmıştır.



Resim-12: Mescid hâline getirilen Efdalzâde Medresesi'nin avlusu

Sebil adı verilen küçük vakıf binâların ilk örneklerine Mısır Kāhire'de rastlanır. Osmanlı mîmârisi ise ancak 16. yüzyılın ikinci yarısından îtibâren bu türden vakıf yapıları meydana getirmeye başlayarak en güzel eserleri 16. yüzyıl sonları ile 17. yüzyılda ve barok üslûbun hâkimiyetiyle 18. yüzyılda vermiştir.

Efdalzâde Sebîli gerçekten **Efdalzâde** *(Rahimehullâh)*ın şeyhulislâm olarak bulunduğu 1496-1503 yılları arasında yaptırılmışsa, Mısır'ın fethinden önce Osmanlı dönemi Türk mîmârisinde inşâ edilmiş tek örnek olarak bu türden yapıların başında yer alan bir eser kabûl edilmelidir.



Resim-13: Efdalzâde Mescidi'nin yıkılmadan önceki son hali ve yanındaki binâyı gösteren bir resim

Bu satırların yazarı 1947 yılında İstanbul sebilleri hakkında bir inceleme yaparken Efdalzâde Sebîli'ni yerinde bulamadığı için başvurduğu mahalle muhtarı ona, sebilin okul müdürü tarafından manzarayı bozduğu gerekçesiyle yıktırıldığını ve kendisinin buna karşı çıkmak istediğinde de 'Ben adamı buradan uçururum.' diye tehdit edildiğini bildirmişti. Bir dönemde târihî eserlere karşı takınılan tutumu gösteren bu hâtıranın burada kaydedilmesinin sebebi, geleceğin tarihçi ve araştırmacılarına faydalı bir malzeme olacağı ümidinin taşınmasıdır.




*Resim-14: Nişanca Câmii karşısında bulunan nîme'l-ceyşten Keskin Dede'nin kabri*

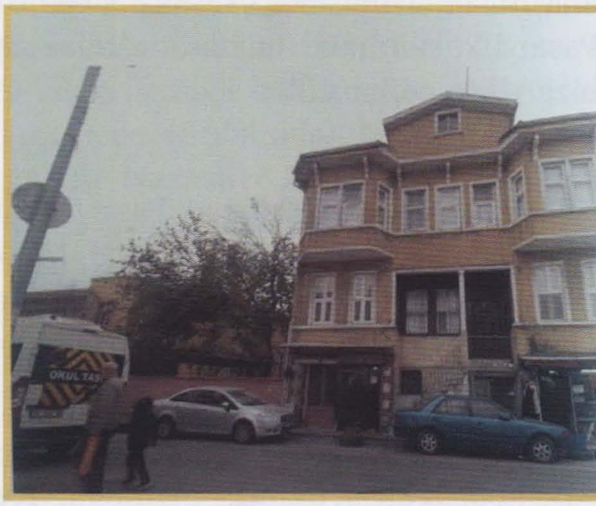
Efdalzâde Mescidi'nin mîmârisi hakkında yeterli bilgi bulunmamakla birlikte bu köşe sebîlinin fotoğrafları mevcuttur. Câminin köşesinde, ikisi duvara gömülü üç mermer sütunla 90 derecelik bir açı teşkil edecek şekilde yerini almıştı. Sütun gövdeleri tunç bileziklerle başlıklardan ayrılmış, yine mermerden olan başlıklar baklavalı tipte işlenmişti. Başlıkların üstünde ise demir gergiler bulunuyor, bunların da üstlerinde muntazam kesme taştan sivri Türk kemerleri yer alıyordu.



*Resim-15: Efdalzâde Mescidi'nin bulunduğu alan*

İki sokağa bakan iki pencerenin lokmalı demir şebekeleri mevcuttu. Sebilin yan duvarında ise içeriye girişi sağlayan yayvan kemerli küçük kapısı vardı. Herhâlde üstünde evvelce geniş bir ahşap saçağı da bulunmaktaydı.

Efdalzâde Sebîli'nin Türk ve İstanbul târihi bakımından değeri, şehrin günümüze kadar gelebilen bu türden en eski eseri olması yanında sebil veyâ sebilhâneler târihinde Osmanlı dönemi mîmârisindeki ilk temsilcilerden biri olmasından kaynaklanıyordu."

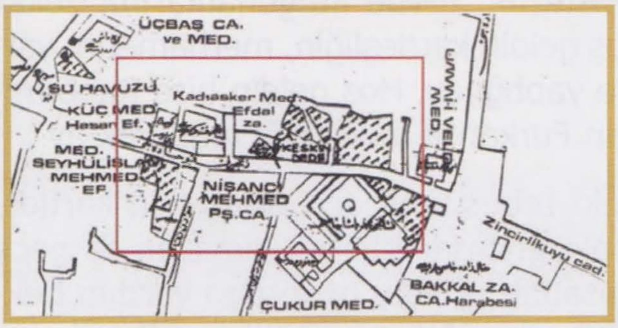


*Resim-16: 13 no.lu resimde görülen binânın asıl şeklini korumuş günümüzdeki hâli ve solundaki mescid yerindeki okul binâsı*

## - Vefâtı -

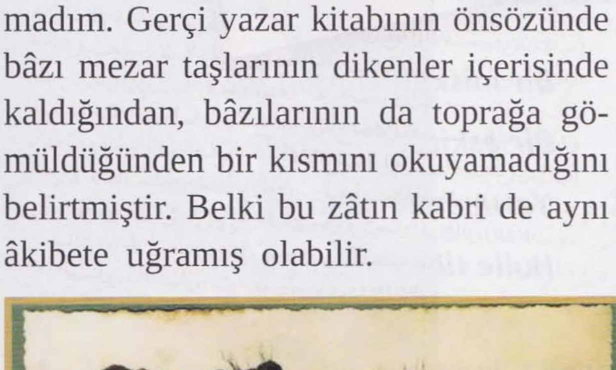
**Efdalzâde Hamîdüddîn Efendi** *(Rahimehullâh)* 908 Şa'ban'ında (Şubat 1503'te) vefât ederek, kaynakların ifâdesine göre Eyüp Câmii hazîresine defnedilmiştir.

Lâkin mezar şâhidesine dâir bir kayda ulaşamadım. Merhûm **Mehmet Mermi Haskan**, kaleme aldığı ***"Eyüp Sultan Tarihi"*** adlı eserinde Eyüp ve çevresindeki mezarlıklardaki târihî mezar taşlarını okuyup tek tek yazmıştır.




*Resim-17: Ayverdi'nin 19.Asır İstanbul Haritası'nda Nişanca Câmii'nin karşısındaki Efdalzâde Mescidi ile Kazasker Hasan ve Abdullâh medreseleri*

O kitapta dahî bu zâtın kabrini bulamadım. Gerçi yazar kitabının önsözünde bâzı mezar taşlarının dikenler içerisinde kaldığından, bâzılarının da toprağa gömüldüğünden bir kısmını okuyamadığını belirtmiştir. Belki bu zâtın kabri de aynı âkibete uğramış olabilir.



*Resim-18: Efdalzâde Mescidi'ne bitişik olarak inşâ edilen sebilin 1945 yılında yıkılmadan önceki son hâli*

Bu konuda araştırma yapmaya inşâallâh devâm edeceğim ama yine de siz kıymetli okurlarımızdan bu konuda bir mâlûmât sâhibi olan varsa, bu bilgiyi bana ulaştırılmak üzere dergimizin iletişim adreslerine yollamalarını ricâ ederim.

**Allâh-u Te'âlâ** bize yazmamız, size de zahmet edip okumanız bahşına bu zatların şefâatine cümlemizi nâil eylesin. Âmîn!

Rûhu için el-Fâtiha!

## Kaynaklar:

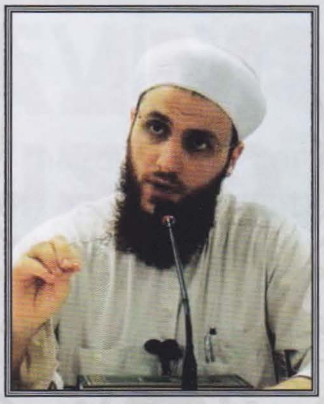
*(İsam, İslam Ansiklopedisi, 10/455, 15/476-477; İsmail Hami Danişmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, 5/111; Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi'nde Şeyhülislam Fetvaları, sh:11; Cahid Baltacı, 15-16. Asırlarda Osmanlı Medreseleri, 2/712-715; M.Orhan Bayrek, İstanbul'da Gömülü Meşhur Adamlar, sh:64; Hoca Se'âdeddîn Efendi, Tâcü't-tevârîh, 2/496-498; Taşköprizâde, eş-Şekāiku'n-nu'mâniyye fî ulemâi'd-devleti'l-'Osmâniyye, sh:105-106; Mecdî, Hedâikü's-Şekāik, sh:191-193; 'Atâî, Zeylü'ş-Şekāik, sh:238, 277; Mehmed Süreyyâ, Sicill-i 'Osmânî, 2/256, 3/232; İlmiyye Salnâmesi (haz. Seyid Ali Kahraman, Ahmed Nezih Galitekin, Cevdet Dadaş), sh:295-296, 686; Müstakimzâde Süleymân Se'âdeddîn, Devhatü'l-meşâyih, sh:14-15; Abdülkadir Altunsu, Osmanlı Şeyhülislâmları, sh:12; Ahmed Sıdkî, Mu'cemü şüyûhi'i-İslâm fi'l-'ahdi'l-'Osmânî, 1/307-309; Türkiye Diyanet Vakfı Fâtih Şubesi, Fâtih Câmileri ve Diğer Târihî Eserler, sh:151; M.Tayyip Gökbilgin, 15. ve 16. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası, sh:339; Hüseyin Ayvansarâyî, Hadîkatü'l-cevâmi', 1/185; Mübahat S.Kütükoğlu, 20.Asra Erişen İstanbul Medreseleri, sh:226-227, 236-239; Ayverdi, Osmanlı Mimârîsi 3, sh:344-345; Şükrü Özen, İslam Araştırmaları Dergisi, Molla Lutfî'nin İdamına Karşı Çıkan Efdalzâde Hamîdüddîn Efendi'nin Ahkâmü'z-Zındîk Risâlesi, Sayı:4, Yıl:2000, sh:7-16; Ekrem Hakkı Ayverdi, 19.Asırda İstanbul Haritası, sh:40, Harita:D5)*

1- "Mülâzım" medrese tahsilini bitirip icâzet alanlar hakkında kullanılan bir tâbir olup atanmak için sıra bekleyen müderris ya da kadı adaylarına denir. Mülâzımlık müddetini dolduranlar ruûs imtihanına girerler, bunda muvaffak (başarılı) olanlar ibtidâ-i hâriç ruûsuyla müderris tâyin edilirlerdi. *(Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, 2/612)*

2- Eski Saray, İstanbul'un fethinden hemen sonra Topkapı Sarayı yapılmadan önce, şimdi İstanbul Üniversitesi merkez binâsının bulunduğu sahada inşâ edilmişti ve devlet buradan idâre edilmekte idi. Kısa bir zaman sonra, Sarayburnu'nda Topkapı Sarayı inşâ edilmiştir. Bu sebeple önceki saraya Eski Saray (Saray-ı Atîk), sonradan yapılana da Yeni Saray (Saray-ı Cedîd) denmiştir. Bugün Eski Saray'dan bir eser kalmamıştır.

3- Murâdiye Medresesi, Bursa'da inşâ edilen son selâtin medresesidir. **Fâtih Sultân Mehmed Hân**'ın babası, altıncı Osmanlı pâdişâhı **2.Murâd Hân** tarafından yaptırılmıştır. **2.Murâd Hân**'ın Bursa'da kurduğu Murâdiye Külliyesi'nin bir parçasıdır. Burada medrese dışında câmi, hamam, darüşşifâ ve (daha sonra eklenen başka türbelerle birlikte) **2.Murâd Hân**'ın türbesi bulunmaktadır. Medrese **2.Murâd Hân**'ın kendi adıyla anılan câminin yaklaşık 40 m. batısındadır.

4- Fâtih medreselerine; Fâtih Câmii'nin doğusunda Karadeniz tarafında bulunanlara Karadeniz Medreseleri, Fâtih Câmii'nin batısında Marmara tarafında bulunanlara ise Akdeniz Medreseleri denilmiştir. Kıble yönünden başlamak üzere birinci medreselere Başkurşunlu, yanındakilere Çifte Başkurşunlu, bunun bitişiğinde olanlara Çifte Ayakkurşunlu, sondakilere ise Ayakkurşunlu adı verilmiştir.



ÖMER FARUK KORKMAZ

# SEBEİZM HAREKETİNİN ÇAĞDAŞ TEZÂHÜRÜ: MEÂLİZM -1-

1902'lerde tesis edilen ve kökeni itibarıyla nispeten de olsa **Abdullah Çekralevî**, **Ahmeduddin Amritsârî** ve **Gulam Ahmet Perviz** gibilerinin başını çektiği ekolün çağımızdaki bir nevi yansımasıdır **Mealizm**. Tarih pusulamızı eskiye çevirdiğimizde ta **Abdullah b. Sebe**'lere varan bu hareket için Kur'an'ı sünnet ekseninden kaydırılmış bir anlayışla yorumlamak ve **Sahabe** kavillerinden tecrit etmek adeta bir nizamnamedir. Pozitivist ve natüralist düşünce sahibi **Seyyit Ahmet Han**'a dayanan bu düşünce yapısı, temeli itibarıyla incelendiğinde Hindistan'ın İngilizler'in eline geçtiği 1857'lerin öncesi ve sonrasında Oryantalistler'in bu coğrafyadaki sünneti inkâr merkezli art niyetli çalışmaları göze çarpacaktır. **Doğu Hint** şirketinin sponsorluğunda Hindistan'a gönderilen Müsteşrik "**Dr. Alois Sprenger**" İslamî ilimler fakültesinin başına geçirilmiştir. Faaliyet olarak sünnetin delil değerine yönelik olumsuz tavırlar sergileyen ve hadislerin hücciyetini ilk inkâr eden kişi olma özelliğine sahip olan Sprenger günümüz açısından Kur'ancı geçinenlere yakın selef olma bakımından önemli bir mevkii haizdir.

Sünnet'in teşri' ifade edemeyeceği, Hz. Peygamber Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem'den sadır olan sözlerin ve fiillerin o günkü şartlar ve örf adet müvâzenesinde değerlendirilmesi gerektiği gibi görüşlerden tutun sünnetin Müslümanların arasını tefrik ettiğine varıncaya kadar karşı tavır sergileyen bu akımın bu günkü mealcilikle örtüştüğü noktalar gayet ortadadır. Söz gelimi bu gün yazdığı mealle **Kur'an'da neshin bulunmadığı**, meleklerin hayalî varlıklardan ibaret olduğu, Miraç rivayetlerinin asılsız olduğu ve Kuran'daki kıssaların birer tahyil ve temsil ürünü olduğunu savunan bir meal yazarı yeni bir şey ortaya koymuş olmamaktadır. Bilakis yakın selefi olan Seyyit Ahmet Han'ın "**Tefsiru'l-Kur'an**"ındaki çürütülmüş görüşlerini hortlatma eylemi gerçekleştirmektedir. Buna dair birçok misal vermek mümkünse de yazının hacmini kabartmamak açısından bir taneyle iktifa ediyoruz.

## Sığ âyet anlayışının atası: Sebeizm

Amerika'yı yeniden keşfetme edasıyla bu günün Müslümanını Kur'an'a davet edenlerin sloganlaştırdığı mealcilik anlayışı yansıtılmaya çalışıldığı gibi masum değildir. **Halife Osman** *(Radıyallahu Anh)*'ı makamından azletme gayesiyle fitne ateşini yakanlar da mezkûr anlayış üzerinden hareket etmişlerdir. Fitneciler yoldayken haber Halife Osman *(Radıyallahu Anh)*'a ulaşır. Halife o zaman diliminde bir köydedir. Evvela Mısırlılar gelir ve Halifeye Mushaf'ı getirmesini söylerler. Mushaf getirilirince Halifeye mushafı açıp **Yunus sûresi**ni okumasını söylerler. Halife okumaya başlar ve ta ki "**De ki Allah sizin için nice rızıklar indirdi, siz onlardan bir kısmını haram bir kısmını helal yaptınız. De ki size Allah mı izin verdi yoksa siz Allah'a iftira mı ediyorsunuz?***(Yunus, 59)*" ayetine gelince "dur, kendi adına mülk edindiğin meraları gördün mü? Onu sana Allah mı verdi yoksa ona iftira mı ediyorsun?" derler. Halife bu sathî ayet bağlantısını şöyle cevaplandırır: "Sadaka ve cihat develeri için meralar ayrılmıştır. Onların artmasıyla tabii olarak meralar da artmıştır".[1]

Aynı şekilde Halife Osman *(Radıyallahu Anh)*'ın **Sa'sa'a** ile yaptığı münazarası da buna örnek teşkil eder mahiyettedir. Sa'sa'a -bu günkü varisleri gibi- Kur'anî ifadeleri kullanarak Rabbimiz Allah'tır dediğimiz için vatanımızdan çıkarıldık sözüne Hac-39'u delil getirince Halife Osman "Orada dur" der ona sanki lisan-ı haliyle. Zira bahsini yaptığın ayet ben ve arkadaşlarım hakkında inmiştir[2] diyerek ayetin tamamını okuyup nüzul sebepleri çerçevesinde tahlil eder ayeti.

Bu iki misal üzerinden de görebileceğimiz üzere bugünkü **mealciler**in ataları ayetlerin iniş sebebi olacak derecede vahye tanık olan sahabeye ve hatta **Hz. Osman** gibi meşhur bir fakihe dahi Kur'an'ı öğretmeye kalkmışlardır. Peki, neyle mi? Tabi ki o bir türlü üzerlerinden atamadıkları tarafgirlik gözlüğüyle baktıkları ayetleri fasit yorumlamalarıyla. Burada bir nokta dikkatinizi çekiyor mu bilmem. Hz. Osman'ın öldürülmesi gibi bir cürüm bile tarihte bir takım Kur'an ayetlerinden hareketle eylem sahasına geçirilebiliyor. Koca halife'yi azletmeye çalışarak İslam'da ilk fitne ateşini tutuşturan **Yahudi asıllı İbn Sebe** ve avanesi de Kur'an'dan hareket ettiler. Sünnetten, sebeb-i nüzulden ve sahabe anlayışından aribirmealanlayışından…

## Mealci Hariciler ve Hz. Ali

Tarih içerisinde Haricîlerin en belirgin vasıfları ayetlere yükledikleri bağlamsız, ilintisiz manalardır. İstidlal etmek istedikleri hemen her konuyla ilgili Kur'an'a dayanan Haricîler **Halife Hz.Ali** *(Radıyallahu Anh)*'ye de Allah'ın kitabını öğretmeye kalkmışlardı.[3] "Ben Allah'ın kitabını sizden daha iyi biliyorum" demesine rağmen "Hükmün sadece Allah'a ait olduğu" yönündeki iddialarıyla **halife-i müslimîn**i tekfir ettiler.

Haricilerdeki ayet anlayışını incelediğiniz zaman bugünkü mealcilerle örtüşen bariz noktalar görürsünüz. Ayetler üzerinde yapılan alakasız ilişkilendirme operasyonu, absürt mana çıkarımları vs… Bunun için **Hz. Aişe**'ye Kur'an "Evinizde yerleşin" demesine rağmen dışarıya çıktığı için karşı çıkmışlar, Ayette sadece kızlar, kız kardeşler zikredildiği için bir kişinin kızının kızıyla, kız kardeşinin kızıyla evlenebilmesine cevaz vermişlerdir.

Bunu da Nisa 23'e dayandırmışlardır.[4]

Rivayet edildiğine göre **Vasıl b. Ata** ve arkadaşları bir gün Haricilerin eline düşmüşler. **Vasıl**, arkadaşlarına "bunların elinden kurtulmayı siz bana bırakın" diyerek onların yanlarına gitmiş. Hariciler Vâsıl'a ne istediğini sorunca "Müşrik arkadaşlarım Allah'ın kelamını işitebilmek ve hududunu bilebilmek için eman istiyorlar" demiş. Onlar da "Tevbe 6"nın muktezasınca ona eman vermişler. Vasıl "bize ahkâmı öğretin" demiş, onlar da öğretmişler. Sonra Vasıl'a arkadaşlarını da alıp gitmesini söyleyince Vasıl onlara ayetin bitimini hatırlatmış: "**Sonra onu güven içinde bulunacağı yere ulaştır**". Hariciler Vasıl'ı ve arkadaşlarını emin bulunacakları yere ulaştırmışlar.[5]

## Kur'an'ı anlamanın mısdakı: Sahabe

Bu sathi anlayışın temelinde sahabenin Kur'an anlayışını tecrit etmek yatmaktadır. Kur'an'ın hidayet için yegane mizan kabul ettiği inanış da bu değil midir zaten? "Eğer böyle sizin iman ettiğiniz gibi iman ederlerse muhakkak doğru yolu buldular, yok yüz çevirirlerse onlar sırf bir şikak içindedirler, Allah da sana onların haklarından geliverecektir, ve o, O işiten, O bilendir"[6] Eğer siz sahabeden yoksun bir anlayış türetir ve kendi çıkarımlarınızı Allah'ın buyruğu olarak insanlara aktarırsanız kaçınılmaz çelişkiler, tahammülü zor hatalar, gülünç tevillerin ayrılmaz arkadaşı olursunuz. Zira onlar bizatihi vahyin inişini müşahede ettiklerinden dolayı sonraki nesillerin Kur'an'ı anlamada onlara ihtiyacı kaçınılmazdır.

Şu misal bu konuyu tavzih açısından mühimdir: İlk muhacirlerden şarap içme cürmüne düşen bir kişi getirilmiş ve **Hz. Ömer** *(Radıyallahu Anh)* ona seksen sopa vurulmasını emretmişti.

Buna itiraz eden Muhacir "Bana neden sopa vuracakmışsın? Halbuki seninle benim aramda buna mani olacak Allah'ın kitabı var" demişti. Hz. Ömer'in "Allah'ın kitabındaki hangi ayette varmış sana sopa vurmamam" sorusu üzerine Muhacir "İnananlara ve yararlı iş işleyenlere, -sakınırlar, inanırlar, yararlı işler işlerler, sonra haramdan sakınıp inanırlar ve sonra isyandan sakınıp iyilik yaparlarsa- tatmış olduklarından dolayı bir sorumluluk yoktur"[7] ayetini okuyunca Hz. Ömer sahabeye "Yok mu bu adama cevap verecek olan" diye sorar. **İbn Abbas** çıkar ve şöyle der: "Bahsi yapılan bu ayet öncekiler için özür ve sonrakiler için de bir hüccettir. Öncekiler için özürdür zira onlar Allah'ın şarabı yasak etmesinden önce Rablerine kavuşmuşlardır. Sonrakiler için de bir hüccettir Çünkü Allah teala 'Ey İman edenler! İçki, kumar, putlar ve fal okları şüphesiz şeytan işi pisliklerdir, bunlardan kaçının ki saadete eresiniz'[8].buyurmuştur."[9] Bir ayetin sebeb-i nüzulünü bilmemenin insanı –velev ki kişi bedire katılan bir sahabi bile olsa" o ayetle ilgili ne denli bir anlam yanılgısına götüreceğininbarizbirmisaldirbu.[10]

## Sünnete Wensink'in[11] sözü kadar değer vermeyenler

Wensink'in ayet yorumu söz konusu olunca onu Kelamullah'ı anlamaktaki yegâne kıstas sayanlar Allah Resulü Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem'in ayetleri tebyinine şiddetle karşı çıkmaktadırlar. Üstüne üstelik Kur'anla inşa olduğunu söyleyen de kendileri olmalarına rağmen. Sahiden bu nasıl bir Kur'an anlayışıdır? Hadislerin Kur'an'ı tebyin etme gibi önemli bir faktörü üstlendiğini bildiren yine Kur'an değil midir? "Sana da zikri kendilerine indirilmiş olan şeyi insanlara açıklayasın diye indirdik" [12] ayet-i kerimesi neyi anlatmaktadır?

Sesini Allah Resulü Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem'in sesinin önüne geçirmesinin kişiyi amellerinin iptal olması gibi bir tehlikeye iteceğini belirten Kur'an değil midir? Öyleyse Allah Rasulü Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem'in açıkladığı bir ayetle ilgili hilafına bir hüküm beyan etmenin, bu açıklama üzerine **itale-i kelam** yapmanın Kur'an Müslümanlığıyla nasıl bağdaştırılabileceği doğrusu merak konusudur. Bir sesin Hz. Peygamberin sesine nispetle daha ziyade olması sesin sahibini "iflasa sürükleyen" bir etken oluyorsa ya kişinin zevklerini, bilgilerini, görüşlerini, fikirlerini, aklını Peygamber-i azamın söylediğine takdim etmesinin hükmü ne olacaktır? Sırf hevası adına varmak istediği neticeyi teyit ettiği için Kur'an adına Peygambere vermediği yetkiyi **Goldhizer**'e verenlerin kitaptaki yeri nedir acep? Böyle bir ameliyenin kişide hayır amel namına hiçbir şey bırakmayacağı evleviyetle anlaşılmaktadır.[13]

## Bu noktada Sahabe duruşu

Yukarıda değindiğim noktayla ilgili sahabe duruşunu incelediğiniz zaman tüyler ürperten manzaraları görürsünüz. Nebi Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem'in konuştuğu yerde konuşmanın dünyevi uhrevi ne denli tehlikeleri barındırdığını bizzat vahye tanık olarak bilen Sahabe, Kur'an'ın "Allah ve Resulünün önüne geçmeyin"[14] ayetine birinci derecede muhatap olan kitle olarak bu noktada çok hassas davrandılar. Çünkü bu ayete bir anlamıyla Hz. Peygamber Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem'in sözünün önüne başka bir sözü takdim etmeyi yasaklamaktaydı.[15]

Öyle ki; veda haccında Allah Resulü Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem' sahabeye içerisinde bulundukları günün, ayın, beldenin ne olduğunu sorduğunda sahabe ayeti kerimenin muktezasınca cevap vermediler. Bu davranışlarını "فَسَكَتْنَا حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُسَمِّيَهُ سِوَى اسْمِهِ" "Sustuk, öyle ki Hz. Peygamber Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem'in içerisinde bulunduğumuz günü, ayı, beldeyi farklı bir isimle zikretmek istediğini sandık" ifadeleriyle izah buyurmuşlardır.[16] Çünkü onlar vahiyle inşa olmuşlardı. Kur'an'ı hayatlarına nüfuz ettiren bu yüce şahsiyetler bu gün Kur'ancı geçinen namaz mahrumu abdestsizlerin aksine kıyamete dek bütün nesillere Kur'an'a taraftar olmanın nidüğünü öğretmişlerdi. O yüzden Peygamber'in sorusuna cevap için hemen atılmazlar, Allah Kelamındaki "Resulün önüne geçme" yasağını iyi bildiklerinden ötürü çoğu zaman "Allah ve Resulü daha iyi bilir" derlerdi.

## KAYNAKLAR:


1 Muhammed b. Abdullah el-Ğabban, Fitnetu Maktel-i Usmân, I/127 vd. Riyat, 1419

2 el-Ğabban, a.g.e. I/150 vd.

3 Şehristani, el-Milel ve'n-Nihal, s. 131, Daru'l-Ma'rife, Beyrut-Lübnan, 1414, B.III

4 İbn Kuteybe, Tevilu Muhtelifi'l-Hadis, s. 243-244

5 Muhammed Hüseyin ez-Zehebî, et-Tefsir ve'l-Müfessirûn, II/211-212 B.I

6 Kur'an, Bakara, 137

7 Kur'an, Maide, 93

8 Kur'an, Maide, 90

9 Hâkim, el-Müstedrek, "Kitabu'l-Hudud", No: 8132

10 Müsaid b. Süleyman b. Nasır et-Tayyar, Makalat fi, Ulumi'l-Kur'an ve Usuli't-Tefsir, s. 152, Daru'l-Muhaddis, Riyat, 1425, B.I

11 Şedit bir İslam düşmanı. Allah Resulü'nün Kur'an'ı evvelki Felsefi eserlerden ve dini içerikli kitapların özünden yazdığını savunan meşhur Oryantalist. (Mustafa Sibai, el-İstişrak ve'l-Müsteşrikun, s. 45, Daru'l-Verrak, el-Mektebu'l-İslami, Trhsz. Bu günkü Mealcilerin fikir babalarından…

12 Kur'an, Nahl, 43

13 İbn Kayyimi'l-Cevziyye, İ'lamu'l-Muvakkiin, II/94, Daru İbni'l-Cevzi, Riyat, 1423, B.I, Ayrıca bkz. a.g.m. el-Vabilu's-Sayyib, s. 21

14 Kur'an, Hücurât, I

15 Celalettin es-Suyutî, ed-Dürru'l-Mensur, VII/ 474 Daru İhyai't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut-Lübnan, 2001, B.I

16 et-Taberani, el-Mu'cemu'l-Kebir, No: 963,İbn Hibban, Sahih, No: 3848 vd.



# İlm-i Hâl

HÜSAMETTİN VANLIOĞLU BAŞKANLIĞINDA
FIKIH KURULU

# OPSİYONLU SATIŞ AKİTLERİ

**Allah Teâlâ'ya hamd, Peygamber Efendimize, al ve ashabına salat-u selam ederiz.**

Alış-veriş yapılırken veya birkaç gün geçmiş olsa bile yapıldıktan sonra, sadece satıcı veya sadece alıcı veya da her ikisi için malın tamamında veya bir kısmında (opsiyon) şart muhayyerliği caizdir. Muhayyer olan taraf kendisine tanınan bu zaman zarfında dilerse akdi fesheder, dilerse de geçerli kılar. Zira muhayyer olmanın faydası budur.

Rivayete göre Habban b. Munkiz b. Amr el-Ensârî *(Allah ondan razı olsun)* alış-verişlerinde aldanıyordu. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz *(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)* bu kişiye; ***"Alış-veriş yaptığında aldanma yoktur ve benim için üç güne dek muhayyerlik vardır de"*** buyurmuştur.

İmam Ebu Hanife'ye göre *(Allah ona rahmet etsin)* muhayyerlik için tanınan müddet üç günü aşamaz.

İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed'e göre *(Allah onlara rahmet etsin)* ise böyle bir sınır yoktur. Yeter ki bu zaman belirtilmiş olsun. Zira muhayyerlik, aldanmayı önlemek için gerekli görülen düşünmeye ihtiyaçtan dolayı meşru olmuştur. Bazı durumlarda üç günlük zaman dilimi yeterli olmayıp daha fazlasına ihtiyaç duyulabilir. Nasıl ki vade zamanı belirtildikten sonra vadenin uzun olması akdin sahih olmasına mani olmuyorsa aynı şekilde belirtilmesi şartıyla şart muhayyerliğinin üç günden fazla olması da akdin sahih olmasına mani olmaz.

Zamanımızda İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed'in *(Allah onlara rahmet etsin)* görüşüyle fetva verilmektedir.

Velev ki alıcı muhayyer olsa da satıcının muhayyer olması, söz birliği ile sattığı malın mülkünden çıkmasına engeldir.

Buna göre satıcının muhayyer olduğu bir satışta alıcı, malı teslim alıp muhayyerlik müddeti bittikten sonra mal elinde helak olsa konuşulan bedeli vermesi gerekir.

Muhayyerlik için tanınan zaman bitmeden elinde helak olsa konuşulan bedeli değil, kıyemete tabi olan mallardansa kıymetini, benzeri olan mallardansa mislini (benzerini) ödemesi gerekir. Zira muhayyerlik şartıyla yapılan akit, askıda olduğundan malın helak olmasıyla alış-veriş geçersiz olur. Çünkü akdin mahalli olan mal, bulunmaksızın satış akdi geçerli olmaz.

Satışa konu olan mal alıcının değil de satıcının elinde telef olsa muhayyerlik şartı olmayan akde itibarla alış-veriş geçersiz olup, alıcının herhangi bir şey ödemesi gerekmez.

Alıcının muhayyer olması, satışa konu olan malın satıcının mülkünden çıkmasına engel değildir. Bu konuda söz birliği vardır. Şu kadar var ki; İmam Ebu Hanife'ye göre *(Allah ona rahmet etsin)* alıcı o mala sahip olamaz.

Muhayyerlik müddeti bitmemiş olsa da satın alınan mal alıcının elinde helak olsa satım bedelinin verilmesi gerekir.

Tarafların her ikisinin muhayyer olması durumunda söz birliği ile mal da para da sahiplerinin mülkünden çıkmaz.

Hangisi muhayyerliğini kullanarak akdi geçersiz kılarsa satış akdi geçersiz olur. Hangisi akde icazet verirse sadece icazet verenin muhayyerliği sona erer. Karşı tarafın muhayyerliği devam eder.

Karşı tarafın bilgisi bulunmasa da muhayyer olan tarafın akdi geçerli kılması söz birliği ile caizdir. Zira bu, şahsî haktan feragat etmektir. Bu sebeple karşı tarafın bilmesine gerek yoktur. Ancak muhayyerlik her ikisi için olsa ve biri muhayyerliğini kullanarak akdi geçersiz kılsa artık diğeri için akde icazet verme yetkisi kalmaz. Zira feshedilen akde icazet verilemez.

Karşı tarafın bilgisi bulunmadıkça muhayyer olan tarafın muhayyerliğini kullanarak akdi geçersiz kılması mümkün olmaz.

Muhayyerlik hakkına sahip olan kişinin ölümüyle bu hak ortadan kalkar, satış akdi bu kişi açısından tamamlanmış olur. Bu hak varise intikal etmez. Zira muhayyerlik; istek ve iradeden başka bir şey olmadığından intikali düşünülemez. Veraset intikale elverişli olan yerlerde düşünülebilir.

Allah Teâlâ hazretleri hakkı hak bilip tabi olmayı batılı batıl bilip kaçınmayı bizlere nasip eylesin. Âmin!




# Hadîs-i Şerîfler

Ebu Hüreyre *(Radıyallahu anh)* anlatıyor: "Resûlüllah *(Sallallahü aleyhi ve Sellem)* buyurdular ki:

**"Ramazan Ayı girdiği zaman cennetin kapıları açılır, cehennemin kapıları kapanır ve şeytanlar da zincire vurulur."**

*(Buhari, Savm 5, Bed'ü'l-Halk 11, Müslim, Sıyâm 2, (1079); Nesâi, Sıyâm 5, (4, 129).*

Hz. Âişe *(Radıyallahu anha)*'dan rivayet edildiği üzere Efendimiz *(Sallallahü aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

**"Ramazan Ayı** (günahlardan sakınılarak) **sâlim olursa, bütün sene sâlim kalır. Cuma günü sâlim olunca da, sair günler selamette olur."**

*(Beyhakî, Şu'abu'l-iman, No: 3434, 5/284-285; Süyûtî ed-Dürru'l-mensûr 1/228; Ali el-Muttekî, Kenzü'l-ummâl 7/710 No: 21049)*

Abdullah İbn-i Ebî Evfâ *(Radıyallahu anh)*'dan rivayet edilen bir hadis-i şerifte Efendimiz *(Sallallahü aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurdu:

**"Oruçlunun uykusu ibadet, susması tesbih, ameli kat kat edilmiş, duası makbul ve günahları affedilmiştir."**

*(Ali el-Muttekî, Kenzü'l-ummâl: 8/443, No:23562; Ebû Nuaym, Hılye: 5/83)*

Ebu Hüreyre *(Radıyallahu anh)*'dan rivayet edildiği üzere, Efendimiz *(Sallallahü aleyhi ve Sellem)* buyurdular ki:

**"Nice oruç tutanlar vardır ki** (haramdan sakınmadıkları için) **oruçlarından nasipleri sadece açlıktır. Nice gece** (namaza) **kalkanlar da vardır ki, kıyamlarından nasipleri sadece uykusuzluktur."**

*(Hakim, Müstedrek: 1/431)*

Üsâme İbnu Zeyd (Radıyalahu anhümâ) anlatıyor: "Resûlüllah *(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)* buyurdular ki:

**"Kim kendisine yapılan bir iyiliğe karşı, bunu yapana: 'Cezâkellâhu hayran** (Allah sana hayırlı mükâfaat versin!)' **derse, teşekkürü en mükemmel şekilde yapmış olur."**

*(Tirmizî, Birr 86, (2036).*

Ebu Berze *(Radıyallahu anh)* anlatıyor:

"Ey Allah'ın Resûlü bana faydalı olacak birşey öğret", dedim de şu tavsiyede bulundu:

**"Müslümanların yolundan rahatsızlık veren şeyleri kaldır"**

*(Müslim, Birr 131, (2618)*

Huzeyfe *(Radıyallahu anh)* anlatıyor: Resûlüllah *(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)* buyurdular ki:

**"Nefsimi kudret elinde tutan Zat'a kasem olsun ki, ya ma'rufu emreder ve münkerden de yasaklarsınız veya Allah'ın katından umûmî bir belâ göndermesi yakındır. O zaman yalvar yakar olursunuz da duanız kabul edilmez."**

*(Tirmizî, Fiten: 9, (2170)*





Güldeste
Mustafa Özşimşekler

# VELİLER DİYARI ÖZBEKİSTAN YOLCULUĞU

Bizim için manevi değeri çok yüksek olan topraklara yolculuk yapmak nasip oldu.

Özellikle **Buhara** ve **Semerkant**...

İslam aleminin tarih boyunca yetiştirdiği gerek zâhiri, gerekse bâtını ilimlerde zirve olmuş en büyük şahsiyetlerin medfun olduğu topraklar... İlmin beşiği olan yerler...

Nakşî Tarikatı'nın pîri ve milyonların yolundan gittiği büyük mürşid **Şâh-ı Nakşibend** hazretlerinden tutunda, İslam aleminde Kur'an'dan sonra en sağlam Kitap olarak kabul edilen **Sahîh-i Buhârî**'nin müellifi **İmâm-ı Buhârî** ve itikatta mezheb imamımız olan ehli sünnetin kalesi **İmâm-ı Maturûdî** hazretlerine kadar pek çok isim o topraklarda medfun...

Gerçekten de toprakları hem maddî yönden, hem de manevi yönden bereketli beldeler. Orada madden her türlü sebze ve meyve yetiştiği gibi, manen de o topraklarda birçok evliya ve ulema yetişmiş. Hani;

**"Kur'an Mekke'de nazil oldu. Mısır'da okundu. İstanbul'da yazıldı."** Şeklinde bir söz vardır ya, işte bu söze; **"Buhara'da anlaşıldı."** sözünü de haklı olarak ilave etmişler.

Dünya üzerinde yer alan en eski şehirlerden olan Buhara, ilmin beşiği olmanın yanında, meşhur **"İpek Yolu"** üzerinde olması hasebiyle asırladır ticaretin de kesişme noktası olmuş bir şehir.

Orta Asya'nın ilim, bilim, siyaset, kültür, din ve ticaret merkezi olarak kabul edilmiş. Günümüzde ise Unesco Dünya Mirasları listesinde yer almış bulunuyor.

Şehir olarak 2500 yıl önce kurulmuş kadim bir şehir olan Buhara, İslam dini'ne merkezlik yapmasının yanında, zaman zaman Zerdüştlük, Budistlik, Hristiyanlık gibi değişik inançları da barındırmış bir şehir olma özelliğini taşıyor.

O inançlara ait bir takım izlerin de bulunduğu bu kadim şehirde, birçok İslami eserler, medreseler, camiler ve türbeler mevcut. Siyasi olarak ise tarihte yerini almış olan Büyük İskender'in, Cengiz Han'ın ve Timur'un izlerine rastlayabiliyorsunuz.



*Şâh-ı Nakşibend Hazretlerinin Kabri şerifi*

## Çok hızlı bir programdı

Özbekistan yolculuğumuz dört-beş gün sürecekti. Aslında ziyaret edeceğimiz yerlerin çokluğuna göre bu süre oldukça kısaydı. Kafilemiz de takriben yüz elli kişi kadardı, yani kalabalık sayılırdık. Zira sayı çoğaldıkça birlikte hareket etmek de o nisbetle zorlaşıyordu. Onun için son derece planlı, hızlı ve organize hareket ederek, vakitleri en iyi şekilde değerlendirip tüm ziyaretleri bitirmemiz gerekiyordu.

Rabbimize hamdolsun ki, netice itibariyle bu kadar kısa zamanda yirmiye yakın ziyaret gerçekleştirmek nasip oldu.

Tabi bu ziyaret mahalleri de, birbirine yakın yerlerde değil, ayrı ayrı şehirlerdeydi. Bazı ziyaret yerleri **Buhara**'da, bazıları **Semerkant**'da… Bazıları da **Kitap** ve **Taşkent**'teydi. Ve aralarında ise saatler süren otobüs yolculukları vardı…

İnanın bazen sabahın 05.30'unda otelden çıkıp akşam 23.00'da otele döndüğümüz oldu.

Tabi bu tür yolculuklarda yorgunluklar, çile ve meşakkatler olabilir. Bazen uykuya bazen de yemek yemeğe fırsat bulamayabilirsiniz.

Ama şayet insanın rûhu doyar, manen de huzur bulursa, o zaman bir takım sıkıntılar hiç problem olmuyor biiznillah...

Tabi bu kadar kısa zamanda bu kadar yoğun program ve ziyaretleri eksiksiz tamamlamış olmamızda payı olanları da takdir etmeden geçmeyelim.

Bu arada Özbekistan kafilemize iştirak eden kıymetli misafirlerimizi de unutmak olmaz. Çünkü tüm kardeşlerimiz verilen saatlere riayet ettiler ve söz tuttular. Bir araya toplanma, buluşma, otobüse binme-inme gibi bütün işlerin hepsi saatinde ve vaktinde oldu; herkes gayret edip **"aman bekleten değil, bekleyen olayım"** düşüncesiyle hareket etti ve program tıkır tıkır ilerledi. Böylece sohbetler, muhabbetler, ziyaretler, gerçekten tadından yenmez feyizli bir yolculuk oldu.



*İmâm-ı Maturûdî Hazretlerinin Kabri başında*

Öncelikle **İsmailağa Vakfı**'mız çok güzel bir program yapmış. Ziyaret yerlerini, günlerini, saatlerini ve tüm programı önceden belirlemiş. Bununla birlikte görevli hocaefendiler sağolsunlar, ellerinden gelen gayreti gösterip tüm kafileye canla-başla hizmet ettiler. Gittiğimiz turizm acentesi **Asil Tur** da otelleri ayarlama, intikaller, rehberler gibi bir takım üzerine düşen görevleri yapınca çok güzel, hızlı ve feyizli bir program oldu.

Ayrıca o beldelerde yatan meşâyıh-ı kirâmın misafiri olduğumuz için, Onların himmeti ve manevi yardımlarıyla da, gayretimiz en üst noktaya çıktı ve ziyaretlerimizi tamamlamak nasip oldu elhamdülillah.

* * *

Bundan on sene kadar önce Özbekistan'a yine gitmiştim. O zaman ziyaret yerlerinde bazı imkânsızlıklar vardı. Bu gün ise şartlar daha da kolaylaşmış, imkânlar biraz daha genişlemiş durumda. Tuvalet ihtiyacı giderme, abdest alma gibi sıkıntılar ise tamamen ortadan kalkmış diyebilirim.

Ayrıca, bu büyük zatların kabirlerinin etrafında yeniden bir çevre düzenlemesi yapılmış, restore edilmiş, ağaçlandırma ve yeşillendirme çalışmaları yapılmış. Gayet huzurlu, sakin adeta sessizliğin sesini duyacağınız bir ortam oluşmuş. Özellikle **Muhammed Bahauddîn Şâh-ı Nakşibend ve Muhammed Baba Semmâsî** hazretlerinin kabirlerinde ayrı bir maneviyat, sükûnet ve kalp huzuru hissediyorsunuz.

Şahsen fakir öyle bir hal hissettim ki; ruh halim son derece sakin, mânen huzurlu ve rahat, gönlüm de gayet mutmain bir halde... Yani orada biri çıkıp size sövse, bağırıp çağırsa bile, bunu dahi kale almayacak bir atmosferdesiniz. Ne kadar da damarınıza bassalar kalp huzurunuzu bozamayacakları manevi bir hal üzeresiniz. Hiçbir negatif durumun olmadığı sakin bir ortamdasınız. Elbette bu hal, hiç şüphe yok ki büyüklerin manevi etkisi ve tasarrufuydu...

## Yedi Pîr

Buhara'da, Altın Silsile büyüklerinden yedi tane meşayıhımız medfun bulunmaktadır. Oranın halkı bu zatlara **"yedi pîr"** diyorlar. Hatta bir kardeşimiz Özbekistanlı rehberimize "bu gün nereleri ziyaret edeceğiz?" diye sorunca, rehberimiz; **"yedi pîr'leri ziyaret edeceğiz"** demişti.

İşte Buhâra'da yatan ve yedi pîr'ler diye bilinen kabirlerini ziyaret ettiğimiz bu büyük zatlar silsile sırasına göre şunlar:

**Abdülhalık Gücduvânî** *(Kuddise Sirruhu)*, **Arif-i Rivegerî** *(Kuddise Sirruhu)*, **Mahmud İncîr-i Fağnevî** *(Kuddise Sirruhu)*, **Ali Râmîtenî** *(Kuddise Sirruhu)*, **Seyyid Emir Külâl** *(Kuddise Sirruhu)*, **Muhammed Baba Semmâsî** *(Kuddise Sirruhu)* ve **Muhammed Bahauddîn Şâh-ı Nakşibend** *(Kuddise Sirruhu)*.

Bu zatlar; yaşadıkları her devirde ve asırda, fitne karanlıkları içinde bocalayan Ümmeti Muhammed'e ışık olmuşlar, çeşitli bidat ve hurafeler içine düşmüş, yanlış itikatların taassup girdabına yakalanmış ve çeşitli sapık cereyan dalgalarında boğulma tehlikesi geçiren İslam gemisindeki müslümanlara, birer kutup yıldızı, birer hidayet rehberi olma görevini üstlenmişlerdir.

Onlar ümmetin kurtuluşu için vardırlar. Onlar sebebiyle ayakta durur ve onların yüzü suyu hürmetine döner dünya...

Nitekim Ubâde bin Samit *(Radıyallahü anh)*'ın rivayetine göre Efendimiz *(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)* şöyle buyurmuştur:

**"Yeryüzü onlarla durur. Onlar sebebiyle size yağmur yağdırılır ve onlar hürmetine yardım olunursunuz."**

## Asırladır kabrinde bedeni çürümeyen zat

2007 yılında Özbekistan'a yaptığımız yolculuğumuzda, **Muhammed Baba Semmâsî** hazretlerinin kabri şerifini ziyaretimiz esnasında, oranın görevli

türbedarı, kendisinin de bizzat şâhid olduğu ve çok etkilendiği enteresan bir olayı bizimle paylaşmıştı. Şöyle ki:

Sosyalist Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla özgürlüğüne kavuşan Özbekistan, turizm geliri elde etmek için **"inanç turizmi"** kapsamında, bir takım tarihi ve kültürel önemi olan yerlerin restorasyonu yanında, insanların yoğun olarak ziyaret ettiği kabirleri de restore etme çalışmaları başlatmış. Fakat **Muhammed Baba Semmâsî** hazretlerinin kabri şerifi, şehrin merkezinden biraz uzakta olduğu için devlet yetkilileri; "oraya türbe yapsak mı, yapmasak mı?" diye tereddüt etmişler.

Ama insanların orayı yoğun bir şekilde ziyaret ettiklerini görünce "önce o kabri bir kontrol edelim, sonra karar verelim." diyerek, savcılıktan, emniyetten, anıtlar kurulundan, vakıflar müdürlüğünden müteşekkil kalabalık bir heyetle oraya gitmişler.

Şu an kabri şerifin bulunduğu yeri iki metre kadar derinlemesine kazınca, bir de bakmışlar ki, **Muhammed Baba Semmâsî** hazretleri sanki uyuyormuşçasına yatıyor. Vefâtından itibaren altı buçuk asır geçmiş olmasına rağmen, mübareğin ne teni çürümüş ne de bedeni... Hatta sakalının telleri bile duruyormuş...

Bu olaya şâhid olan o heyetteki herkes, oranın türbedarı da dahil olmak üzere derhal tövbe edip namaza başlamışlar.

Ve orayı da güzelce restore ederek, etrafını düzenlemişler.

## Burnuma bir er kokusu geliyor

Muhammed Baba Semmâsî hazretleri aynı zamanda, Şah-ı Nakşibend hazretleri daha doğmazdan önce O'nun geleceğini ve büyük adam olacağını müjdeleyen büyük zattır.

Baba Semmâsî bir gün maiyetiyle birlikte Kasr-ı Hinduvan'dan geçerken:

- Burada burnuma misilsiz bir yiğit kokusu geliyor. Yakında bu yiğit sayesinde

Kasr-ı Hinduvan, **Kasr-ı Ârifân/Arifler sarayı** olsa gerektir, dedi.

Bir zaman sonra o köye tekrar gelen Muhammed Baba Semmâsî:

- Size evvelce bahsettiğim irfan erinin kokusu ziyadeleşti. Galiba ol merd-i arif dünyaya geldi, buyurdu.

Meğer Şâh-ı Nakşibend doğalı üç gün olmuş. Tabi Şeyh Efendinin o köye geldiği duyulunca, dedesi Şâh-ı Nakşibend'i kundak içinde getirip Muhammed Baba Semmâsî'ye takdim etti. O büyük zat bu yavruya nazar edip:

**- Bu bizim oğlumuzdur, biz onu çoktan evlatlığa kabul ettik**, buyurdu. Sonra ihvanına dönerek:

**- Dünyaya gelmeden kokusunu aldığımız yiğit işte budur. Zamanın en büyük imamı ve mürşidi olacaktır,** buyurdu.

Ve dediği gibi oldu. Şâh-ı Nakşibend hazretleri, kendisine kadar **"Hâcegân Yolu"** olarak anılan tarikatı, **"Nakşibendî"** yaparak bu tarikata ismi verilen kolbaşı, veliler şâh-ı, gönüller sultanı büyük bir zat oldu.



*Şah-ı Nakşibend Hazretlerinin Kabri başında*

Onlar gönül sultanları, milyonların gönlüne taht kurmuşlar. Hani anlatılır; zamanın sultanı Allah dostlarından birinin yanına gelerek demiş ki:

- Sana da sultan diyorlar bana da! Bu duruma ne diyorsun?

Maneviyat Sultanı cevap vermiş:

**- Sizin sultanlığınız gözünüzü yumuncaya kadar devam eder, bizim ki ise gözümüzü yumduktan sonra başlar…**

Gerçekten de öyle değil mi? Şu dünyadan nice sultanlar melikler geçmiş, ama şu anda ne isimleri ne esâmeleri okunmuyor. Ama Şâh-ı Nakşibend'ler ve bu yolun büyükleri gönüllere sultan olmuşlar, hayatlarındayken insanlar akın akın onları ziyarete can attıkları gibi, mematlarından sonra da sevenleri binlerce km. yol aşıp ziyaretlerine gidiyorlar.

## Hizmet ehli olmak

Bu büyüklerin hayatlarına baktığımızda, hepsinin ortak özelliklerinin Şeriat'a bağlı olmaları ve Sünnete ittiba etmelerinin yanında, **"hizmet ehli"** olmalarını da görüyoruz. Bakınız, Nakşî Tarikatı'nın zirvesindeki isim olan Şâh-ı Nakşibend hazretleri, seyri sülûkünün ilk yıllarında düşkünlere, zayıflara ikramda bulunduğunu, yaralı hayvanları tedavi ettiğini, insanların geçtiği yolları temizlediğini bizzat kendisi şöyle anlatıyor:

"Arayış içindeki ilk günlerimden birinde Allah'ın sevgili kullarından biri ile karşılaştım. O vakitler cezbelerim çoktu. Bu mübarek zât ile yakınlığım oldu. Bu zât bana;

- Seni Hakk'ın âşinâlarından görüyorum, deyince, ben de:

- Eğer Allah dostlarının himmet nazarı olursa umarım söylediğin olur, dedim.

(Daha sonra Şah-ı Nakşibend hazretleri nefis terbiyesi konusunda o zattan kendisine yardım etmesini isteyince o zat şöyle buyuruyor):

**- Bundan sonra sana gerektir ki, insanların hatır ve gönüllerini alıp düşkünlerin hizmetinde bulunasın. Zayıflara ve gönlü kırık olanlara ikram ve hürmette bulunasın! Kimsesizlere yoldaş olup, onlara karşı tevâzu gösteresin!**

Ben bu zâtın emirlerine uyarak uzun zaman bu hal üzere devam ettim. Sonra tekrar huzuruna çıkınca bana buyurdu ki:

**- Bundan sonra da hayvanlara bakacaksın. Yük çeken hayvanların vücutlarında yara bere görürsen tedâvi edeceksin. Zira onlar, seni yaratan Rabbinin mahlûkudur.**

Ben bu emre de uyarak çok gayret gösterdim ve bu yolda bir hayli meşgul oldum. Bu arada bazı hârikulâdeliklere şâhit oldum.

Bütün bunlar, içimdeki nefs düşmanının mahvolup ıslâh olması içindi. Daha sonra tekrar o zâtın huzuruna gittiğimde şöyle buyurdu:

**- Şimdi de yolların hizmetiyle meşgul ol. Yolları süpürüp temizle, gelip geçenlere eziyet verecek şeyleri kaldır ki, yoldan geçenler rahatsız olmasınlar.**

O mübarek zatın bu emrine de imtisal ederek, yolları temizlemek ve gelip geçenlere eziyet verecek şeyleri gidermekle meşgul oldum. Bu hizmetleri yaparken, Allah-ü Teâlâ'nın nice nîmetleri ve ihsanları bana zâhir oldu. Nefsâniyet ve mâsivâdan kurtulup rûhâniyet derecesine eriştim. Bana Hakkın nice sırları tecellî etti."

Dikkat edecek olursak o zat, Şâh-ı Nakşibend hazretlerine; "çok namaz kıl, çok oruç tut, çok ibadet et" demiyor. Ya ne diyor?.. **"Hizmet et, hizmet et , hizmet et"** diyor.

İşte bu büyük zatlar, Efendimiz *(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)*'in:

**"İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır"** hadis-i şerifine binaen insanlara da, hayvanlara da hizmet etmişler, nefislerini adeta pas pas ederek işin en başından başlamışlar ve itaatle, ibadetle, hizmetle bütün basamakları geçerek zirveye çıkmışlar. Böylece milyonların gönüllerinde taht kurup adeta ölümsüzleşmişler.

Demek ki, bağlı olduğun kapıya, tekkeye hizmet etmek; insanlara ve hayvanlara yardım etmek, fakir-fukarayı garip-gurebâyı gözetmek mânevi yolda ilerlemek için çok önemli.

Büyük adam olmanın, Allah katında mânen yüksek derecelere ulaşmanın yolu işte buralardan geçiyor.

Hani Mürid demiş ya; **"şeyhim himmet"** mürşidi de cevap vermiş: **"Evladım gayret/hizmet!"**

Evet durum böyle ama maalesef hizmet etmeden, hizmet görmenin derdinde olanlar da az değil… Daha dün yola çıkan çırak, henüz ilk adımını atarken en üst basamağa atmaya çalışıyor. Oysa merdiven basamak basamak… Yani her işin bir çıraklık, kalfalık ve ustalık dönemi var elbet.

## Arif-i Dikkeranî *(Kuddise Sirruhu)*

Bu mübarek zat çok büyük velilerdendir. Seyyid Emir Külal hazretlerinin dört halifesinden biridir.

**Reşâhat** isimli eserde ismi övgüyle geçer. Ama evvelce onun kabrinin nerede olduğunu bilmiyorduk.

Dolayısıyla daha önce Özbekistan'a gittiğimizde bu mübarek zâtı ziyaret edememiştik. Elhamdülillah bu sefer onu da ziyaret etmek nasip oldu.

Kabr-i şerifi Buhara'dan Semerkant'a giderken yol üzerinde bulunuyor. Genişçe bir alanı düzenlemişler, yeşillendirmişler, tuvalet ve abdesthaneler yapmışlar.

Bu alana büyükçe bir kapıdan giriliyor ve birkaç yüz metre ilerde kabri ve çilehanesi bulunuyor.

Emir Külâl hazretleri şu sözleriyle onu methetmiştir:

**"Benim yakınlarım arasında iki kimseden daha üstünü yoktur. Bunlar Muhammed Bahauddîn** (Şah-ı Nakşibend) **ve Ârif Dikkerânî'dir."**

Şah-ı Nakşibend hazretlerinin dahi çok hürmet ettiği bir zat. Öyle ki, beraber yolda giderlerken, saygı ve hürmetinden ondan ileriye geçmemeğe dikkat ederdi. (mürşidinin hizmetine kendisinden evvel girdiği ve yaş olarak da büyük olduğu için.)

Ârif Dikkerânî hazretleri aynı zamanda Şah-ı Nakşibend hazretlerinin sırdaşıydı. Hafî zikir konusundaki hassasiyetlerini birlikte paylaşmışlar ve bunu tarikatı aliyyede birlikte tatbik etmişlerdi.

Şah-ı Nakşibend hazretleri onun manevi derecesini şöyle ifade etmiştir:

**"Gizli zikirle uğraşırken içimizde esrarlı bir bilgi doğdu. O sırrı anlamak istedik, otuz yıl boyunca Mevlânâ Arif ile bu yolda sarmaş-dolaş ilerliyorduk. İki kere Hicaz seferine çıkıldı. Hak ehli nişân-ı adına bize ne gösterildiyse köşe bucak, zaviye dergâh dolaştık. Eğer Mevlânâ Arif gibi, yahut onun mazhar olduğu esrardan bir zerreye sahip bir kimse görmüş olsaydım, buralara dönmezdim…"**

Arif-i Dikkeranî hazretleri vefat edince cenazesini Şâh-ı Nakşbend hazretleri yıkamış ve namazını da kıldırmıştır.

* * *

Buhara ile Semerkant arası otobüsle takriben dört saat kadar sürüyor. Ama hiç durmadan gidersen. Tabi biz, yol üzerinde birçok ziyaretlerimiz oldu.

İslam aleminin Kur'an'dan sonra en sağlam kitap olarak kabul ettiği **Sahîh-i Buhârî**'nin müellifi olan **İmâm-ı Buhârî**'nin kabri şerifini ziyaret ettik.

İmâm-ı Buhârî'nin hafızası, ilmi üstünlüğü, İslama hizmetleri zaten herkesçe malum…

Daha sonra itikatta mezheb imamımız, ehli sünnetin kalesi **İmâm-ı Maturûdî** hazretlerinin de kabrini ziyaret ettik.

Tabi **İmâm-ı Maturûdî** hazretlerinin türbesinin olduğu yer bir kabristan haline gelmiş.

Zira yaşadığı devirde yaygın olan Batinî, Karmatî ve Şiî akımlarını yerle bir etmiş, Mu'tezile ve Mürcie gibi dal fırkaların görüşlerini yer ile yeksan etmiş böylesine büyük bir alim oraya gömülünce, ondan sonra gelen diğer ulema da onun bulunduğu yere defnedilmek için vasiyet etmişler.

Orada yatan birçok ulema ve sulehânın yanında, **Muhammed b. Muhammed** isminde dört yüz tane müctehidin de medfun olduğu söyleniyor.

Ayrıca Osmanlı medreselerinde fıkıh derslerinde sürekli olarak okutulmuş olan, hatta günümüz medreselerinde de okutulan **el-Hidaye**'nin müellifi, büyük Hanefi fakihlerinden **İmâm-ı Mergınânî** de orada medfun bulunmaktadır.

## Kusem b. Abbas *(Radıyallahü anhüma)*

Semerkan'da giderken Kusem b. Abbas'ı da ziyaret etmek nasip oldu. Bu vesileyle bu mübarek sahabeden de kısaca bahsedelim.

Bu zat Efendimiz *(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)*'in amcası Hz. Abbas'ın oğlu olup Efendimize benzerliğiyle meşhurdu.

Bu özelliğinden dolayı büyük bir sevgi ve alakaya mazhar olurdu.

Kusem b. Abbas *(Radıyallahü anhüma)* Peygamber Efendimizin vefatında hazır bulundu ve naaşının yıkanmasına yardımcı oldu.

Daha sonra kabrine yerleştirdi ve kabirden en son o çıktı. Dolayısıyla Peygamber Efendimize dokunan en son kişi de o oldu.

Peygamber Efendimiz bir defasında, amcası Hz. Abbas ve oğulları Abdullah, Ubeydullah, Fazl ve Kusem *(Radıyallahü anhüm)*'ün üzerlerini bir örtüyle örttü ve onlara şöyle dua etti:

**"Ya Rab, bu benim amcam ve babamın öz kardeşidir. Bunlar da onun çocuklarıdır. Onları bu örtüyle örttüğüm gibi, sen de onları Cehennemden öylece koru!"**

Kusem b. Abbas *(Radıyallahü anhüma)* dört halife döneminde ve Emevilerin ilk yıllarına kadar yaşadı. Mekke, Medine valilikleri ve Hac emirliği gibi vazifeleri ifa etti.

Hz. Muaviye döneminde Horasan üzerine yapılan seferlere katıldı. Said bin Osman'ın komutanlığını yaptığı kuvvetlerle birlikte Horasan etrafındaki bazı fetihlerde bulundu.

Burada yapılan savaşlarda büyük kahramanlıklar gösterdi. Bu başarısı ve cesareti karşısında kendisine fazla ganimet malı tahsis edilmesi teklifini kesinlikle kabul etmedi.

Orta Asya'ya gidip İslamiyet'i tebliğ eden ilk kimselerdendi. Daha sonra Semerkand üzerine yapılan sefere katıldı ve orada şehit düştü.

Onun defnedildiği yere yapılan türbe, bir cazibe merkezi haline geldi.

Etrafına cami ve medreseler yapıldı.

Hatta Orta Asya'nın ilk medresesi burada kuruldu.

Daha sonra devlet büyüklerinin de oraya defnedilmesiyle, orası aynı zamanda büyük bir kabristan halini aldı ve önemli bir ziyaretgâha dönüştü.

Denilir ki; önlerine çıkan her şeyi yerle bir ederek yakıp yıkan Moğollar, Kusem b. Abbas'ın türbesinin bulunduğu bölgeye, başlarına bir musibet gelir korkusuyla dokunamadılar.

Pek çok kerâmeti zuhûr ettiğinden kendisine **"Şâh-ı Zinde/Yaşayan sultan"** denilen Kusem b. Abbas *(Radıyallahü anhüma)*'nın Semerkant'daki konumu, İstanbul'da medfun olan **Eyüp Sultan** hazretleri'nin konumu gibidir.

* * *

**Semerkant** şehrinde ise, İstanbul'un fethinde manen yardımcı olan zamanın Kutbu **Ubeydullah-i Ahrar** *(Kuddise sirruhu)* hazretlerini ziyaret ettik.

Daha sonra **Kitap** şehrine gittik ve orada da **Derviş Muhammed** hazretlerini ve onun kıymetli oğlu **Muhammed Emkenegî** hazretlerini ziyaret ettik ki, bu zat **Muhammed Bakibillah** hazretlerini yetiştirip buyurdu ki:

**- Senin derhal Hindistan'a gitmen lazım. Çünkü bu Silsile-i Âliyye'nin, orada sizinle parlayacağını görüyorum. Orada bereketli nefesleriniz vesilesiyle bir Aziz yetişecek ve tüm dünya onun nûruyla dolacak. Hatta siz de ondan nasibinizi alacaksınız!**

Böylece İmâm-ı Rabbânî hazretleri'nin, Hindistan'da onun eliyle yetişeceğini müjdeledi. Dolayısıyla Altın Silsile, artık **Muhammed Emkenegî**'den sonra Özbekistan topraklarından Hindistan'a intikal etmiş oldu.

Daha sonra Taşkent'e otuz km. kadar kala, büyük veli **Zengi Ata**'nın kabrini ziyaret nasip oldu. Ubeydullah-ı Ahrâr hazretleri de zaman zaman onun kabrini ziyaret eder ve buyururdu ki:

**"Ne zaman Zengî Atâ'yı ziyârete gitsem, kabrinden 'Allah! Allah!' sesleri işitirim."**

Kıymetli Okurlarım!

Gittik, ziyaret ettik ve gördük ki; asırlar geçmesine rağmen Onların hatıraları dimdik ayakta durmaktadır.

Hâla saygı ve sevgiyle ziyaret ediliyor, hürmet ve muhabbetle anılıyorlar. Ve anılmaya da devam edecekler. Bu büyük taife evvelce vardı, şimdi de var, sonra da olacak.

Rabbim o büyüklerin yolundan, izinden bizleri ayırmasın, o velilere olan muhabbetimizi Rabbim daha da ziyade eylesin. Amin…

Gerek ziyaret ettiğimiz, gerekse ziyaret etmediğimiz tüm meşayıhımızın rûh-u şerifleri için el-Fatiha…

Fi emanillah!

Bir Sahâbîyi Tanıyalım

# HZ. ÂİŞE
(Radıyallâhü Anha)
(5. BÖLÜM)

Hz. Aişe *(Radıyallahü anha)* (İfk olayı hakkında) anlatıyor:

"Medine'ye gelince, çok geçmeden ben ağır bir hastalığa tutuldum. Bir ay çektim. Meğer bu esnada halk arasında, hakkımda asılsız iftiralar dolaşıyormuş! Ben ise olanlardan bütünüyle habersizdim.

Aleyhimde yayılan bu iftiraları Resûlullah da, annem ve babam da duymuşlar, fakat bana hiçbir şeyden bahsetmiyorlardı.

Yalnız, hastalığımda beni şüphelendiren bir husus vardı. Daha önce hastalandığım zaman Resûlüllah'dan görmüş olduğum lütuf ve şefkati, bu hastalığım esnasında görmüyordum.

Hatta adımı bile zikretmeden **'Hastanız nasıl?'** diyor ve bununla iktifa ediyordu. Fakat bunun sebebinden hiç haberim yoktu.

Ümmü Mistah iftiracıların söylediklerini bana birer birer anlatınca hastalığım kat kat arttı.

**Hz. Aişe annesinin evine gidiyor**

Evime döndüğüm zaman Allah Resülü yanıma girip selam verdikten sonra, ismimi söylemeden

- Hastanız nasıldır? diye sordu. Ben:

- Ya Resülellah! Bana müsaade etsen de, annemin evine gitsem. Hastalığıma orada bakılsa olmaz mı? dedim.

- Gitmende bir mahzur yok, diyerek izin verdi.

Ben ebeveynimin yanına gidip aleyhimde ki haberin iç yüzünü anlamak istiyordum.

Ve Resûlullah yanıma bir hizmetçi katıp beni babamın evine gönderdi. Annem:

- Kızım, sen niçin geldin? diye sordu.

- Anneciğim, halk benim aleyhimde neler söyleyip duruyormuş da, siz bana hiçbir şey sızdırmadınız. Annem:

- Kızım, Sen kendini hiç üzme, sıhhatini düşün. Vallahi bir kadın senin gibi güzel,kocasının yanında sevgili olsun ve onun birçok kuması bulunsun da onu kıskanmasınlar ve onun aleyhinde birtakım lâflar çıkarmasınlar, bu pek nadirdir!

- Babamın, Resûlüllah'ın bundan haberi var mı? Diye sordum. Annem:

- Evet var, deyince gözlerim doldu ve ağlamaya başladım. O gece sabaha kadar hiç durmadan ağladım. Ne gözüme uyku girdi, ne de gözümün yaşı dindi. Sabah oldu ben hala ağlıyordum.

Babam damda Kur'an okuyordu, sesimi duyunca, indi. Anneme, 'Nedir bunun hali?'

Diye sordu. Annem; 'aleyhindeki dedikodulardan haberi olmuş' deyince, babamın da gözleri yaşla doldu. O gece sabaha kadar hep ağlayıp durdum."

Müminlerin annesi maalesef iftiraya maruz kalmıştı.

Zayıf bedeni daha bir zayıflar. Gözleri Peygamberin gözlerine çevrilir, kendisi hakkında söylenen çirkin sözü yalanlaması için.

Ama Allah Rasûlü sessizdir ve Rabbinin hükmünü beklemektedir.

Peygamberimiz'in bu sessizliği Hz. Aişe annemize çok acı gelir. Ve babasına çevirir gözlerini aynı amaç için, ama o da sükûttadır. Anlar ki; gün sabretme günüdür ve Rabbinin hükmü zahir oluncaya dek sabretmek lazımdır.

**Efendimiz'in ifk olayı hakkında ashabıyla istişaresi**

Hz. Âişe annemiz aleyhinde yapılan iftiranın etrafta konuşulduğu günlerde, Efendimiz vakitlerinin çoğunu evinde geçiriyor, dışarıya pek çıkmıyordu.

Bununla ilgili vahyin gelmesi gecikince, bu konuyu yakın ashabıyla istişare edip onların fikirlerini aldı.

**Ömer b.** Hattab *(Radıyallahü anh)*:

- Ya **Rasûlellâh** ﷺ! Onu Sana kim nikâhladı?

- Allah-ü Teala!

- Onun hakkındaki bir şeyi Allah'ın Sana gizleyeceğini sanmıyorum. Hâşâ! Bu büyük bir bühtan ve iftiradır. Ey Allah'ın Resülü! Ben kesin olarak biliyorum ki, bu münafıkların yalanıdır. Zira Allah-u Teala Senin bedenine sinek bile kondurmuyor ve koruyor.

**Bedenini bile pisliklere konan sineklerden koruyan ve onları vücuduna yaklaştırmayan Hz. Allah, Senin zevceni böyle kötülüklere bulaşmaktan korumaz mı?!**

Daha sonra Efendimiz *(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)* bu durumu Hz. Osman *(Radıyallahü anh)* ile görüştü. Hz. Osman Efendimizin yanına geldiğinde düşüncesini şöyle beyan etti:

- Yâ **Rasûlellâh** ﷺ! Allah-u Teâla Hazretleri, üzerine kimse basmasın, yahut yeryüzündeki pisliklerin üzerine düşmesin diye, Senin gölgeni bile yere düşmekten korumaktadır. (Efendimizin özelliklerinden bir tanesi de Onun gölgesinin olmamasıdır. Gerek güneşte gerekse ay ışığında Resûlüllah'ın gölgesi bulunmazdı. Çünkü yapısının özü itibarıyla O Nur idi.)

**- Gölgeni bile hiç kimseye çiğnetmeyen Hz. Allah, Senin ailenin ırzını her hangi bir kimsenin kirletmesine meydan ve imkân verir mi?**

Aynı şekilde Efendimiz *(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)* Hz. Ali *(Radıyallahü anh)* ile de görüştü, O da fikrini şöyle beyan etti:

- Yâ **Rasûlellâh** ﷺ! Biz bir gün arkanda durmuş namaz kılıyorduk. Namaz içinde sen ayakkabılarını çıkarmıştın. Bizlerde Sana uyarak çıkarmıştık. Namazı bitirdiğimiz zaman bizlere "Niçin ayakkabılarımızı çıkardığımızı" sormuştun. Biz de Sana uymak için çıkardığımızı söylemiştik. Bunun üzerine Siz: "Temiz olmadıkları için onları çıkarmamı Cebrail Bana haber verdi."buyurmuştunuz.

**Ayakkabınıza bulaşan bir pisliği bile Sana bildiren ve onları pislik bulaştığından dolayı çıkarmanı emreden Hz. Allah, ailene namus kirletecek kötülüklerden bir şey bulaşsın da, onu çıkarman Sana emredilmesin bu mümkün mü?!**

Resûlüllah'ın en yakın arkadaşları böyle nezih düşünüyorlar, Müminlerin annesi hakkında yapılan bu iftiraların aslı astarının bulunmadığını, fevkalade kıyaslar yaparak ispat ediyorlardı.

Tabi bu iftira kampanyası, etrafta çalkalanan bu dedikodular Efendimizi son derece üzmüştü.

Hz. Ali *(Radıyallahü anh)*, Efendimizin bu üzüntülerden arınması için teselliye çalışıyordu.

Hastalığın dağlayarak tedavi edilmesi kabilinden ve son çare olarak, ayrılma hususunu da Efendimize üstü kapalı olarak işaret etmiş ve şöyle demişti:

- Ey Allah'ın Resûlü! Allah-u Teala Senin üzerine evlenme ve boşanma işini daraltmamıştır. Ondan başka kadın çoktur. Bununla beraber, Onun cariyesine soracak olursan Sana en doğru haberi o verebilir.

Efendimiz *(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)* Hz. Ali *(Radıyallahü anh)*'ın bu tavsiyesi üzerine Hz. Aişe annemizin cariyesi **Berire**'yi çağırttı. Ve:

- Ey Berire! Aişe'den seni şüphelendirecek bir şey gördün mü? diye sordu. Berire şöyle cevap verdi:

- Hayır! Seni hak üzerine gönderen Zât- Zülcelâle yemin olsun ki, ben onun hiçbir ayıp ve kusurunu bilmiyorum. Ancak sadece şunu söyleyebilirim ki, bir keresinde ben hamuru yoğurup ona gözetlemesini söylemiştim de, o yaşı genç olduğu için orada uyuya kalınca, bir oğlak gelip hamurdan yemişti.

Berire, bunun dışında ne bir ayıp ne de bir kusur görmemişti.

Zaten bu da bir kusur değildi. Hele yapılan dedikodularla hiçbir alakası yoktu.

Devam edecek



# ŞEYHLİKTEN ŞAHLIĞA BİR DEVLET: SAFEVİYYE

Prof.Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL

## Safiyyüddin Erdebili

Tarikatın kurucusu Şeyh Safiyyüddin Erdebil civarında Kulhuran köyünde doğdu (1252). Asıl adı İshak'tır. Babasının Hoca Kemaleddin Arabşah'ın oğlu olduğu söylenir. Küçük yaşta babasını kaybetti. Çocuk yaşta ilim öğrenmeye merak saldı. Şiraz'a giderek Rükneddin Beydavi ve Emir Abdullah'dan akli ve nakli ilimleri tahsil etti. Daha sonra Emir Abdullah'ın işareti üzerine Zahid İbrahim Geylani'ye talebe olmak üzere Gilan'a gitti. Yirmi beş sene bu büyük tasavvuf erbabından ilim tahsil edip terbiye gördü. Hocasının kızı Bibi Fatıma Hatun ile evlendi. Zahid Geylani'nin seksen beş yaşlarında vefatı üzerine yerine geçti. Erdebil'e yerleşti. Her taraftan talebeler ondan istifade etmek üzere geliyorlardı. Azerbaycan, Kafkasya ve Anadolu'da meşhur oldu.

İlhanlı hükümdarlarından Olcayto Hüdabende ve Ebu Said Bahadır Han, İlhanlı beylerinden Emir Çoban ve meşhur tarihçi Reşideddin onun talebeleri arasındaydı. 1334 yılında bir hac dönüşü vefat etti.

Yerine, hacca giderken de vekil bıraktığı oğlu Sadreddin geçti. Sadreddin (1334-1392) ve onun oğlu Alaaddin Ali (1392-1429) döneminde safevi tarikatının nüfuzu İran'ın dışına daha da yayılmıştır. Artık tarikatin merkezi Erdebil Irak, Suriye, Anadolu ve İran'ın diğer bölgeleri ile Belh ve Buhara gibi uzak yerlerden gelen kimselerle dolup taşmağa başlamıştı.

Anadolu'da Somuncu Baba lakabıyla ünlenen Şeyh Hamid-i Aksarayi Safiyyüddin Erdebili yolunun en büyük temsilcisi idi.

Erdebil, devrin hükümdarlarının da adeta bir gönül merkezi gibi olmuştu. Timur Han ve Akkoyunlu sultanları bu şeyhlere büyük yakınlık ve ilgi gösteriyor dualarını almağa çalışıyordu. Timur Han özellikle büyük hürmet gösterdiği Hoca Ali'ye Erdebil şehrini vermiş ve burada bağımsız hareket etme yetkisini dahi tanımıştı.

Osmanlı hükümdarı II. Murad her sene çerağ akçesi adıyla Erdebil sufilerine yardımlar ediyordu.

Öte yandan Erdebil'de zamanla Sultan gibi hareket etmeye başlayan Hoca Ali ve oğlu Şeyh İbrahim zamanında (1429-1447) tarikatin siyasi bir harekete bürünmesi, Safeviyye mensupları için pek de hayırlı sonuçlar vermemiştir. Özellikle batıni guruplar tarikatin nufuzundan faydalanabilmek için içeriye sızmaya başlamışlardı.

## Şeyh Cüneyd

Bunun ilk büyük tesiri Şeyh İbrahim'in oğlu Cüneyd'de başgösterdi. Eshab-ı kiram düşmanı batıni grupların tesiri ile Şiiliği benimseyen Şeyh Cüneyd'in ilk olarak babasının yerine tarikat postuna oturan amcası Şeyh Cafer ile arası açıldı. Şeyh Cafer onun aşırı fikirlerinden rahatsızdı. Ayrıca yeğenine körü körüne inanan ve ibadet eden müridlerinin sayısının gün geçtikçe artması onu endişelendirmişti. Zira Cüneyd, artık bir dünya egemenliğinin hayalini dahi kurmaya başlamış bulunuyurdu.

Onun bu şekilde kuvvet kazanması ve başına buyruk hareketlere girişmesi Karakoyunlu hükümdarı Cihan Şahı da korkutmuştu.

Kızını oğluna verdiği Şeyh Cafer'e bir mektup yazarak Cüneyd'in bölgeden uzaklaştırılmasını talep etti. Amcası ve Karakoyunlu hükümdarının tehdidi karşısında Cüneyd Erdebil'i terketmek zorunda kaldı.

Osmanlı hükümdarlarının öteden beri Safevi şeyhlerine hediyeler gönderdiklerini bilen ve Anadolu'daki yoğun tarikat gücünü kullanmak isteyen Cüneyd, Karabağ ve Ermenistan üzerinden Anadolu'ya geçti. Kuran-ı kerim, tesbih, seccade gibi hediyelerle bir müridini II. Murad Han'a gönderdi ve ondan Kurtbeli'nde ibadet edebilmek üzere bir seccadelik yer istedi.

II. Murad Han bu isteğin ne manaya geldiğini iyi biliyordu. Muhtemelen Cüneyd'in fikirlerinden de haberdardı. Bu itibarla gelen müride:

"Bir postta yedi derviş uyur amma bir tahtta iki padişah uyumaz", diyerek olumsuz cevap verdi. Cüneyd'e ikiyüz altın müridlerine de hediyeler göndererek ülkesini terketmesini istedi.

Bu tavır üzerine Cüneyd, Karaman ülkesine yönelerek Konya'ya geldi ve Sadreddin Konevi'nin zaviyesine misafir oldu. Fikri tartışmalar sırasında tekkenin şeyhi, Cüneyd'in ehli sünnet akidesine uymayan görüşlerinden rahatsız olmuştu. Sevenlerinin çokluğundan ürkerek derhal Karaman beyini haberdar etti. Bu gelişme karşısında Cüneyd Antakya'ya geçti.

İskenderun körfezinde Cebeliarus denilen bir dağda, Haçlılardan kalma yıkık bir kaleyi oraların hakimi İbn-i Bilal'den satın aldı.

Kısa sürede tamir ederek tekke olarak kullanmaya başladı. Yoğun bir propaganda neticesinde etrafına büyük bir mürid kitlesini toplamayı başarmıştı. Anadolu'dan Şeyh Bedreddin'in talebeleri de kendisine katılmaya başlamışlardı.

Bölgenin Sünni şeyhleri Cüneyd'in faaliyetlerinden Memlük Sultanı Melik Çakmak'ı haberdar ettiler. Halep valisinin gönderdiği kuvvetler karşısında tutunamayan Cüneyd, Canik bölgesine geçti.

Cerbezeli, telkin kabiliyetine sahip ve aynı zamanda faal bir insan olduğu anlaşılan Safevi şeyhi dolaştığı köylü ve göçebe Türkler arasında dedelerinin nüfuzunu da kullanarak sayısı hiç de az olmayan bir topluluğu kendisine mürit yaptı.

Kendisinin Hazreti Ali soyundan geldiğini söylüyor ve faaliyetinin siyasi yönlerini de gizlemiyordu. Muhtemelen iktisadi yönden durumları pek de parlak olmayan köylü ve göçebe Türkleri çeşitli vaatler ile etrafına toplaması zor olmuyordu.

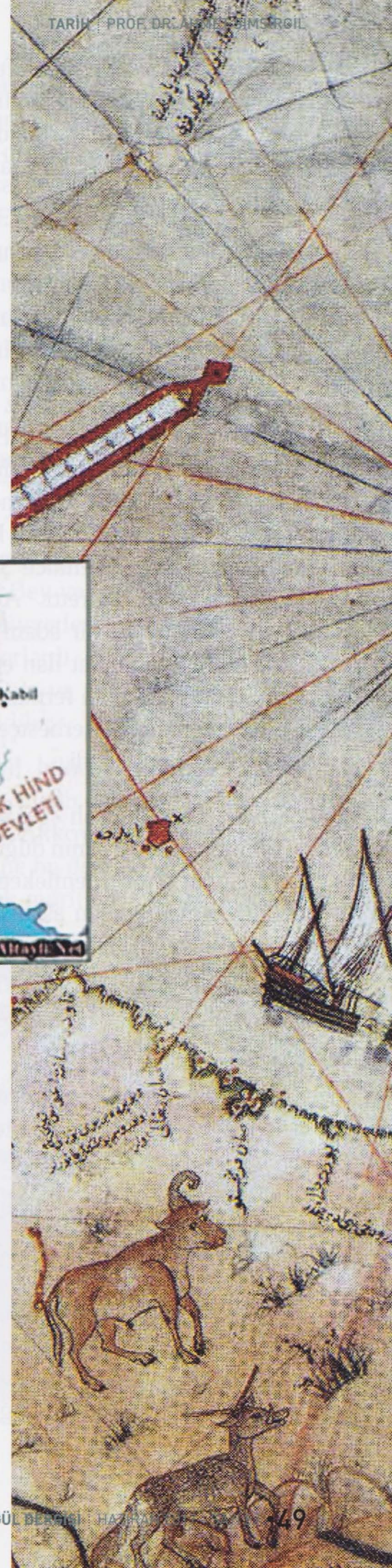
Bir müddet sonra on-on beş bin kişilik silahlı mühim bir kuvveti etrafına toplamış bulunuyordu.

Trabzon Rum İmparatorluğu'nu yıkıp, yerine kendi devletini kurma planlarını kurmaya başladı. Bu maksatla Rum Devleti topraklarında yağmalarda bulunduktan sonra Trabzon'u kuşattı (1456). Şiddetli çarpışmalar kaleyi düşürebilmek için uzun bir süreye ihtiyacı olduğunu gösteriyordu. Oysa bu sırada Fatih Sultan Mehmed, kendisine haraç veren bir ülkeye saldırılmasını hoş görmeyerek Amasya emiri Hızır Bey'i kuvvetleriyle Cüneyd'in üzerine sevketmişti.

Bu durum karşısında Şeyh Cüneyd kuşatmayı kaldırarak kendi ülkesine doğru çekildi. Öte yandan bu sıralarda Akkoyunlu Devleti'nin başına geçen Uzun Hasan Bey'in yıldızı parlamağa başlamıştı. Cüneyd onun yanına giderek bağlılığını arzetti. Kendisine hüsn-i kabul gösteren Uzun Hasan Bey'in onu, kız kardeşi Hatice Begüm ile evlendirmesi, şöhretini ve taraftarlarının sayısını artırdı.

Sünni Akkoyunlu hükümdarının bu şekilde hareket etmesinin nedeni, daimi tehdidi altında bulunduğu Karakoyunlu Cihan Şah'a karşı Cüneyd'in kuvvetlerinden faydalanmak düşüncesi olduğu muhakkaktır. Ayrıca Cüneyd'in bu sırada fikirlerini gizlemiş veya kendisini mutedil bir şii olarak göstermiş olması da mümkündür.

Bundan sonra daha rahat harekete başlayan Cüneyd, özellikle Diyarbekir bölgesinde propaganda faaliyetlerinde bulundu. Müritleriyle Uzun Hasan'a yardımcı olarak ona birçok zaferler kazandırdı. Karakoyunlu hükümdarı Cihan Şah'a karşı kazanılan zaferden sonra Erdebil'e döndü.



Uzun Hasan'la akrabalığından aldığı cesaretle tekrar siyasi hayatın entrikaları içerisine girdi.

Gayrimüslim Gürcülere karşı cihad bahanesiyle, müritlerini etrafına toplayarak sefere çıktı. Lakin Hıristiyanlar üzerine yürüyecek yerde taraftarlarıyla birlikte kuzeye, yine bir Türk ve Müslüman Şirvan Şahı Halil üzerine yöneldi. On iki bin kişilik kuvvetiyle Şirvan şahı topraklarını istila ve yağma etmeğe başladı.

Ancak Şirvan Hükümdarı Halil'le yaptığı şiddetli bir çarpışma sırasında okla vurularak hayatını kaybetti (1460). Adamları cesedini kaçırıp Kumal denilen bir yere gömerek ziyaretgah yaptılar.




## Şeyh Haydar

Bundan sonra müritleri onun Uzun Hasan'ın kız kardeşi ile evliliğinden doğan oğlu Haydar'ın etrafında toplanmağa başladılar. Uzun Hasan da himayesini şimdi bu yeğeni üzerinde yoğunlaştırmıştı. Nitekim onu da kızı Halime Begüm Alemşah'la evlendirdi.

Haydar, Uzun Hasan hayatta bulunduğu müddetçe sakin durdu. Ancak onun vefatıyla memleketin her tarafını karışıklıklar ve saltanat kavgaları sarınca o da ataleti terkederek babası Cüneyd'in izini takip etmeğe başladı. Gün geçtikçe etrafına toplananların sayısı artıyordu.

Bu durum karşısında taraftarlarını ayırabilmek için kendisine bağlı olanlara on iki dilimli kızıl başlıklar giydirmeğe başladı. Bundan sonra ona ve tarikatine tabi olanlara kızılbaş denildi.

Şeyh Haydar artık babasının öcünü alması zamanının geldiğine inanıyordu. Bunun için kendisine ölümüne bağlı altı bin müridiyle Kafkas seferine çıktı.

Kur nehrini geçer geçmez dokuz sene evvel büyük babası Uzun Hasan'ın Timuroğlu Ebu Said'e karşı zafer kazandığı (Ocak 1469) Mukan ovasında Mahmudabad'a karşı ilerledi. Ahali kızılbaşların yağmasına karşı direnince Şeyh Haydar öldürülmelerini emretti. Aynı zamanda Şirvan Şahı'na bir adam göndererek Çerkeslere karşı cihat ilan etmiş olduğu için Sultan Yakub'un fermanı hükmünce Derbent üzerinden serbestçe geçmesine izin verilmesini istedi.

Şirvan Şahı Ferruh Yesar bu sırada oğullarından bazılarının düğünü ile meşgul bulunuyordu. Memleketinde bir karışıklık olmadığından askerleri de dağınık vaziyetteydi. Haydar adamından bu bilgileri alınca süratle Şirvan ülkesine girdi. Geçtiği her yerde yağma ve katliamlar yapıyordu.

Ferruh Yesar kendisini haremi ve eşyası ile güç halde Gülistan kalesine atabilmişti. Şirvan şehirleri şeyhe ve müritlerine dayanamıyordu.

Toplar ve mancınıklarla kalesi dövülmeye başlayan Ferruh Yesar kayınbiraderi Akkoyunlu Sultan Yakub'a başvurdu. Akkoyunlu kuvvetlerinin üzerine geldiğini öğrenen Safevi şeyhi kuşatmayı kaldırarak Derbend'e doğru çekilmeğe çalıştı.

Kızılbaşların yakıp yıkarak bıraktığı arazi ve köylerden geçen Akkoyunlular, bu mezalim karşısında şaşkına dönmüşlerdi.

Akkoyunlu birlikleri ile Şeyh Haydar güçleri karşı karşıya geldiğinde, Ferruh Yesar da geriden gelerek Akkoyunlulara iltihak etmişti. Safevi Müritleri müttefik Akkoyunlu-Şirvanşah güçlerine karşı amansızca vuruştular. Ancak Haydar'ın akıbeti de babasınınki gibi oldu.

Bir okla vurularak hayatını kaybetti (1488). Müritleri ümitsizce vuruşmağa devam ettiler ise de neticeyi değiştiremediler.

Safevi müritleri bu büyük bozguna rağmen dağımadılar. Bu seferde Haydar'ın oğullarından Sultan Ali'nin etrafında toplandılar. Bu tehlikeli durumu gören Sultan Yakup Bey üç yeğenini (Ali, İsmail ve İbrahim) anaları ile birlikte Fars'taki İstahr kalesine hapsetti. Onlar burada dört buçuk yıl kaldılar. Bu müddet esnasında Sultan Yakup ölmüş, Akkoyunlu hanedanı arasında devletlerinin yıkılmasına sebep olan saltanat mücadeleleri başgöstermeye başlamıştı. Bundan en çok istifade edecek olan da bölgede etkileri bakımından İslam dünyasının parçalanmasına ve gelecekte Osmanlı Devletini uğraştıracak bir büyük güce erişecek olan Safevilerdi. Devlet kurma yolunda liderleri ise İsmail'di.

## Şeyhlikten şahlığa

İsmail, babası Şeyh Haydar'ın Uzun Hasan'ın kızı Halime Begüm'le evliliğinden dünyaya geldi. Babasının Şirvanşahlarla yaptığı savaşta öldürülmesinden sonra iki yıl hapis hayatı yaşadı. 1490 yılında serbest bırakıldıklarında Safevi müritleri ağabeyi Sultan Ali'yi tarikatin başına geçirdiler.

Sultan Ali de çok geçmeden Akkoyunlu şehzadeleri arasındaki taht mücadelelerine karıştı. 1493'te ataları gibi o da savaş meydanında hayatını kaybetti. Ölmeden önce henüz altı yaşında bulunan İsmail'i yerine halef göstermişti.

İsmail'in de başına bir şey gelmesinden korkan Safevi müritleri, kendisini kaçırıp emin bir yerde sakladılar. Gilan'da altı yıldan fazla kalan İsmail bu zamanın pek çoğunu Lahican şehrinde oturmakla geçirdi.

Fakat sofular tarafından hiçbir zaman unutulmadı. Hatta çoğu Anadolulu ve pek azı Azerbaycan'daki Karacadağlı müritleri tarafından devamlı olarak nezir ve hediyeler ile ziyaret edildi.

Zaman da İsmail'in lehine çalışıyordu. Zira Akkoyunlular arasında yeniden başlayan saltanat mücadeleleri kanlı bir şekilde devam ediyordu. 1497'de Akkoyunlu Hükümdarı Rüstem'in ölümü ve akabinde Elvend Bey'le Yakup Bey oğlu Murad Bey arasında vukubulan ve beyliğin ikiye ayrılmasına sebep olan mücadele esnasında İsmail, Safevi tarikatının yeni şeyhi olarak Gilan'dan ayrıldı. Bu sırada henüz on iki yaşını bitirmiş bulunuyordu. Mamafih Akkoyunlu hükümdarları da ondan büyük değillerdi. Sultan Murad'ın yaşı henüz on idi.

İsmail Gilan'dan Tarum'a geldiğinde yanına Anadolu ve Şamlulardan müteşekkil birkaç yüz mürit toplanmış bulunuyordu. Oradan atalarının memleketi Erdebil'e geldi ise de şehrin valisi Sultan Ali Bey'in ikazı üzerine Hazar denizi kıyısındaki Astara yöresinde Ercuvan'a çekildi. Kışı burada geçiren şeyh İsmail, dört bir tarafa haberler göndererek sevenlerini baharda Erzincan'da buluşmak üzere davet etti.

1500 baharında tekrar Erdebil'e gelerek ziyaretlerde bulunan İsmail ardından Erzincan'a doğru hareket etti. Yıllardır gizli yaşayan Safevi şeyhinin ortaya çıkması ve Erzincan'a gelmesi özellikle Anadolulu sofiler arasında derin bir sevinç doğurmuştu. O derecede ki gerdeğe girmek üzere olan Dulkadırlı ilinden bir genç, davet haberini alır almaz gerdeği unutup Erzincan'ın yolunu tutmuştu.

Her taraftan bölük bölük gelen Türkler Ustacalu, Şamlu, Rumlu, Tekelü (Antalya bölgesi) Dulkadırlu, Karamanlu ve Varsaklara ( Tarsus bölgesi) mensup idiler. Beğlerden Ustacalu Mirza bey oğlu Muhammed Bey ve Şamlu Abdi Bey de kalabalık maiyyetleri ile gelenler arasında bulunuyorlardı. Bu Türklerin ezici çoğunluğu Orta ve Güney Anadolu bölgelerinden idiler.

Şeyh İsmail bilhassa dahili mücadeleden dolayı hiçbir güçlüğe uğramadan istediği gibi Akkoyunlu ülkesinde dolaşmış ve yine bu devlete ait olan Erzincan'a gelerek müritlerini kolayca etrafına toplamıştı.



*Şah İsmail*

Bu sırada Osmanlı Sultanı II. Bayezid Han, Mora yarımadasında Modon ve Koron'un fethi ile meşgul bulunuyordu. Anadolu askeri bu savaşa gittiğinden memleketin her tarafı bomboştu. Dolayısıyla Osmanlı tebaasından binlerce kişi hiç güçlük çekmeden hududa çok yakın Erzincan'daki İsmail'in yanına gidebilmişlerdi.

Bu arada idaresi altındaki Dulkadırlı elinden mühim bir topluluğun genç Safevi şeyhinin katına gitmesine Alaüddevle Bey'in de kayıtsız kaldığı anlaşılmaktadır.

İsmail için artık harekete geçme zamanı gelmişti.

1500 yılının Temmuz ayında Erzincan'dan ayrıldı. Buyruğunda yaklaşık yedi bin kişilik Türk ve Acemlerden oluşan bir kuvveti vardı. İlk hedefi atalarının öldürüldüğü Şirvan ülkesi idi. Şirvan Şahı Ferruh Yesar İsmail'in müritleri ile üzerine yürüdüğünü öğrenince derhal askerini topladı. Yirmi bin atlı ve altı bin civarında yaya askerine sahip olup silah ve techizatı da mükemmeldi.

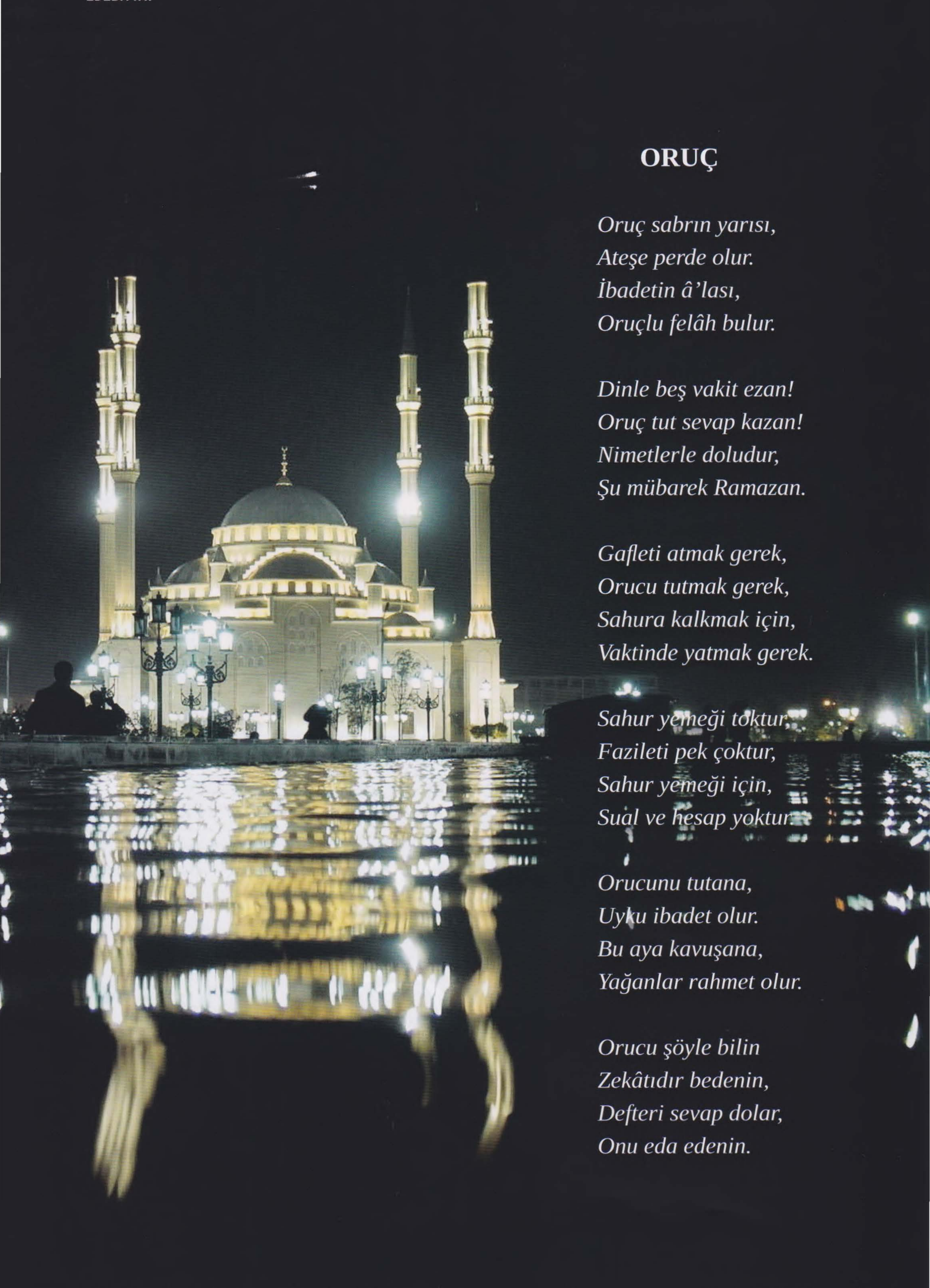
Buna rağmen Gülistan kalesi yakınında Cebani denilen yerde yapılan savaşta ağır bir mağlubiyete uğradı. Kaçmağa çalışırken kendisini tanımayan bir kızılbaş askeri atrafından öldürüldü. Sonra teşhis edilip cesedi yakıldı.

Şeyh İsmail kazandığı bu ilk zaferi müteakip Şirvan'ın başkenti Şemahi'ye girdi. Kumandanlarından Ustacalu Muhammed Bey ile Aygudoğlu İlyas Beyi Bakü'nün zaptına yolladı. Bunlar vazifelerini başarı ile yerine getirdiler.

Kışı Mahmudabad'da geçiren İsmail, bahar gelince Gülistan kalesinin fethine girişti. Bu esnada Akkoyunlu Elvend Bey'in üzerine gelmekte olduğunu haber alınca onu karşılamak üzere harekete geçti. Şeyh İsmail ve Elvend Bey Nahcivan havalisindeki Şürur mevkiinde karşılaştılar (1501). Elvend sayıca ve silahca üstün bir durumda bulunmasına rağmen Safevi şeyhine yenildi. Akkoyunlu ordusunun mühim bir kısmı ile en büyük beylerinden çoğu savaş meydanında kaldı. Bu savaş Azerbaycan'ı İsmail'e kazandırdı.

Böylece muzaffer bir şekilde Tebriz'e gelen Safevi şeyhi burada şahlık tahtına oturdu. On iki imam adına hutbe okunup para kestirildi. Tayinler yapıldı. Safevi Devleti resmen kurulmuştu (1501).

Şah İsmail ardından ülkesinin her tarafında ilanlar yaptırarak hutbenin bundan böyle on iki imam adına yapılmasını duyurdu. Ezanı değiştirdi. Ayrıca çarşı ve pazarda Hazret-i Ebubekir, Hazret-i Ömer ve Hazret-i Osman'ın kötülenmesi ve lanetlenmesini isteyerek buna karşı gelenlerin başlarının vurulması buyruğunu verdi.



# ORUÇ

*Oruç sabrın yarısı,*
*Ateşe perde olur.*
*İbadetin â'lası,*
*Oruçlu felâh bulur.*

*Dinle beş vakit ezan!*
*Oruç tut sevap kazan!*
*Nimetlerle doludur,*
*Şu mübarek Ramazan.*

*Gafleti atmak gerek,*
*Orucu tutmak gerek,*
*Sahura kalkmak için,*
*Vaktinde yatmak gerek.*

*Sahur yemeği toktur,*
*Fazileti pek çoktur,*
*Sahur yemeği için,*
*Suâl ve hesap yoktur.*

*Orucunu tutana,*
*Uyku ibadet olur.*
*Bu aya kavuşana,*
*Yağanlar rahmet olur.*

*Orucu şöyle bilin*
*Zekâtıdır bedenin,*
*Defteri sevap dolar,*
*Onu eda edenin.*



# KIRIK KAPILI BİR HAN: AİLE

DR.İHSAN ŞENOCAK

Kur'an-ı Kerîm hem erkeklere hem kadınlara; hem hürlere hem de kölelere indi. Ayetler okundukça sınıflar arasındaki mesafeler kalktı, insanlar birbirine yaklaştı, kardeşliğin yolu açıldı. Öfke azaldı, ihanet aşağılandı, muhabbet ve sadakat en muhteşem zamanlarını yaşadı. Kadın, hizmetçilikten erkeğe eş olma makamına yükseldi. Cinsel bir meta olmaktan kurtuldu. Erkek, noksanlığını onunla giderdi, onda tamama erdi. Aile, huzura erdi; şekavet gitti, saadet geldi. Aristo'dan menkul olan, "İnsanların efendiler ve köleler diye iki farklı sınıfa ayrıldığı" yalanı İslam'la yıkıldı. Devlet başkanı Hz. Ömer, Hz. Ebu Bekir'in azad ettiği Bilal b. Rebah'a, "Mevlana/Efendimiz" diye hitap etti. Camilerdeki saf düzeni, efendilerle köleler, asillerle ezilenler arasındaki ayrımcılığa son verdi.

Birinci safta rütbesi yüksek olanlar ya da zenginler değil, camiye önce girenler durdu. Dünya tarihinde ilk defa bir köle Peygamber Mescidinde hürlerin önüne geçti, bir siyah orada beyazlara imam oldu. İnsanlar hürriyet zevkini orada tattı.

İnsan, kendini keşfetmeye çağrıldı. Herkes önce kendisi addedildi, kendinden sorumlu tutuldu. Bir mücrimin kendilerine aidiyetinden dolayı bir ailenin ya da bir kabilenin cezalandırılmasına son verildi. Beraati zimmetin asıl olması, esas alındı. Hükümlerin, müstekbirlerin yakınlarının lehine göre verilmesi geleneği sona erdi. Adalet herkes için esas kabul edildi. Müminler kendileri, anne ve babaları, yakınları aleyhine de olsa adaletten ayrılmamaya, Allah için şahitlik yapmaya çağrıldı[1].

Yaşadıklarını söyleyen, yenince affeden, yenilince de sabreden Peygamber-i Ekber'in buyrukları umut olduğu Hicaz'da. Onu görmek, umudu soluklamak için uzun mesafeler kat edildi, çöller aşıldı.

## Aile Seferberliği

İslam, İnsanlığın kurtuluşu için ilan edilen bir seferberlikti. Cahiliyye devrinde zulümden zevk alanlar, hidayete erince mazlumların hürriyeti için yollara düştü. Kur'an-ı Kerîm bütün müminlere, "Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun."[2] buyurunca müminler kendilerinden sonra evlerinde yoğunlaştı. Diriliş merkezden çevreye, aileden cemiyete taşındı. Cemiyetin ruhuna kalıcı imzalar atan Abdullahlar, Enes b Malikler o evlerde yetişti. İslam fertten sonra "aile"yi kurtardı. Allah'a iman edenlerin önce yürekleri sonra evleri ardından da cemiyetleri İslam okulu haline geldi. Bu bağlamda Peygamber-i Ekber tebliğde üçüncü adımı attı ve "Yakın akrabalarını uyar!"[3] âyeti nâzil olunca Kureyş kabilesini toplantıya çağırdı. İcabet edenlerden kimine umûmi, kimine de hususi manada şöyle hitâp etti:

«يَا بَنِى كَعْبِ بْنِ لُؤَيٍّ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ يَا بَنِى مُرَّةَ بْنِ كَعْبٍ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ يَا بَنِى عَبْدِ شَمْسٍ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ يَا بَنِى عَبْدِ مَنَافٍ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ يَا بَنِى هَاشِمٍ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ يَا بَنِى عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ يَا فَاطِمَةُ أَنْقِذِى نَفْسَكِ مِنَ النَّارِ فَإِنِّى لاَ أَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا غَيْرَ أَنَّ لَكُمْ رَحِمًا سَأَبُلُّهَا بِبَلاَلِهَا.»

"Ey Ka'b b. Lüey oğulları! Kendinizi cehennemden kurtarınız!

Ey Mürre b. Ka'b oğulları! Kendinizi cehennemden kurtarınız!

Ey Abdüşems oğulları!

Ey Abdümenâf oğulları! Kendinizi cehennemden kurtarınız!

Ey Hâşim oğulları! Kendinizi cehennemden kurtarınız!

Ey Abdülmuttalib oğulları! Kendinizi cehennemden kurtarınız!

Ey Fâtıma! Kendini cehennemden kurtar! Çünkü sizi Allah'ın azâbından kurtarmaya benim gücüm yetmez. Lakin aramızdaki akrabalık bağı sebebiyle sizinle ilgimi kesmeyeceğim."[4]

Allah Rasulü, babalara kendileri gibi çocuklarını da korumakla mükellef olduklarını hatırlattı. Soğuktan sıcaktan koruduğu gibi şirkten, küfürden de koruyacaktı babalar yavrularını. Evini, arsasını, parasını, kasasını koruyan babalara çocuklarını da korumayı emretti İslam. Vazife ihlali yaptığından dolayı evladını kaybeden babaları ise her nevi yürek yarasına merhem olacak bir tövbeyle Allah'a yönelmeye çağırdı.

Topyekün sahabe, çocuklarının "dareyn sadeti" için seferber oldu. Müminlerin evlerinde ibadete aşık evlatlar yetişti. Allah Rasulü

نِعْمَ الرَّجُلُ عَبْدُ اللَّهِ لَوْ كَانَ يُصَلِّى مِنَ اللَّيْلِ

"Abdullah ne güzel bir kuldur. Bir de gece kalkıp namaz kılsaydı ne iyi olurdu." buyurunca, Abdullah b Ömer'in hayatı değişti, geceleri çok az uyudu[5].

## Nereden Başlamalı?

Ailesine karşı vazifesini îfa etmediğinden dolayı çocuklarını sokak ya da ahlak mafyasına kaptıran babalara Kur'an-ı Kerîm yeni hayatın nasıl inşa edileceğini ve muhtevasının ne olacağını, topyekün aile yaralarına merhem olacak, yarınlara da istikamet tayin edecek bir çerçevede zikretti ve onları çekisinden süzülmüş saf bir bal gibi halis bir tövbeye davet etti(Tahrîm: 8).

## Babalar mı, Hocalar mı?

Sınav için uyanan, işe yetişmek için kalkan fakat namaz için uyanamayan babaların eli altında namazsız büyüyen çocukların kurtuluşu için, namaz seferberliği başlatamadığımızdan dolayı imamlar, vaizler, ilahiyatçılar olarak top yekün hepimiz tövbe etmeliyiz. Ahir ömründe bir kolunda Hz. Ali, diğerinde ise Hz. Abbas olduğu halde ayaklarını yere süre süre mescide giden Peygamber-i Ekber'in ibadet hassasiyetine rağmen Ramazan boyu millete nesh, nûzûlu İsa, Kıyamet Alametleri, Hz. Adem'in durumu gibi mevzuları anlatarak cihadı olduğu gibi namazı, orucu da gündemden düşüren hocalara meydan vererek, diniyle oynanan bu millet adına "emr-i bi'lma'rûf" vazifemizi yapmadığımızdan dolayı istiğfar etmeliyiz. Kızına, "Erkekten arkadaş değil, eş olur. Onunla aynı masada oturamaz, muhabbet edemez, tatile çıkamazsın. Allah Azze ve Celle buna müsaade etmez Yavrum!" dediğinde, "Peki ya Baba! Hocalar neden kadınlarla birlikte oturur, muhabbet eder, halkalarda ders okur?" dediğinde cevap veremeyen, kızının ehl-i dünya hocalar eliyle bozulmasını çaresiz bir halde izleyen muzdarib ebeveynler adına tövbe etmeliyiz.

Modernitenin kültür, sanat ve şehvet saldırılarına hedef olan bir nesle karşı vazife ruh ve şuurunu yitirdiğimizden dolayı millet olarak Allah'a iltica etmeliyiz.

Evlenmek için hazırlık yapan, taksitle ev eşyalarını satın alan delikanlı, ilk mektepten sonra çeyiz hazırlama seferberliğine koyulan hanımefendi, içinde ebedi kalacağı Ahiret evi için gerekli çalışmayı yapmadıysa bundan dolayı hem onlar, hem de onların bu hallerine sessiz kalan bizler masiyetten payımız nisbetinde tövbe etmeliyiz.

## Aile Kalesinin İç Muhafızı: Anne

Milletlerin mana ve maddesini olduğu gibi bugünü ve yarınını da koruyan kale hükmünde olan aile, içeriden anne, dışarıdan ise baba tarafından muhafaza edilir. Biri mevzisini terk ederse, diğeri yalnız başına vazife yapamaz, kaleyi koruyamaz.

Ev, düşman istilasına uğrar. Bu yüzden evlenirken kız, erkekte, erkek de kızda aileye muhafız olabilme istidanı aramalı. Allah Rasulü'nün de buyurduğu gibi, erkek, bir kızla malı, güzelliği, nesebi veya dindarlığından dolayı evlenir. Diğer hususlar kameti ve kıymetine göre payını koruması şartıyla dindar bir kızla evlenen Müslüman genç, İslam'ın en küçük fakat en mahrem kalesine muhafız olmaya namzed bir eş, bir kahraman almış olur.

## Aile Komutanlığı ve Cihad

Evi kurmak kadar korumak da mühimdir. Korumak, kurmaktan daha zordur. Çünkü İslam ailesi sürekli İblis'in adamlarının taciz ateşine maruz kalır.

Bu yüzden babaya aileyi korumayı emreden, vazife ihlalinden oluşan eksiklerden dolayı da tövbeye çağıran Allah Azze ve Celle, onu yedi gün 24 saat İblis'e karşı ailesi için nöbete çağır ve "Ey Peygamber! Kafirlere ve münafıklara karşı cihad et ve onlara sert davran, asla taviz verme!" [6] buyurur.

Aileyi muhafaza etmek bütünüyle Ümmeti de muhafaza etmek anlamına geldiğinden, cihad emrinde muhatap doğrudan Peygamber-i Ekber alındı ve dava O'nun üzerinden anlatıldı. Günahtan zevk alırken tövbeden sonra yalnız ibadetten haz alır hale gelen Müslüman, ailesine sarıldıkça İblis'in taarruzu şiddetlenir; bir gün kızının kıyafeti, bir başka gün ise oğlunun bir kıza olan meyli sorunuyla yüzleşir, yorulur, usanır fakat bir muharebe alanında adı aile olan bir kalenin komutanı olduğunu, cephenin en önünde ise Allah Rasulü'nün sathı müdafaa yaptığını hiç hatırından çıkarmaz. Yıkıldığında, hiç yıkılmayan Hz. Fatıma'nın babası Hz. Muhammed'e bakar. İşte bunun için Allah Azze ve Celle "cihad talimatını" Rasulü üzerinden Ümmet'e duyurmuştur.

## Alem-i İslam'ın Hududu Olarak Aile

Kadim zamanlarda sufiler "suğûr" denen Müslümanlarla kafirler arasındaki hududa gider, orada bekler, ibadet ve cihad ederlerdi. Aile de Müslümanların, Şeytan'ın ordularıyla ilk karşılaştığı muharebe alanıdır. Eğer Şeytan orada püskürtülür ve rec'at etmek zorunda kalırsa, İslam cemiyeti taciz kurşunlarına hedef olmaktan kurtulur. Aksi olması durumunda ise dört bir yönden gelen İblis[7] Ümmet'i tarumar eder. İslam Alemi'nin iki asırlık mağlubiyetinin temel nedeni işte budur. Hudud mesabesinde olan evlerimiz bugün, iki kapısı kırık bir han gibidir. İblis'in dilediği zaman, dilediği bir programla içine girip operasyon yaptığı bir han…

## Direnişin Öncüleri

Peygamber-i Ekber kumandasında aileyi muhafaza etmek için daimi olarak cenk etmeye çağrılan[8] müminlere, Allah Azze ve Celle hayatın her mevsimine misal teşkil edecek örnekler de verir.

İhanet eden eşlerini ilahi cezaya karşı koruyamayan Hz. Nuh ve Lut'tan bahseder[9]. Yıllarca Allah'ın bu iki salih kulu ile birlikte olan hain iki eş, madde planında onlara en yakın olmalarına rağmen manada ise en uzak dururlar. Bu yüzden ne Hz. Nuh ne de Hz. Lut Allah'tan gelen azaba karşı onları koruyabildi. Çünkü İslam'da kurtuluş nesebe ya da sıhriyete göre değil iman ve amele göredir. "Sura üflendiğinde ne akrabalık bağları fayda verecek ne de (herkes kendi derdinde olduğundan) dünyada olduğu gibi birbirini soracak."[10]. Diriliş günü evi camiye yakın olanlar, babası medrese yapanlar, soyu evliyaya dayananlar değil, bizzat camide olanlar, ruhunu medrese yapanlar, kendisi de Allah'a dost olanlar kurtulacak. Kıyamet, bahanelerin sona erdiği, insanın hakikatle yüzleştiği gün olacak.

## Saraydaki Büyük Müslüman: Âsiye

Allah Azze ve Celle ezansız semtlerde ya da namazsız evlerde doğan, ibadet ederken seccadesi önünden ya da çarşafı üzerinden alınan İslam'ın kızlarına Firavun'un eşi Âsiye'yi örnek verdi.

Kime gidebilirdi Âsiye; babasına ya da kardeşine sığınsa Firavun'un gazabından onları koruyabilir miydi? Bu yüzden mevzisinde durdu, belayı yalnız başına göğüsledi, direndi, "Allah-u Ekber" dedi. Bütün saray üzerine gitti. Yetmedi, Firavun'un öfkesi durulmadı, yere çakılan dört kazığa el ve ayaklarından bağlı olduğu halde yıllarca aynı yastığa baş koyduğu eşi tarafından işkence gördü. Kısık sesiyle asırlara duyuracak bir eda ile, "Rabbim! Yüce katında, Cennet'te benim için ev yap, beni Firavun'dan ve yaptıklarından kurtar"[11] diye yalvardı. Sarayı değil, rızanı istiyorum, artık takatim kalmadı, dayanamıyorum, al beni huzuruna Allah'ım, dedi Âsiye.

Hz. Âsiye en zor şartlarda da nasıl -Kur'an'da zikre medar olacak kadar-büyük Müslüman olunur, onu gösterdi. Allah'a ve Rasulü'ne düşman babaların evlerinde hidayete uyanan İslam'ın kızları dün olduğu gibi, bugün de Hz. Asiye'den "Nasıl ölene kadar müslüman yaşanır?" onu öğrenecek.

## Bir İffet ve İtibar Savaşçısı: Hz Meryem

Okulda, mahallede kuşatılan, iffeti ve örtüsü ile alay edilen ya da en güvendiği arkadaşlarını Batı uygarlığına kaptıran İslam'ın kızlarına da, yalnız başına Yahudilere karşı iffet ve itibar savaşı veren, buna rağmen ideolojileri değil de, Allah'ın nizamını tasdik eden Hz. Meryem'i misal getirdi.

Pek çok erkeğin yapamadığını yapmaya muktedir olduğundan dolayı Allah Azze ve Celle onu tebcil noktasında, "müennes/kanitât/İtaat edenler" yerine "müzekker/kânitîn/yürekten itaat edenlerdendi"[12] buyurdu.

Bu çağda yaşayan İslam'ın kızları da iffet ve hayada saf haliyle kadın, İblis'in saldırılarına karşı ise halis anlamda erkek yürekli olacak. İşte o zaman Allah Azze ve Celle Meryemler soyundan gelen İsaları koruyup, hasımlarını kahredecek.

## Cennet Yolu Aileden Geçer

Kudüs'te, Mısır'da direnen erkek yürekli kadınlar da Hz. Meryem'e baktı. Kur'an'dan cesaret alarak putlara veyl, Allah'a secdeler olsun, dedi çağdaş Meryem'ler. Bu yüzden Allah Rasulü bir çubukla yere, büyüklerin adını çizerken/yazarken Hz. Âsiye ile Meryem'i de yazdı.

Kur'an-ı Kerim eşlerinin iman ve hidayetine itimat edip, dünyaya meyleden kadınlara Cehennem'in; Allah ve Rasulü'ne hasım olanların evlerinde "Allah-u Ekber" diyenlere de Âsiye ile Cennet'in yolunu gösterdi. Hz. Meryem ise moda vadisine düşüp ölüm denizlerine sürüklenenlere, "Küfre nasıl meydan okuyacaklarını" işaret etti. Eğer Meryem gibi olursanız, Onu koruyan Allah, sizi de himaye edecektir, buyurdu.

Çocuk, dili de, dini de anneden öğrenir. Annesinden aldığı dille meramını anlatır. Ondan öğrendiği dine göre yaşar. Bu yüzden annesi Âsiye ya da Meryem olan çocukların çoğu dünyada Cennet'in kokusunu alacak, annesi "haine" olanların ekserisi de Cehennem yoluna girecek. O halde "çocuklar için" adı aile olan bir seferberlik başlatalım.

Kadınların içine, erkelerin de dışına sahip olduğu evler kuralım. Adımını atanların ateşe düştüğü Cehennem çukuru değil, misk-ü anber kokulu Cennet bahçesi evler inşa edelim.

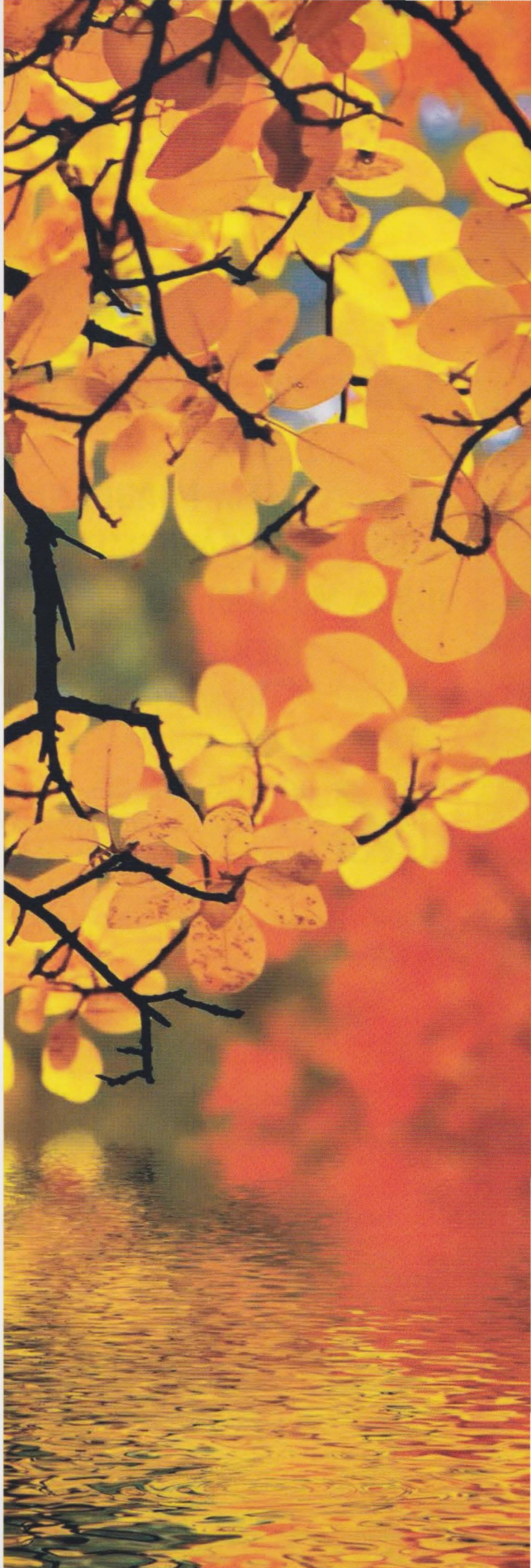
## Cehennem Çukurlarından Cennet Vadilerine

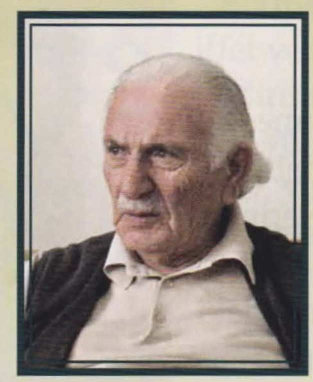
Müslümanlar! Hz. Muhammed'in mana ordusundaki vazifeniz gereği, İblis'in medya organlarıyla ailelerinize yaptığı taarruzları püskürtünüz. 28 Şubat sürecinde kızlarınızın başlarındaki örtülerin alındığı, küçük yavruları camiye almanın ya da bir kutlu doğum programında ilahi okumalarının suç sayıldığı günleri unutmayınız. Onlar, "bu hal bin yıl sürecek" dediğinde ürkmüş, İslam'ın geleceğine ağlamıştınız. Allah yardım etti, hezimet zafere döndü, her yer imam-hatiplerle doldu. Ne varki cuntanın açamadığı başları şimdi İblis "moda rüzgarıyla" açıyor. Müslüman mahalleri tam da Peygamber-i Ekber'in buyurduğu gibi örtülü çıplaklarla doldu.

Eğer Ümmet'in kızları, Âsiye ya da Meryem'i değil de magazinlerdeki hayatları örnek alırlarsa varlıkta yokluk yaşayacak, nankörlük hükmü giyecek,[13] bastıkları dalı kesecek, Cehennem çukurlarına savrulacaklar. Aksini yaparlarsa, babaların dışarıdan koruduğu evlerde sahabe ruhlu büyük Müslümanlar yetiştirecek, Fatihlere anne olacaklar.

### Kaynaklar


1. Nisâ: 135
2. Tahrîm: 6
3. Şuarâ: 26
4. Müslim, Îmân, 91; Tirmizî, Tefsîru Sûre (27) 2; Nesâî, Vesâyâ 6.
5. Müslim, Fedâilu's-Sahabe 31
6, 8. Tahrîm: 9
7. A'raf: 17
9. Tahrîm10
10. Müminûn: 101
11. Tahrîm, 11
12. Bkz. Tahrîm: 12
13. İbrahim: 7



Süleyman KUKU

# İMÂM-I RABBÂNÎ HAZRETLERİ'NİN OĞLU, SİLSİLE-İ MEŞÂYİHIMIZIN 25.HALKASINDAKİ el-URVETÜ'L-VÜSKĀ MUHAMMED MA'SÛM es-SERHENDÎ HAZRETLERİ'NİN MEKÂTÎB-İ ŞERÎFESİNDEN MÜNTEHABÂT

(KIYMETLİ MEKTUPLARINDAN SEÇMELER)

**Muhammed Ma'sûm Hazretleri**'nin üç ciltlik ***"Mektûbât"***ının aslı Farsça'dır. ***"Mektûbât"***ın 1.cildinde 239, 2.cildinde 158 ve 3.cildinde ise 255 mektup bulunur.

Bu eser, **Mehmed Emîn Tokâdî Hazretleri**'nin mürîdi olan ve şeyhinin yanında medfun bulunan **Müstakîmzâde Süleyman Se'âdeddîn Efendi** tarafından Osmanlıca'ya çevrilmiştir.

**Hüseyin Hilmi Işık** *(Rahmetullâhi Aleyh)* in talebesi olan **Süleyman Kuku Hoca Efendi**, 80 yaşında olmasına rağmen bu kitabı Farsça aslından Türkçe'ye tercüme etmeye muvaffak olmuştur.

**Allâh-u Te'âlâ** ecrini kat be kat ihsân eylesin. Âmîn!

Biz de kendisinin izni ile her ay bu mektuplardan bâzılarını seçip inşâallâh dergimizde yayınlayacağız.

## 1.CİLDİN DOKUZUNCU MEKTÛBU

***Şeyh Abdüllatîf Kumandan'a yazılmış olup, vaaz ve nasîhat etmektedir.***

Aliyyül-Âlâ olan Allâh-u Te'âlâ'ya, sevdiği ve beğendiği şekilde hamdolsun. Kābe kavseyn-i ev ednâ sâhibi Rasûlü Muhammed Mustafâ'ya, dünya ve âhiret kirlerinden temizlenmiş âline ve ashâbına salât-ü selâm olsun!

Sizi refîk-i âlâya, Rabbine dönüp hidâyete tâbi olmaya çağırırım. Bilin ki, azâb Rabbini tekzîb edene ve Ondan yüz çevirenedir. Hep nefisle, şeytanla ve dünyevî arzularla harb hâlinde olun.

Bunun için sizi alevli ateşten uyarırım. Ona yalnız şakîler atılır. Verâ ve takvâya her an devam et. Fakirlere ve yakın akrabaya ihsân üzere ol.

Cehennemden uzak olanlar, fakirleri düşünüp onlara vermekle malını temizleyen muttakîlerdir. Gözünü dünya süs ve ziynetlerine dikme, zulüm ve taşkınlık edenlere itimad etme.

Kabirleri, orada çürümüş olanları, Cenneti ve içindekileri unutma. Cehennemi ve oraya gidecekleri hatırından çıkarma. Gece karanlık basınca ve gündüz ortalık aydınlanınca bunları düşün.

Allâh-u Te'âlâ'nın emirlerine uymaya gayret et. Yasaklarından sakınmaya çalış. Erkek ve kadınlar için, malın ve çocukların fayda veremeyecekleri şefaat-i kübrâya sarıl.

Bu sözler Allah'tan korkanlar için hatırlatmadır. Hidâyetten yüz çevirmiş ve nefsin hevâ ve hevesleri peşinde koşan kalpten şikâyet Allah'adır. Yoksa Allah-u Te'âlâ'nın gördüğünü bilmiyor mu? Ona dönüleceğine inanmıyor mu? O ise gizli ve âşikâr her şeyi bilir. İşte mutlu kimse, aşağılığı bırakıp yükselen, yüzünü âlâya çeviren, günâhlarına ağlayan, karanlıkta kaldığı zamanlara üzülendir.

Bilin ki sonunda Allah'a varılacaktır. O Allah ki, Arş'dan yücedir. Kudretinin tesirinin ulaşmadığı yer yoktur ve yakînen inanmak lazımdır ki, kimseye ihtiyâcı olmayan ve Ondan başkasının ihtiyâcdan kurtulması mümkün olmayan bir O vardır. Güldüren de Odur, ağlatan da. Öldüren de Odur, dirilten de. O hâlde nefsinden fânî Rabbi ile bakî olmalıdır. O zaman çok kuvvetli olur.

﴿ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى ﴾

**"O** (Rasûlün) **göz**(ü, bakmakla emr olunduğu şeyleri görmekten başka bir tarafa doğru) **kaymamış ve** (onların dışına) **taşmamıştır."** *(Necm Sûresi:17)*

Her şeyi alt üst eden o büyük felâket günü üzülmeyen, yeterince karşılığını bulan, insanın yaptıklarını hatırlayacağı gün, onun için yakınlık ve kabûl olmaklık vardır ve bakana Cehennem açık bir şekilde gösterildiği zaman, takvâ sâhibleri bu mânâlarda yarışsın ve temizlenmek için bütün gayretlerini burada kullansınlar.

Hidâyete tâbi olanlara ve Resûllüllâh'a ittiba'a devam edenlere selâm olsun.

Aleyhi ve alâ âlihi's-salâvaâtü'l-ulâ ilâ yevmil-cezâ.

## 1.CİLDİN ON DÖRDÜNCÜ MEKTÛBU

***Bu mektûb büyüklerin yolunda gidenlere nasîhat vermekte ve namazın ehemmiyetinden bir parça bildirmektedir.***

Bismillahirrahmanirrahîm. Şûrâ Sûresi 47. âyetinde şöyle buyruluyor:

﴿ اِسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَاٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَكِيرٍ ﴾

**"Kendisi için hiçbir red** (ve geri çevrilme söz konusu) **olmayan büyük bir gün, Allâh**(-u Te'âlâ tarafın)**dan gelmeden önce Rabbiniz**(in dâvetin)**e hakkıyla icâbet edin.**

(Zîrâ bugün peygamberler vâsıtasıyla size gösterilen kurtuluş yoluna girmemeniz hâlinde) **sizin için işte o gün hiçbir sığınak bulunmayacaktır;** (o gün) **sizin** (amel defterleriniz önünüze açılacağı ve uzuvlarınız günahlarınıza şâhitlik yapacağı) **için** (işlemiş olduğunuz kötülükler hakkında) **hiçbir inkâr**(ınız ve cezâsına karşı hiçbir îtirâzınız) **da** (söz konusu) **olmayacaktır."**

Bu bir köşede unutulmuşu hatırlıyarak, kardeşim Mevlânâ Muhammed Hanîf ile gönderdiğiniz mektûb geldi. Okuyunca, çok sevindirdi.

Ortağı, benzeri olmayan Cenâb-ı Hakk'a bağlılığınızı ve Onun muhabbetinin ateşi ile yandığınızı okuyunca, sevincimiz kat kat arttı.

Bu âhir zaman fitne ve zulmeti içinde, Allâh-u Te'âlâ bir kulunun kalbine, kendi sevgisini yerleştirir ve kendi hicrânı, ayrılığı ile onu yakarsa ne büyük nîmettir! Bu nîmetin kıymetini bilip, şükrünü yapmak lâzımdır.

Durmayıp, daha yok mu deyip bunun artmasına çalışarak, Aşk-ı İlâhînin, en son derecesine yükselmesini beklemelidir.

Hakîkî matlûbdan başka hiçbir şeye gönül bağlamamalı, faydası olmayan şeylerle uğraşmamalıdır.

Muhabbet ateşi, nefs-i emmârenin azgınlığından, yükselmesinden meydana gelen, izzet-i nefs perdesini tamamen yakarak, ezelî ve ebedî kemâlatın nûrları, kalbi aydınlatmalıdır.

﴿ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَاَزِيدَنَّكُمْ ﴾

**"Andolsun ki eğer** (îmân edip sâlih amel işleyerek, Benim sizi düşmanlarınızdan kurtarma nimetime) **şükrederseniz, elbette mutlaka size** (nimet bakımından) **artırma yapacağım."** *(İbrâhîm Sûresi:7'den)* buyrulmuştur.

Ey mesûd ve bahtiyâr kardeşim! Allâh-u Te'âlâ'nın sevdiği kullarının yolunda yürümek arzusunda isen, bu yolun şartlarını ve edeblerini gözetmelisin! En önce, sünnet-i seniyyeye yapışmak ve bidatlerden sakınmak lâzımdır. Çünkü Allâh-u Te'âlâ'nın sevgisine ulaştıran yolun esâsı bu ikisidir. İşlerinizi, sözlerinizi ve ahlâkınızı, dînini bilen ve seven, dindâr âlimlerin sözlerine ve kitaplarına uydurmalısınız. Sâlih kullar gibi olmalısınız ve onları sevmelisiniz. Uykuda, yemekte ve söylemekte aşırı gitmeyip, orta derecede olmalısınız. Seher vakti (yâni gecelerin sonunda) kalkmaya gayret etmelisiniz. Bu vakitlerde istiğfâr etmeyi, ağlamayı, Allâh-u Te'âlâ'ya yalvarmayı ganîmet bilmelisiniz. Sâlihlerle berâber olmayı aramalısınız.

"İnsanın dîni, arkadaşının dîni gibidir." hadîs-i şerîfini işitmişsinizdir! Şunu iyi biliniz ki, âhireti, seâdet-i ebediyyeyi isteyenlerin, dünyâ lezzetlerine düşkün olmaması lâzımdır. Hakîkî olarak terk edemiyorsa, hükmen terk etmelidir ki, kurtuluş ümidi hâsıl olsun.

Hükmî olarak terk de şöyledir: Her türlü altın ve gümüş eşyânın ve çayırda otlayan hayvanların ve ticâret eşyâsının zekâtını, topraktan, tarladan, ağaçtan alınan mahsûllerin üşrünü de her hâlükârda vermek lâzımdır. Bunların verilecek mikdârları, fıkıh kitaplarında bildirilmiştir.

Zekâtı ve fitreleri, İslâmiyet'in emrettiği kimselere seve seve vermelidir. Akrabâyı ziyâret etmeli, mektupla gönüllerini almalıdır. Komşuların haklarını gözetmelidir. Fakîrlere ve borç isteyenlere merhamet etmelidir.

Malı, parayı, İslâmiyet'in izin vermediği yerlere harcetmemeli, izin verilen yere de, isrâf etmemelidir.

Bunlara dikkat edince, mal zarardan kurtulur ve dünyâlıklar, âhiretlik hâlini alır. Belki de bunlara dünyâ denmez.

Yine biliniz ki namaz dînin direğidir. Namaz kılan bir insan, dînini doğrultmuş olur. Namaz kılmayanın dîni yıkılır.

O hâlde namazları, müstehab zamanlarda, şartlarına ve edeplerine uygun kılmalıdır. Bunlar fıkıh kitaplarında bildirilmiştir. Namazları cemâatle kılmalı, birinci tekbîri imam ile birlikte almaya çalışmalıdır ve birinci safta yer bulmalıdır. (Câmiye geç gelip, birinci safa geçmek için, safları yarmak, cemâate eziyet vermek mahzurludur.) Bunlardan biri yapılmazsa mâtem tutmalıdır.

Kâmil bir Müslüman, namaza durunca, sanki dünyâdan çıkıp âhirete girer. Çünkü dünyâda Allâh-u Te'âlâ'ya yaklaşmak, çok az nasîb olur. Eğer nasîb olursa o da zille, sûrete yakınlıktır. Âhiret ise asla yakınlık yeridir.

İşte namazda, âhirete girerek, burada nasîb olan devletten hisse alır. Bu dünyâda hasret ve firâk ateşi ile yanan susuzlar, ancak namaz çeşmesinin hayat suyu ile serinleyip rahat bulur.

Büyüklük ve mâbûdluk sahrâsında şaşırmış kalmış olanlar, namaz gelininin çadır etekleri altında vuslatın (matlûba kavuşmanın) kokusunu duyarak hayrân olurlar.

Allâh-u Te'âlâ'nın sevgili Peygamberi buyurdu ki: "Bir mümin namaz kılmaya başlayınca, Cennet kapıları onun için açılır. Rabbi ile onun arasında bulunan perdeler kalkar.

Cennet'te olan hûriler onu karşılar. Bu hâl, namaz bitinceye kadar devâm eder."

Bu yolun büyüklerinden birini buluncaya kadar, Kur'ân-ı Kerîm okuyarak, ibâdetleri yaparak, kıymetli kitaplarda ve hadîs-i şerîflerde bildirilen duâları, tesbihleri okuyarak vakitlerinizi mamûr ediniz! Bu duâ, tesbîh ve ibâdetlerden bir kısmını bu fakîr, toplamıştım. Mevlânâ Muhammed Hanîf almıştı.

Zamânınızın çoğunu "Lâ ilâhe illâllâh" kelimesini söylemekle geçiriniz. Kalbi temizlemekte çok tesirlidir. Her gün, belli mikdâr okursanız iyi olur.

Abdestli ve abdestsiz söylenebilir. Bu yolun büyüklerini sevmeyi saâdetin sermâyesi biliniz! Bu yolda ilerleten en kuvvetli vâsıtanın, bu muhabbet olduğunu biliniz.

Fârisî beyt tercümesi:

*"Aradığın hazînenin nişânını*
*verdim sana,*
*Belki sen kavuşursun,*
*biz varamadıksa da."*

Allâh-u Te'âlâ size ve doğru yolda gidenlerin hepsine selâmet ve rahatlıklar versin!

*(Süleyman Kuku -A.Fârûk Meyân-, Mektûbât-ı Ma'sûmiyye, 1/85-86, 98-100)*

# Hikmetli Sözler

“Kendi ayıbını gizleyip başkasının ayıbını açığa vurmak, ayıp olarak sana yeter.”
Hz. Ömer (Radıyallahü anh)

“Uğradığın dertlerden mahlûkata şikâyeti bırak! Merhametliyi merhametsize şikâyet etmiş olursun.”
Hazreti Hüseyin (Radıyallahü anh)

“Hanımının yanında yabancı kadınlardan bahsetme. Çünkü o da yabancı erkeklerden bahsetmek cesaretini gösterir.”
İmâm-ı Âzam (Radıyallahü anh)

“Bu yolun büyüklerine malınla, canınla hizmet et. Sakın ola onların işlerini red ve inkâra kalkışmayasın! Onları inkâr edip kınayanlar asla felah bulamazlar”
Abdülhâlık Gucdüvânî (Kuddise sirruhu)

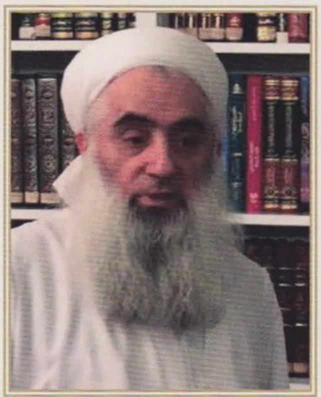
“Şeytan bir dakika zaman bulsa insanları yoldan çıkarmaya çalışıyor, bizler de bir dakika bulsak, bir insanı doğru yola almaya çalışalım”
Mahmud Efendi hazretleri (Kuddise sirruhu)

“Zenginlerle sohbet ederken aziz, fakirlerle sohbet ederken zelil ol. Zira zenginlere karşı izzetli davranman tevâzû, fakirlere karşı zilletli davranman şereftir.”
Ebû Osman Hîrî (Kuddise sirruhu)

“Allah’a karşı mâsiyet ve kötülüklerin sürüp giderken, O’nun sana olan ihsânının devam etmesinden çekin ve kork! Çünkü bu bir istidrâc (derece derece azaba çekilmek) olabilir.”
İbnü Atâillah el-İskenderî (Kuddise sirruhu)

“Hava kirliliğinden değil, hayâ kirliliğinden nefes alamıyoruz.”
Necip Fazıl Kısakürek (Rahmetullahi aleyh)





# DİYÂNET REİSİ GÖRMEZ'E GÖRSÜN DİYE AÇIK MEKTUP-2-

HÜSEYİN AVNİ KANSIZOĞLU

Besmele, hamd ve salat-u selamdan sonra...

Bu yazının ilk bölümü geçen ay yayınlanmıştı, şimdi de 2. bölümünü arz ediyoruz:

**Sayın Görmez!**

**Deniliyor ki:**

5 - **Şiddete karşı duracaksın.** Kim olursa olsun şiddete başvurduğu zaman, toplum olarak, millet olarak hepimizi karşısında bulmalı.

**Diyoruz ki:**

**Bir**: Bu da şüphesiz belli sınırlamalarla çok doğru bir düsturdur. Ancak yine bu ***şiddet*** denen şeyin de doğru tarif edilmesi ve ne olup olmadığının etrafının kalın çizgilerle çizilmesi icap eder. Yoksa birileri kalkar memleketin altını üstüne getirenlere insanları ve insanlığı yok etmeye çalışanlara karşı bile silah, tank ve tüfek kullanmayı bu daireye sokabilir. Şöyle bir sual sorana ne dersiniz?: Birçoğu bebek olan elli bini aşkın canın katili PKK, ***bize şiddet uygulanmaktadır*** şeklindeki iddiasında haklı mı çıkarılmak istenmektedir? Yoksa ***benim kabullendiğim şiddet cici başkalarının şiddeti ise kötü*** mü denilmek istenmektedir? Değilse, neden?

**Sayın Görmez!**

Bilmiş olmalısınız ki ***şiddet,*** kelime manası olarak ***sertlik*** ve ***katılık*** demektir. Bu manalardaki muamelelerin iyi veya kötü oluşları kimler tarafından, kimlere, hangi şartlarda, ne için, ne miktarda ve nasıl yapılıp yapılmadığına bağlıdır. Zira öyle şiddetler vardır ki, kötü olmak şöyle dursun çok lüzumludurlar; yine öyle şiddetler de vardır ki hakikaten çok fenadırlar; öyle değil mi?. Değilse, neden?

**İki**: Bu prensip mutlak kabul edildiği takdirde işin ucu dini, hukuki ve kanuni müeyyidelerin luzumlu bulup kullandırdığı şiddeti reddetmeye varır. Bu da din, hukuk ve kanun tanımazlık yahut bir başka sosyolojik ifadeyle anarşistlik olur.

Ancak yeterli aklı ve imanı olanlar, Müminlerin ***kâfirlere karşı şiddetli*** *(Fetih:29)* olması gerektiğini, Nebi sallallahu aleyh ve sellem'e de Kuran'da ***kâfirlere karşı sert davran*** *(Tevbe:73, Tahrim:9)* emrinin verildiğini unutamazlar yahut görmezden gelemezler. Hâsılı, ***şiddet****i* ortadan kaldırmakta ***şiddet****in* dışında hiçbir yol kalmadıysa, onu kaldıracak bu ***şiddet****i* inkâr etmek şiddet taraftarlığının ta kendisidir. Değilse, neden?

**Üç**: Kimileri de kendi şiddetlerini ***şiddet muarızlığı*** ile örtüp gizlemeye çalışırlar. Bunlara karşı uyanık olmak her akıllının mühim vazifelerindendir. Kısacası İslâmî ve onunla kesişmeyecek olan aklî müeyyideleri bu dairenin dışında bırakmazsanız bunun birilerince kötüye kullanmanın önünü açmış olmakla şiddeti bizzat siz körüklemiş olacaksınız. Değilse, neden?

**Dört:** Tekrar söylemiş olalım: Bu düstur da bir takım Şer'î ve akli sınırlamalarla doğrudur. Lakin mutlak olarak alındığı takdirde böyle bir talep bizzat şiddeti körükleyecek kuru ve manasız bir şiddet muarızlığı olur. Değilse, neden?

**Beş**: Fertlerin veya meşru devlet mahiyetinde olmayan müesseselerin ve hiziplerin haklı sebeplerden kalkarak bile şiddete başvurmaları bazen ihkak-ı hak bazen de ona benzer üsluplarla daha büyük şiddetleri doğurabilir. Bu noktada dahi çok dikkatli olmak mecburiyeti vardır. Değilse, neden?

**Altı**: Unutulmamalıdır ki: İslam'ın yüz karası ve ona kâfirlerin bile indiremedikleri darbeyi indiren Daiş'e varıncaya kadar kendini İslam'a nispet eden her bir sapık mezhep ve cereyanın kaynağı sözüm ona Kuran ve Sünnet'tir. Hatta şimdilerde zuhur eden sünnetsizlerin kaynağı bile güya Kuran'dır. Öyleyse her şeyden mühim olan bu nasların Resul aleyhisselam'ın, Sahabe radıyallahu anhum'un ve onların çizgisindeki Müslüman ilim otoritelerinin fehmi yani anlayışı ve bakışı dairesinde yer alan zaruri belli kayıtlarla ve şartlarla doğru bir şekilde anlaşılmasıdır. Değilse, neden?

**Sayın Görmez**!

Bunlar, şu **beş madde** üzerindeki kısa mülahazalarımızdır.. Görüldüğü gibi maddelerinizin hepsi de kötüye kullanılmaya gayet açıktır.. O yüzden selim aklın muktezasınca sınırlarının her seviyedeki akıl ve ilim sahiplerinin görüp anlayabileceği kalın çizgilerle çevrilmeleri icap ederdi; oysa böyle yapılmadı.. Neden?

**Hâsılı**...

Yukarıda kısmen üzerinde durup tahlil ettiğimiz ve dine hizmet etmeye çalışan sivil camiaların biri dışında tamamını itham ve tehdit ettiğiniz ifadeleriniz şunlar:

***Tekfir etmeyeceksin****. Sadece kendini hak bilip kendin gibi inanmayan kendin gibi düşünmeyen ve kendin gibi yaşamayanları dinden çıkmakla suçlamayacaksın,* ***Ötekileştirmeyeceksin****. Kendin gibi inanmayanı ve yaşamayanı ötekileştirmeyeceksin, azınlığa düşürmeyeceksin,* ***İslam'dan ayrılmayacaksın****. İslam ilminden ayrılmayacaksın, İslam'ı kendine göre yorumlamayacaksın,* ***Şahısçı olmayacaksınız****. Şahısları hakikatin yerine ikame edemezsiniz. Baki hakikatleri fani şahsiyetler üzerine bina edemezsiniz. Biz irademizi bir faniye teslim edemeyiz,* ***Şiddete karşı duracaksın.*** *Kim olursa olsun şiddete başvurduğu zaman, toplum olarak, millet olarak hepimizi karşısında bulmalı.*

**Sayın Görmez**!

Camialara bu tarz bir eda ile hitap etmekle onlara ***böyle yapıyorsunuz, bundan böyle bunları sakın ha yapmayın***

***yoksa karışmayız, kulağınızı çeker, ensenize şamarı patlatırız; cezanızı keser, defterinizi düreriz*** gibi demiş olduğunuz Türkçeyi biraz bilenlere gizli değildir. Hatta bir nevi tehditte bulunduğunuz da açıktır. Zira ilk mektep muallimininin, hiddetli ve şiddetli tavrıyla çocuklara şehadet parmağını kaldırıp indirerek konuşması tarzından farksız bir üsluptan, başka hangi mana anlaşılabilir? Bir kere, hiç de edep dairesinde sarf edilmeyen ve yenilir yutulur cinsten olmayan ithamları bulunduran bu ifadelerinizi neye dayanarak ve hangi salahiyetle sarf etmektesiniz? Önce bunu öğrenmek istiyoruz.

Sonra, şimdiye dek bilhassa İslam'ın da memleketin de başına bela olanlara -foyaları kısmen ortaya çıkana kadar- hiçbir şey dediğiniz bilinmemektedir; neden? Hatta yakın geçmişe kadar onlara ters düşecek her hangi bir ameliyeniz ve seyriniz de görülmediği gibi çok mühim noktalarda aynı paralelde davrandığınız bile iddia edilmektedir; doğruysa neden? Şimdiki tavırlarınızın ise -zevahiri kurtarmanın ötesine geçmemek bir yana- usta bir koruma ve kollamayı dahi bulundurduğu iddia edilmektedir; buna ne dersiniz?

Birçoklarında da ***şu anda bu beş maddelik diktenizle, bitli yorganı ustaca şunların dışındaki camiaların üzerine attığınız, bu yakıştırmaları yapmakla bir paratoner kullandığınız, böylece hizmetleri kimlere yaptıkları artık gözleri kapalı olanların birçokları tarafından bile anlaşılan kimseleri temize çıkarmaya ve himaye etmeye çalıştığınız, personel tayin ve siyasetinizin de bunun en açık delillerinden biri olduğu*** kanaati hâkimdir, buna ne buyurursunuz?.

**Sayın Görmez!**

**Bizim size başka bir takım soracaklarımız da var:**

- Siz, kendinizin, teşkilat efradı olarak baştan aşağı bu düsturların müspet yanlarına tıpatıp uyduğunuzu, ancak dini camiaların tam yahut da hiç uymadığını mı iddia etmektesiniz? Yoksa Türkiye ve dünya Müslümanlarının hepsinin uyuduğunu veya tastamam kör olduğunu mu düşünmektesiniz? Erbabı insafın hatta kendilerinin bile haklı olarak tatbikata dönük hiç de beğenmediği birçok tarafları bulunan, sizinse bilhassa müspet yanlarını beğenmediğiniz anlaşılan şu tasavvufi ve dini camiaların, sözünü ettiğiniz beş düstura doğru bir şekilde uyup onlarla amel etmekte sizden fersah fersah ileride olduklarını da mı görmüyorsunuz? Görmüyorsanız, eden? Görüyorsanız icabına göre hareket etmek şöyle dursun tam aksine bir tavır sergiliyorsunuz, neden?

Peygambere İman Şart Değil mi?

- Altı iman esası, kimilerince beşe, bazıları tarafından dörde, bir takımlarınca da ikiye indirilirken, sizden bu hususlarda herhangi bir itiraz duyulmadı, neden? Kimi müçtehitlerin (!) iman edip cennete girmek için Kur'an'da, peygambere iman etme şartının bulunmadığı iddiası tevatür ettiği ve kitaplarına geçip tescillendiği halde hiçbir şey dediğiniz bilinmiyor, neden? Kimileri onca ayete, hadise ve gelmiş geçmiş ve hak batıl bütün din sahiplerinin söz birliğine rağmen Âdem aleyhisselama baba aramakta olduğu halde siz ses çıkarmıyorsunuz, neden? Bunları dinden çıkmak için kâfi görmüyor musunuz? Görmüyorsanız, neden? Görüyorsanız, bu suskunluğunuz neden?

- Kimi iman etmemiş beyin veya yürek sahiplerinin yahut hem beyni hem de yüreği inkâra mağlup olmuş münkirlerin hadislerin tamamının veya keyfine uyan birkaçının dışındakilerinin uydurma,



﴿ اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَاِيتَاۤئِ ذِي الْقُرْبٰى ﴾

**"Şüphesiz ki Allâh** (her şeyi îzâh etmek üzere indirmiş olduğu kitabında) **adâleti, iyilik yapmayı ve** (özellikle) **yakınlık sahibine** (muhtâc olduğu şeyleri) **vermeyi** (ve sıla-i rahimde bulunmayı) **emretmektedir."** *(Nahl Sûresi:90'dan)*

onları rivayet edenlerin de yalancı olduklarını ileri sürdüklerini ibretle ve endişeyle seyretmekteyiz. Bunu bazılarının aslında kendilerince bazı ayetlerin manalarını ilahi muradın dışına taşırarak ve sündürerek ***ayet uydurma*** işlerini örtmek maksadıyla bir şal olarak kullandıklarını da iyi biliyoruz. Evet, bunlar, belli ki, ***ayet uydurmak*** için yapılmaktadır. Sizse bu noktada bir şey demiyorsunuz, neden?

- Şimdiye kadar Kitap'la, Sünnet'le ve Ümmet'in icmaı ile sabit olan ***kadere iman*** için kimi imansızlar ***Emevi uydurmasıdır*** diyorlar. Sizden bunun dinden çıkmak manasına geleceğine dair bir beyan duyulmadı, neden? Yoksa sizce bir iman esasının inkârı bir müminin imanını kaybetmesine ve dinden çıkmasına yetmez mi? Yetmezse, neden?

- Bazı Kuran ve Sünnet düşmanları tarafından onlarca ayetle sabit olan ilahi izne

bağlı ***şefaat*** bile inkâr edilmektedir. Böylece ayetlerle hadisler, dolayısıyla da Allah Teâlâ ve Resulü yalanlanmaktadır. Şu şefaat inkârcıları tarafından bu hususun tartışılması için size televizyonda açık bir davet yapıldığı halde hiçbir cevap vermiyorsunuz, neden? Onlarca ayete, yüzlerce hadise ve Ümmet'in âlimlerinin söz birliğine rağmen Sünnet'in ve hadisin dinin kaynağı olamayacağı medyada açıkça ilan ve iddia edilmektedir. Buna rağmen şu sünnetsizlere karşı sesiniz hiç çıkmıyor, neden?

- Bazı münafık tefsir profesörleri tarafından kimi oryantalistlerden araklanıp kendilerine mal ettikleri bir batıl iddia var: Kuran'da -haşa- gramer, fesahat ve belagat ile alakalı nice yanlışlıklar bulunuyormuş!. Bazı Kuran metinleri -haşa- geçmiş kitaplardan alınma imiş!. Kuran kıssaları -haşa- aslı yaşanmayan temsili hikâyeler imiş!. Kuran'ın -haşa- tarihselci bir yaklaşımla ele alınması gerekiyormuş!. Allah Teâlâ, -haşa- zalim imiş!. Bunlar ve benzeri iftiralar yapıldığı halde bu yalan ve iftiraların sahiplerine her hangi bir şey demeniz şöyle dursun onlara müftüler toplantısında açılış konuşması yaptırıyorsunuz, neden?. Siz de aynı görüşte olduğunuz için mi? Değilse neden? Sizce dinden çıkmak için bunlar da mı yetmez? Yetmezse, neden?.

- Bazı zındıklar tarafından İbrahim aleyhisselama çevresinden etkilenerek gördüğü bir rüya ile oğlunu kesmeye kalkan biri olma hakareti ve iftirası yapılmıştır! Böyle bir herzenin ona münakaşasız ***ruh hastası tımarhanelik cani ve canavar*** demek manasına gelmesine rağmen bu hususta hiçbir kelam etmiyorsunuz, susuyorsunuz, neden? Siz de aynı görüşte olduğunuz için mi? Değilse, neden?.

- Kimilerince onlarca ayetle sabit olan ***Allah için savaşma*** farizası açıkça inkâr edilmesine rağmen yine susuyorsunuz, neden? Kuran'a, Sünnet'e ve İslam âlimlerinin icmaına rağmen bazıları tarafından, -haşa- İsa aleyhisselam'ın öldüğü ve ahir zamanda inmeyeceği şeklindeki Hristiyan-Yahudi akidesinden mürekkep bir inanç İslami inanç olarak allanıp pullanıp Müslümanlara pazarlanmak isteniyor ve sizin hiçbir sesiniz çıkmıyor, neden? Siz de aynı görüşte olduğunuz için mi? Değilse neden?.

- Geçmişte ve zamanımızda zuhur eden sahte mehdilerin bulunmasından, çok kalabalık olmalarından, musibetlerinin ağırlığından ve çekilmezliğinden kalkarak gerçek mehdinin olmayacağına ve gelmeyeceğine delil getirilmektedir. Bu mantık ile sahte resul ve ilahlardan hareketle hakiki ilah ve peygamberlerin inkâr edilmesinin de önünün açılacağı açıktır. Buna rağmen bu meseleyle alakalı müspet bir kelamınıza rastlanmamaktadır; neden? Bazıları tarafından ayetlerle hadislerle ve Ümmet'in âlimlerinin söz birliği ile mümkün ve vaki olan ***nesh*** bazı şeytani şüphe ve vesveselere dayanılarak inkâr edildiği halde siz hiçbir şey demiyorsunuz. Siz de aynı görüşte olduğunuz için mi? Değilse, neden?.

- Kimi medya şaklabanları tarafından hadis ve fıkıh ulemasının hadis delillerinin uydurma ve yalan olduğu iddia edilmektedir. Böylece de Efendimize, Sahabeye ve âlimlerimize ***yalancı*** denmektedir. Belli metotlarla ayetlere ve hadislere mana veren ve onlardan hükümler çıkaran hak mezheplerin hepsine ***alternatif din*** yakıştırması yapılmaktadır. Bu şekilde de aslında asıl kendilerince yapılan ***yeni din icadı*** işi -dikkatler başka tarafa çevrilmekle- örtülmeye çalışılmaktadır. Buna rağmen sizden hiçbir ses çıkmamaktadır, neden?

İmâm-ı Rabbâni'ye Saldıranlar Hakkında Ne Dediniz?

- Emriniz altındaki kimi terbiyesiz cahiller tarafından **İmam-ı Rabani** kuddise sirruhu gibi Ümmetin büyüklerine ve onları önder edinenlere ***Kılavuzu İmam Rabbani olanın...*** suretinde yapılan o süfli hakaret için sizden hiçbir ses çıkmadı ve çıkmamaktadır, neden? Bu düşünceleri sizin de aynen kabullendiğiniz ve paylaştığınız, hakaretçileri sadece tetikçi yahut mayın temizleyici varlıklar olarak kullandığınız veya onlara yardımcı olduğunuz inancında olanlar var; buna ne dersiniz? Değilse, bunların aksine dair bir söz söylediğiniz duyulmamıştır; neden?

- Siyasi, hukuki, iktisadi, talim, terbiye ve diğer ictimai işlerine Allah'ı ve Peygamberini karıştırmayan bir sistemin dini işleri yürütmek için vazifelendirdiği bir kimse olarak sizin vazifeniz bunlarla müspet manada alakadar olmak değil midir? Doğrusu kimilerince tavırlarınızdan kalkarak böyle bir vazifenizin olmadığı iddia edilmektedir; sahi açıklamaz mısınız, sizin vazifeniz net olarak neydi? Sizin vazifelerinizden biri de yukarıda verilen misaller gibi hususlarda İslam'a yapılan itirazlara ve ithamlara cevap vermek ise, bu hususta bir şey dediğiniz görülmemektedir, neden?

- Aslında kâhir ekseriyeti bakımından ve manen kendilerini fesh ve tasfiye eden tekkelerin ve zaviyelerin, nihayet kanunla da kapatıldığı dünden bugüne olan bitenlerden haberdar herkesin bildiği bir husustur. Bunların bu çerçevede hiç değilse de resmi ve kanuni bir yanının bulunmadığı ve bulunamayacağı dahi erbabına malumdur. İşin hukuki tarafı ise bir ayrı ince ve derin meseledir. Bütün bunlara rağmen onları mevzuatınızın resmi kıskacında görüp resmi memurlarınız gibi yönlendirmeye kalkıyorsunuz, neden?

- Bu şartlarda dinin ve o dairede sosyal realitelerin ve zaruretlerin doğurduğu bu camialar ancak birer sivil toplum kuruluşları olabilirler. O halde onları resmi ve politik daireye çekme gayretlerinin ucunun -kimilerince bazı fazla iyi niyetlerden ve masum maksatlardan doğduğu hüsn-i zannı yapılsa da- nerelere varabileceği veya vardırılabileceği hiç düşünüldü mü? Yoksa bu adım çok iyi düşünülerek mi atılmaktadır?

STK'ları Devletleştirmeye mi Çalışıyorsunuz?

- Sivil toplum kuruluşları, toplumların inançlarının, amellerinin, psikolojik ve sosyal temel ve tali değerlerinin aynaları mesabesindedirler. Bunlar, yapılacak olan şu devlet müdahaleleri ile belli ki, resmileştirilmek ve politikleştirilmek istenmektedir. Oysa onların böyle bir muameleyle sadece öldürülmüş olacakları düşünen ve görenlere göre gayet açıktır. Siz bir yanda iradelerin başkalarına teslim edilmemesi gerektiğini söylerken, öte yanda onlara apaçık politik bir ambargo koymak ve iradelerin kendinize teslim edilmesi peşindesiniz, neden?

- Tamam, millete, memlekete ve gerçek insani değerlere gelebilecek zararların önü mutlaka ve meşru dairede kapatılmalıdır; buna kimse karşı çıkmamalıdır. Ancak nasıl olursa olsun devlet totem haline getirilip hukuk kanunlara boğdurulmamalıdır. Hele insanlar Allah'tan hür ve azat edilip devlete kul köle hiç yapılmamalıdır. Gördüğümüz kadarıyla bütün bu dediklerimizin aksi yapılmaktadır, neden?

- Yukarıda sayılan bir nice temel dini meselenin ve müşkilatın halli için -bizim

görebildiğimiz kadarıyla- tarafınızdan hiçbir müspet adım atılmamıştır. Buna rağmen Diyanet teşkilatının her yanıyla sahasının dışında olan, dillerini bilmediği, dünyalarını tanımadığı, dert ve tasalarından haberi bulunmadığı camialara ***nizâmat*** vermeye kalktığı müşahede edilmektedir. Yoksa işlerine Allah'ı ve Resulünü karıştırmayan ve bunları hiçbir şekilde referans almayan bir sisteme bu yolda mayın temizleme işi mi yapılmaktadır? Değilse, nasıl ve neden?

**Sayın Görmez!**

**Size küçük ama mühim bir hatırlatma:**

Bütün bu dediklerimizi, kimse devlet gücünü hele orantısız bir şekilde kullanarak ve delikanlıca olmayan basit bir tezyif şekliyle ve despotik bir tavırla bastırmaya kalkışmasın. Bu üzerinde durulan hususları, adam gibi ve mertçe konuşabilecek ve tartışabilecek her kim varsa çıksın, âlimler topluluğu huzurunda münakaşa edilsin. Öyle tek taraflı konuşmalar ile acizliğini ve zavallılığını gizlemeye çalışan namertler bilsinler ki, buna değmez. Dünya kimseye kalmaz; bir gün devran değişir. Hiç unutulmasın ki, değerlerini sadece sırtlarındaki postlarından alanlar, bir gün postları soyulup alınırsa beş para etmez halde kalır, çöplükleri doldurup kokutmaktan ve etrafı bîzâr etmekten başka hiçbir işe yaramazlar. Bu dediğime sakın darılmayınız. Alınganlığa hiç mi hiç lüzum yok. Zira söylenen, hepimiz için bahis mevzuudur.

**Sayın Görmez!**

**Şimdilik son bir talebimiz de şudur:**

Hakikaten hayırlı bir iş yapmak istiyorsanız, lütfen Hakka göre hak çizgiyi taşanları ve her nasılsa birbirlerine hasımca tavırlar içinde olan taraftarları edep atmosferinde yapılacak ilmî müzakere ve münazara meclislerine çekiniz. İnsanca ve adam gibi konuşmalarının, hizaya gelmelerinin ve anlaşmalarının zeminlerini hazırlayınız. Kaçak güreşmelerin önünü alınız. Hele devlet ve resmi ideoloji kalkanı arkasına gizlenenlere yahut medya silahını kullanıp namertçe ve kalleşçe dövüşenlere fırsat vermeyiniz. Rakipsiz minderlerin yalancı başpehlivanlarını deşifre ediniz.

Kârı büyük ihaleleri sadece kendileri için kapatıp başkalarını kaba güçle onlara sokmayan iş mafyası gibi karaladıklarını konuşturmama ile zafer kazandığını sanan medya yahut bürokrasi mafyasını ifşa ediniz. Bunu, inşa, varlık, maksat ve gayesi belli olan bir müessese tarafından sırtınıza yüklenen vazifeyi hiç değilse bir an asıl yerine koyup Allah'a kulluğunuzu ön plana çıkararak şahsi ve ferdi tasarrufunuzla yapınız. Kuvvetle muhtemel birilerince size fırsat verilmeyebilir. Ancak onlar harekete geçene kadar bir solukta yapacaklarınız bile bunun için bir miktarda faydalı olabilir. Göreceksiniz ki çok şey büyük nispette düzelecektir. Böylece tarihe mühim ve değerli bir not düşmüş olacak, isminizi tertemiz sayfalarda altın harflerle yazdıracaksınız. Bize düşen varsa ona hazırız; bekliyoruz.

**Sayın Görmez!**

Bunlar, içinde bulunmakla iftihar ettiğim camiaya irademi teslim etmeden yazıya döktüğüm müşahedelerim ve hissiyatım... Gördüğünüz gibi ***iradeni başkasına teslim etme*** sözünüzü bir an olsun tuttum. Böylece de iradenden bir parçasını size teslim ettim. Rabbimden, günahlarımı affetmesini istiyorum.

Son sözümüz yine salat u selam, son duamız da âlemlerin Rabbine hamd etmektir.

## RAMAZAN'DA ÇOK YAPILMASI EMREDİLEN DÖRT ZİKİR

**Selmân-ı Fârisî** *(Radıyallâhu Anh)* şöyle anlatmıştır:

عَنْ سَلْمَانَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي اٰخِرِ يَوْمٍ مِنْ شَعْبَانَ فَقَالَ: «... فَاسْتَكْثِرُوا فِيهِ مِنْ أَرْبَعِ خِصَالٍ؛ خَصْلَتَانِ تُرْضُونَ بِهِمَا رَبَّكُمْ وَخَصْلَتَانِ لاَ غِنٰى لَكُمْ عَنْهُمَا، فَأَمَّا الْخَصْلَتَانِ اللَّتَانِ تُرْضُونَ بِهِمَا رَبَّكُمْ فَشَهَادَةُ أَنْ لاَ إِلٰهَ إِلاَّ اللهُ وَتَسْتَغْفِرُونَهُ، وَأَمَّا اللَّتَانِ لاَ غِنٰى لَكُمْ عَنْهُمَا فَتَسْأَلُونَ اللهَ الْجَنَّةَ وَتَعُوذُونَ بِهِ مِنَ النَّارِ.»

"**Rasûlüllâh** ﷺ Şa'bân-ı Şerîf'in son günü yapmış olduğu bir konuşmasında şöyle buyurmuştur: '**... O hâlde, onda** (Ramazân-ı Şerîf ayında) **dört hasleti çoğaltın, bunların ikisiyle Rabbiniz'i râzı edersiniz, diğer ikisine de mutlakā muhtaçsınız.**

**Rabbiniz'i kendisiyle râzı edeceğiniz iki haslet 'Lâ ilâhe illâllâh' şehâdeti ve istiğfardır. Mutlaka onlarsız duramayacağınız diğer ikisi ise Allâh'tan cennet isteyip, cehennemden O'na sığınmanızdır.**" *(İbnü Huzeyme, es-Sahîh, es-Sıyâm:8, no:1887, 3/191-192; el-Beyhakî, Fezâilü'l-evkāt, no:37, sh:146-148; Şu'abü'l-îmân, no:3336, 5/223-224)*

### Hadîs-i Şerîfteki Zikirlerin Okunuşu

«أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، أَسْتَغْفِرُ اللهَ الَّذِي لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيَّ الْقَيُّومَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ، اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ.»

## RAMAZÂN-I ŞERÎF'İN HER ON GÜNÜNÜN ZİKRİ

**Ebû Hureyre** *(Radıyallâhu Anh)*dan mervî olan: **"Ramazan ayının evveli büyük bir rahmettir, ortası tam bir mağfirettir, sonu ise cehennemden âzattır."** *(İbnü Huzeyme, es-Sahîh, es-Sıyâm:8, no:1887, 3/191-192; el-Beyhakî, Fezâilü'l-evkāt, no:37, sh:146-148; Şu'abü'l-îmân, no:3336, 5/223-224)* hadîs-i şerîfinden dolayı olsa gerektir ki âlimlerimiz, her biri yüzer kere okunmak üzere:

**İlk on günde:** «يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ!» **"Ey acıyanların en merhametlisi!"**

**İkinci on günde:** «يَا غَفَّارَ الذُّنُوبِ!» **"Ey tüm günahları çokça bağışlayan!"**

**Üçüncü on günde ise:** «يَا مُعْتِقَ الرِّقَابِ!» **"Ey boyunları** (cehennemden) **âzâd eden!"** zikirlerini okumayı müstehap görmüşlerdir.

## RAMAZÂN-I ŞERÎF'İN GÜNLERİNİN ZİKİRLERİ VE İFTAR DUALARI

Oruçlunun iftar vakti duâsı kabul olunacağından, o saatte duâ etmesi de sünnettir. **Mu'âz ibni Zühre** *(Radıyallâhu Anh)*dan rivayete göre: "**Rasûlüllâh** ﷺ iftar ettiğinde:

«اَللّٰهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَعَلٰى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ.»

**'Ey Allâh! Senin için oruç tuttum ve senin rızkınla iftar ettim.'** derdi." *(Ebû Dâvûd, es-Sıyâm:22, no:2360, 2/278)*

**Enes** *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte **Rasûlüllâh** ﷺ şöyle buyurmuştur: **“Herhangi bir Müslüman oruç tutar da, iftar ânında:**

«يَا عَظِيمُ يَا عَظِيمُ! أَنْتَ إِلٰهِي لاَ إِلٰهَ غَيْرُكَ، اِغْفِرْ لِي الذَّنْبَ الْعَظِيمَ، فَإِنَّهُ لاَ يَغْفِرُ الذَّنْبَ الْعَظِيمَ إِلاَّ الْعَظِيمُ.»

**‘Ey büyük** (Allâh)! **Ey büyük** (Allâh)! **Benim İlâhım ancak Sensin. Senden başka hiçbir ilâh yoktur.**

**Benim için büyük günahlarımı bağışla, zîrâ şu muhakkak ki büyük günahı** (Senin gibi) **Büyükten başkası mağfiret edemez.’ derse, mutlakā annesinin kendisini doğurduğu gündeki gibi günahlarından sıyrılır.**

**Bunu çocuklarınıza öğretin, zîrâ muhakkak bu Allâh-u Te‘âlâ’nın ve Rasûlü’nün sevdiği bir kelimedir. Allâh-u Te‘âlâ bununla** (duâ edenin) **dünyâ ve âhiret işlerini yoluna koyar**.” *(İbnü ‘Asâkir, Târîhu Medîneti Dimeşk, no:6761, 54/238; ‘Alî el-Müttakî, Kenzü’l-‘ummâl, no:24400, 8/614; ‘Alî el-Üchûrî, Fezâilü şehri Ramazân, sh:128)*

**Ebu’l-Âliye** *(Radıyallâhu Anh)* şöyle demiştir: “İftar vakti her kim:

«اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي عَلاَ فَقَهَرَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي نَظَرَ فَخَبَرَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي مَلَكَ فَقَدَرَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي يُحْيِي الْمَوْتٰى.»

**‘Bütün hamdler, yüce olan ve kahreden** (dilediğini zorla da olsa yaptıran) **Allâh-u Te‘âlâ’ya mahsustur. Bütün hamdler,** (her şeyi) **görüp bilen Allâh-u Te‘âlâ’ya âittir. Bütün hamdler,** (her şeye) **sahip olan ve gücü yeten Allâh-u Te‘âlâ’ya mahsustur. Bütün hamdler, ölüleri dirilten Allâh-u Te‘âlâ’ya mahsustur.’** derse, anasının onu doğurduğu günkü gibi günahlarından çıkar.” *(Abdülkādir el-Geylânî, el-Ğunye, 1/335)*

Artık bunca müjdeyi duyan oruçlu kul, oruç saatlerini, özellikle de günahlarının dahî yazılmadığı iftara yakın anlarını zikir ve duâ ile değerlendirmelidir.

Nitekim **Enes** *(Radıyallahu Anh)*dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte **Rasûlüllâh** ﷺ şöyle buyurmuştur: **“Şüphesiz ki Allâh-u Azze ve Celle hafaza** (yazıcı) **meleklerine: ‘Oruçlu kullarıma ikindiden sonra bir günah yazmayın.’ diye vahyeder.”** *(el-Hatîb, Târîhu Bağdâd, no:4203, 8/99; el- ‘Alî el-Müttakî, Kenzü’l-‘ummâl, no:23640, 8/456)*

## RAMAZAN’DA NÂFİLE NAMAZLAR TERÂVÎH VE VİTİR NAMAZINDAN SONRA EVDE KILINACAK ÇOK FAZİLETLİ NÂFİLE NAMAZLAR VE VAAD EDİLEN SEVAPLARI

**5.Gece** (30 Mayıs Salı’yı 31 Mayıs Çarşamba’ya bağlayan gece)**:** Her rekâtta Fâtiha Sûresi’nden sonra 3 kere A‘lâ (Sebbihisme Rabbike’l-A‘lâ), 3 kere İhlâs ve 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 8 rekât kılan kişi meleklerin istiğfârına nâil olur ve kendisine zenginlik kapısı açılır.

**6.Gece** (31 Mayıs Çarşamba’yı 1 Hazîran Perşembe’ye bağlayan gece)**:** Her rekâtta Fâtiha Sûresi’nden sonra 15 kere Kâfirûn, 3 kere İhlâs ve 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 2 rekât kılan kişiye cehennemden âzâd olduğuna dâir kudretten berâat yazılır.

**7.Gece** (1 Hazîran Perşembe'yi 2 Hazîran Cumâ'ya bağlayan gece): Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 7 kere Kâfirûn, 3 kere İhlâs ve 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 6 rekât kılan kişi bin altın sadaka vermiş kadar sevap kazanır.

**8.Gece** (2 Hazîran Cumâ'yı 3 Hazîran Cumartesi'ye bağlayan gece): Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 12 kere İhlâs ve 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 6 rekât kılan kişiye namazda okuduğu her bir harfe karşılık bir senelik sevap yazılır.

**9.Gece** (3 Hazîran Cumartesi'yi 4 Hazîran Pazar'a bağlayan gece): Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 1 kere Âyete'l-Kürsî, 1 kere Kadir, 3 kere İhlâs ve 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 8 rekât kılan kişiye ağniyâ-i şâkirîn (şükreden zenginler) ve fukarâ-i sâbirîn (sabreden fakirler) sevâbı verilir.

**10.Gece** (4 Hazîran Pazar'ı 5 Hazîran Pazartesi'ye bağlayan gece): Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 1 kere Kadir, 1 kere Kâfirûn, 3 kere İhlâs ve 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 4 rekât kılan, namazdan sonra da 10 kere istiğfâr, 10 kere salât-ü selâm, 10 kere de "Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh" okuyan kişiye cennette çeşit çeşit köşkler ihsân olunur.

**11.Gece** (5 Hazîran Pazartesi'yi 6 Hazîran Salı'ya bağlayan gece): Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 7 kere Kadir, 11 kere İhlâs ve 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 6 rekât kılan, namaz bitince de 75 kere istiğfâr edip ardından 75 kere salât-ü selâm getiren ve 75 kere de "Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh" zikri okuyan kişinin günahları affedilir ve bin fakiri doyurmuş kadar sevâba nâil olur.

**12.Gece** (6 Hazîran Salı'yı 7 Hazîran Çarşamba'ya bağlayan gece): Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 11 kere İhlâs ve 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 10 rekât kılan kişiye cennette köşkler binâ edilir ve mahşere yüzü nurlu gelir.

**13.Gece** (7 Hazîran Çarşamba'yı 8 Hazîran Perşembe'ye bağlayan gece): Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 11 kere İhlâs ve 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 2 rekât kılan kişi yirmi sene oruç tutma sevâbına nâil olur ve kıyâmetin dehşetinden emîn olur.

**14.Gece** (8 Hazîran Perşembe'yi 9 Hazîran Cumâ'ya bağlayan gece): Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 7 kere İhlâs ve 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 8 rekât kılan kişinin kıldığı namaz kabrinde ona yoldaş olur ve onun yerine Münker-Nekir meleklerinin suâline cevap verir.

**15.Gece** (9 Hazîran Cumâ'yı 10 Hazîran Cumartesi'ye bağlayan gece): Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 1 kere Kâfirûn, 7 kere İhlâs ve 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 6 rekât kılan kişinin üzerinde kul ve hayvan hakkı yoksa bütün günahları affolunarak cennete girişi müyesser olur.

**16. Gece** (10 Hazîran Cumartesi'yi 11 Hazîran Pazar'a bağlayan gece): Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 11 kere İhlâs, 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 2 rekât kılan kişi bin âbid (ibâdetli kişi) sevâbına nâil olup mahşerde hesâbı kolay olur.

**17. Gece** (11 Hazîran Pazar'ı 12 Hazîran Pazartesi'ye bağlayan gece): Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 3 kere Kadir, 3 kere İhlâs, 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak

10 rekât kılan kişinin günahları affolunup dünyâ fitnelerinden ve kabir azâbından emîn olur.

**18. Gece** (12 Hazîran Pazartesi'yi 13 Hazîran Salı'ya bağlayan gece)**:** Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 3 kere İhlâs, 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 12 rekât kılan kişi, **Hakk Te'âlâ** kendisinden râzı olduğu halde peygamberlerle berâber haşrolunur.

**19. Gece** (13 Hazîran Salı'yı 14 Hazîran Çarşamba'ya bağlayan gece)**:** Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 1 kere Kevser, 1 kere Kâfirûn, 3 kere İhlâs, 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 6 rekât kılan kişinin isteği gerçekleşir, gamdan emîn olur ve cennete girmesi için berâat yazılır.

**20. Gece** (14 Hazîran Çarşamba'yı 15 Hazîran Perşembe'ye bağlayan gece)**:** Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 1 kere Kadir, 3 kere İhlâs, 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 10 rekât kılan kişi iki sene oruç tutmanın sevâbıyla bir şehit ecrine nâil olur.

**21. Gece** (15 Hazîran Perşembe'yi 16 Hazîran Cumâ'ya bağlayan gece)**:** Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 11 kere İhlâs, 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 4 rekât kılan kişiye, ibâdeti makbûl ve günahı mağfûr (bağışlanmış) halde cennette nurdan bir makam verilir.

**22. Gece** (16 Hazîran Cumâ'yı 17 Hazîran Cumartesi'ye bağlayan gece)**:** Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 1 kere A'lâ (Sebbihisme Rabbike'l-A'lâ), 1 kere Nasr (İzâ Câe Nasrullâh), 3 kere İhlâs, 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 2 rekât kılan kişiye kıldığı namazlara karşılık cennette yetmiş tane şehir ihsân edilir.

**23. Gece** (17 Hazîran Cumartesi'yi 18 Hazîran Pazar'a bağlayan gece)**:** Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 1 kere A'lâ (Sebbihisme Rabbike'l-A'lâ), 3 kere İhlâs, 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 4 rekât kılan kişinin günahı tamâmen affolunarak âhiret elemlerinden emân (güvence) bulur.

**24. Gece** (18 Hazîran Pazar'ı 19 Hazîran Pazartesi'ye bağlayan gece)**:** Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 6 kere Nasr (İzâ Câe Nasrullâh), 5 kere İhlâs, 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 6 rekât kılan kişiye amel defteri sağ elinden verilir, hesâbı kolay olur ve duâsı kabûl olur.

**25. Gece** (19 Hazîran Pazartesi'yi 20 Hazîran Salı'ya bağlayan gece)**:** Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 5 kere İhlâs, 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 8 rekât kılan kişi, günahı affedilip kabir azabı def olunarak selâmetle Sırat'tan geçirilir.

**26. Gece** (20 Hazîran Salı'yı 21 Hazîran Çarşamba'ya bağlayan gece)**:** Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 1 kere Zilzâl, 3 kere İhlâs, 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 10 rekât kılan kişi bir sene oruç tutmuş sevâbına nâil olup duâsı kabûl olur.

**27. Gece** (21 Hazîran Çarşamba'yı 22 Hazîran Perşembe'ye bağlayan gece)**:** Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 1 kere Kadir, 1 Kāri'a, 3 kere İhlâs, 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 12 rekât kılan, namaz bitince de 75 kere istiğfâr edip ardından 75 kere salât-ü selâm getiren ve 75 kere de "Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh" zikri okuyan kişiye **Mûsâ** ve **Hârûn** *(Aleyhimesselâm)*ın sevâbı verilir ve cennette derecesi yüce olur.

**28. Gece** (22 Hazîran Perşembe'yi 23 Hazîran Cumâ'ya bağlayan gece)**:** Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 1 kere İnşirâh, 5 kere İhlâs, 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 4 rekât kılan kişinin ölümü âsân (kolay) olup kabir azâbından emîn ve hac sevâbına nâil olur.

**29. Gece** (23 Hazîran Cumâ'yı 24 Hazîran Cumartesi'ye bağlayan gece)**:** Her rekâtta Fâtiha Sûresi'nden sonra 1 kere Nasr (İzâ Câe Nasrullâh), 11 kere İhlâs, 2 kere de Felak ve Nâs sûreleri okuyarak 6 rekât kılan kişiye cennet-i âlâda mücevherlerle süslü köşkler ihsân buyrulur.

*(Eyyûb ibnü 'Abdillâh, Havâssu esmâillâhi'l-hüsnâ, -Fezâilü'ş-şühûr ve'l-eyyâm kitabının devâmında- sh:28-31, Süleymâniye Kütüphânesi, Reşid Efendi Kısmı, no:2038)*

## RAMAZAN AYININ NAMAZLARI

**Onuncu Gece ve Onuncu Gün** (4 Hazîran Pazar'ı 5 Hazîran Pazartesi'ye bağlayan gece 5 Hazîran Pazartesi günü) **Namazları:**

Rivâyet olunduğuna göre:

رُوِيَ: «فِي لَيْلَةِ الْعَاشِرِ رَكْعَتَانِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ يَقْرَأُ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ الْفَاتِحَةَ مَرَّةً وَاٰيَةَ الْكُرْسِيِّ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَالْإِخْلَاصَ وَالْمُعَوِّذَتَيْنِ كُلَّ وَاحِدَةٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ وَيَقْرَأُ بَعْدَ التَّسْلِيمِ اٰيَةَ الْكُرْسِيِّ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَيُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَذٰلِكَ.»

**"Onuncu gece, gecenin ortasında kılacağı iki rekâtın her birinde, bir Fâtiha, yedi Âyete'l-Kürsî, beşer kere de İhlâs ve Muavvizeteyn** (Felak-Nâs) **sûrelerini okur. Selâm vermesinin ardından yedi kere Âyete'l-Kürsî, yedi kere de Rasûlüllâh ﷺ e salevât okur."** *(Muhammed Hakkî en-Nâzillî, Hazînetü'l-esrâr, sh:38)*

Rivâyet olunduğuna göre:

رُوِيَ: «فِي الْعَاشِرِ أَرْبَعُ رَكَعَاتٍ يَقْرَأُ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ الْفَاتِحَةَ مَرَّةً وَقُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ وَالْإِخْلَاصَ عَشْرَ مَرَّاتٍ.»

**"Onuncu gündeki namaz dört rekâttır. Her bir rekâtta bir Fâtiha, on kere de Kâfirûn ve İhlâs sûrelerini okur."** *(Muhammed Hakkî en-Nâzillî, Hazînetü'l-esrâr, sh:38)*

**On Beşinci Gece ve On Beşinci Gün** (9 Hazîran Cumâ'yı 10 Hazîran Cumartesi'ye bağlayan gece ve 10 Hazîran Cumartesi günü) **Namazları:**

**Muhammed ibni Mervân, Ebû Yahyâ**'nın, babasından *(Radıyallâhu Anhüm)* şöyle rivâyet ettiğini nakletmiştir; kendisine güvenilen otuz küsur kişinin şöyle buyurduklarını işittim: **"Her kim Ramazan'ın yarısında** (on beşinci gecesinde) **kılacağı yüz rekâtta bin kere İhlâs Sûresi okursa, rüyâsında yüz melek görmedikçe ölmez. Onlardan otuzu kendisini cennetle müjdelerler, diğer otuzu kabir azâbından güvence verirler, öbür otuzu da onu hatâ yapmasından korurlar, geri kalan on ise kendisine düşmanlık edenlere karşı tuzak kurarlar."** *(et-Taberânî, Kitâbu'd-Du'â:140, no:917, 2/1228-1229)*

**Muhammed ibni Ali** *(Radıyallahu Anhümâ)*dan, merfûan (isnâdını Rasûlüllâh ﷺ e ulaştırarak) şöyle buyurduğu rivâyet olunmuştur: **"Her kim Ramazan'ın yarı gecesinde ve Şa'bân'ın yarı gecesinde yüz rekât kılar da, onlarda bin kere İhlâs Sûresi okursa, cennetle müjdelenmedikçe ölmez."** *(İbnü Ebi'd-Dünyâ, Fezâilü şehri Ramazân, no:9, sh:40)*

Rivâyet olunduğuna göre Ramazân-ı Şerîf'in yarı gecesinde kılınacak dört rekâtın her birinde bir Fâtiha, on kere de İhlâs okunur. *(Muhammed Hakkî en-Nâzillî, Hazînetü'l-esrâr, sh:38)*

Rivâyet olunduğuna göre Ramazân-ı Şerîf ayının yarı gününde on iki rekât kılınır ki, her rekâtta bir Fâtiha, bir Âyete'l-Kürsî, üç kere de İnnâ Enzelnâ okunur. Namazdan sonra ise Âyete'l-Kürsî okunur. *(Muhammed Hakkî en-Nâzillî, Hazînetü'l-esrâr, sh:38)*

**Yirminci Gece ve Yirminci Gün** (14 Hazîran Çarşamba'yı 15 Hazîran Perşembe'ye bağlayan gece ve 15 Hazîran Perşembe günü) **Namazları:**

Rivâyet olunduğuna göre; Ramazân-ı Şerîf'in yirminci gecesinde iki rekât vardır ki, her rekâtta bir Fâtiha, bir kere de Yâsîn Sûresi'ni okunur. Namazdan sonra üç kere Âyete'l-Kürsî okunur, üç kere de **Rasûlüllâh** ﷺ e salevât getirilir. *(Muhammed Hakkî en-Nâzillî, Hazînetü'l-esrâr, sh:38)*

Rivâyet olunduğuna göre; Ramazân-ı Şerîf'in yirminci gününde iki rekât kılınır. Her bir rekâtta bir Fâtiha, bir Âyete'l-Kürsî, bir (Kul yâ eyyühe'l-)Kâfirûn ve bir İhlâs okunur. Namazdan sonra ise on kere İhlâs okunur ve on kere de **Rasûlüllâh** ﷺ e salevât getirilir. *(Muhammed Hakkî en-Nâzillî, Hazînetü'l-esrâr, sh:39)*

Salevât sîğalarının en kısa ve câmiiyetli olanı şu lafızdır:

»اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ.«

## KADİR GECESİNİN NAMAZLARI VE DUÂLARI

**Kadir Gecesi** (21 Hazîran Çarşamba'yı 22 Hazîran Perşembe'ye bağlayan gece) **Namazı: İbni Abbâs** *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan **Rasûlüllâh** ﷺ in şöyle buyurduğu rivâyet olunmuştur:

**"Her kim Kadir Gecesi'nde iki rekât kılar da her bir rekâtında bir Fâtiha, yedi kere de İhlâs okursa, selâm verdiğinde ise yetmiş kere:**

»أَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ.«

**'Allâh-u Te'âlâ'dan af talep ediyorum ve O'na tevbe ediyorum.' derse, Allâh-u Te'âlâ kendisini ve anne-babasını affetmedikçe yerinden kalkmaz. Allâh-u Te'âlâ cennete melekler gönderir de onlar onun için ağaçlar dikerler, köşkler yaparlar ve ırmaklar akıtırlar. Kendisi de bunların tümünü görmedikçe dünyâdan çıkmaz."**
*(Muhammed Hakkî en-Nâzillî, Hazînetü'l-esrâr, sh:39)*

Diğer bir rivâyete göre: Yirmi yedinci gece on iki rekât kılar, her rekâtta Fâtihâ'dan sonra üç kere İnnâ Enzelnâ, on kere İhlâs sûrelerini okur, namazı bitirince:

»سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ عَدَدَ مَا عَلِمَ اللهُ وَزِنَةَ مَا عَلِمَ اللهُ وَمِلْءَ مَا عَلِمَ اللهُ«

**"Allâh-u Te'âlâ'nın bildikleri adedince, Allâh-u Te'âlâ'nın bildikleri tartısınca ve Allâh-u Te'âlâ'nın bildiği şeyler dolusunca** (şu zikirleri yapıyorum ki)**: 'Allâh-u Te'âlâ** (bütün noksan sıfatlardan) **münezzehtir, bütün hamdler Allâh-u Te'âlâ'ya mahsustur,**

**Allâh-u Te'âlâ'dan başka ilâh yoktur, Allâh-u Te'âlâ her şeyden büyüktür, O pek yüce ve çok büyük olan Allâh-u Te'âlâ'nın yardımı olmadan hiçbir** (şeye) **güç ve kuvvet yoktur.'"** der. *(Muhammed ibnü Hatîriddîn, el-Cevâhiru'l-hams, sh:61)*

Rivâyete göre sâlihler son on gecenin her birinde Kadir Gecesi'nin kıyâmına niyet ederek iki rekât kılarlardı.

**Ebu'l-Leys** *(Rahimehullâh)*ın beyânına göre Kadir Gecesi namazının en azı iki rekât, ortası yüz rekât, en çoğu ise bin rekâttır. Her bir rekâtta kıraatın ortası, Fâtiha'dan sonra bir İnnâ Enzelnâ, üç kere de İhlâs okumaktır. Her iki rekâtta bir selâm verilir, selâmın ardından da **Rasûlüllâh** ﷺ e salevât okunur. *(İsmâ'il Hakkî el-Bursevî, Rûhu'l-beyân, 10/483)*

## Kadir Gecesi Duâları

**Âişe** *(Radıyallâhu Anhâ)* şöyle anlatmıştır: "Bir kere ben: 'Yâ **Rasûlellâh**! Kadir Gecesi'ne denk gelirsem ne diyeyim?' diye sorunca:

«اَللّٰهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي.»

**"'Ey Allâh! Gerçekten Sen çok affedicisin, affı seversin, öyleyse beni affet.' de."** buyurdu." *(İbnü Mâce, ed-Du'â:5, no:3850, 2/1265; et-Tirmizî, ed-De'avât:85, no:3513, 5/533; en-Nesâî, es-Sünenü'l-kübrâ, et-Ta'bîr:32, no:7712, 4/407; Ahmed ibnü Hanbel, el-Müsned, no:25384, 42/236)*

**Âişe** *(Radıyallâhu Anhâ)* şöyle demiştir: **"Şayet ben Kadir Gecesi'nin hangi gece olduğunu bilseydim, onda Allâh-u Te'âlâ'dan ancak âfiyet isterdim."** *(İbnü Ebî Şeybe, el-Musannef, 10/206; Muhammed ibnü Nasr, sh:108-109; el-Beyhakî, Şu'abü'l-îmân, no:3702)*

Bu rivâyetten de anlaşıldığı üzere Kadir Gecesi'nde en çok istenmesi gereken şey âfiyettir. Âfiyet ise dünyâ-âhiret, maddî ve mânevî tüm belâlardan kurtuluş demektir.

Bu konuda birçok duâ mevcutsa da, en üstünü **Rasûlüllâh** ﷺ in sabah-akşam asla terk etmediği şu duâdır:

**İbni Ömer** *(Radıyallâhu Anhümâ)*nın beyânına göre; **Rasûlüllâh** ﷺ hiçbir sabah ve akşam şu kelimeleri bırakmazdı.

«اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ، اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَأَهْلِي وَمَالِي، اَللّٰهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِي وَاٰمِنْ رَوْعَاتِي، اَللّٰهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ وَمِنْ خَلْفِي وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي وَمِنْ فَوْقِي، وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي.»

**"Ey Allâh! Muhakkak ben Senden dünyâ ve âhiret husûsunda âfiyet isterim. Ey Allâh! Şüphesiz ki ben Senden** (günahlarım için) **af** (ve mağfiret), **dînim ve dünyam, âilem ve malım hususunda da âfiyet isterim. Ey Allâh! Ayıplarımı ört, korkularımı emniyete çevir.**

**Ey Allâh! Beni önümden ve ardımdan, sağımdan ve solumdan, bir de üstümden** (gelecek tüm musîbetlerden) **koru. Altımdan** (gelecek zelzele gibi âfetlerle) **helâk edilmemden de Senin azametine sığınırım."** *(Ebû Dâvûd, el-Edeb:110, no:5076, 4/479; İbnü Mâce, ed-Du'â:14, no:3871, 2/1273; Ahmed ibnü Hanbel, el-Müsned, no:4785, 8/403)*

**Zührî** *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerifte **Rasûlüllâh** ﷺ şöyle buyurmuştur: **"Her kim üç kere:**

«لَا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، سُبْحَانَ اللهِ رَبِّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ.»

**'Halîm ve Kerîm olan** (kullarına cezâ vermekte aceleci olmayan ve çok büyük lütf-u kerem sâhibi olan) **Allâh-u Te'âlâ'dan başka hiçbir ilâh yoktur. Yedi kat göklerin Rabbi ve büyük Arş'ın Rabbi olan Allâh'ı** (tüm noksan sıfatlardan tenzîh ve) **tesbîh ederim.' derse, Kadir Gecesi'ne yetişmiş kimse gibi olur."** *(et-Taberânî, el-Câmi'u'l-kebîr; ed-Dûlâbî, İbnü 'Asâkir, 'Alî el-Müttakî, Kenzü'l-'ummâl, no:3867, 2/226; es-Sâvî, Hâşiyetü's-Sâvî 'alâ Tefsîri'l-Celâleyn, 4/341)*

**Ebû Osmân Hazretleri** sohbet meclislerinde ve diğer zamanlarda çok kere:

«عَفْوَكَ يَا عَفُوُّ، فِي الْمَحْيَا عَفْوَكَ، وَفِي الْمَمَاتِ عَفْوَكَ، وَفِي الْقُبُورِ عَفْوَكَ، وَعِنْدَ النُّشُورِ عَفْوَكَ، وَعِنْدَ تَطَايُرِ الصُّحُفِ عَفْوَكَ، وَفِي الْقِيَامَةِ عَفْوَكَ، وَفِي مُنَاقَشَةِ الْحِسَابِ عَفْوَكَ، وَعِنْدَ مَمَرِّ الصِّرَاطِ عَفْوَكَ، وَعِنْدَ الْمِيزَانِ عَفْوَكَ، وَفِي جَمِيعِ الْأَحْوَالِ عَفْوَكَ يَا عَفُوُّ عَفْوَكَ.»

**"Ey** (son derece affeden) **Afüvv! Hayatta da affını isterim, ölümde de affını isterim, kabirlerde de affını isterim. Kabirden çıkışta da affını isterim, amel defterleri uçuşurken de affını isterim. Kıyâmette de affını isterim, hesap münâkaşasında da affını isterim. Sırat'tan geçerken de affını isterim, Mîzan'da da affını isterim, tüm hâllerde de affını isterim. Ey** (son derece affeden) **Afüvv! Ben dâimâ Senin affını isterim."** derdi.

Vefâtından birkaç gün sonra mânâ âleminde görüldüğünde kendisine: "Dünyâdaki amellerinden hangisi ile faydalandın?" denildi. O da "'Affını isterim, affını isterim.' sözümle." diye cevap verdi. *(el-Beyhakî, Şu'abü'l-îmân, es-Sıyâm, no:3429, 5/282; Fezâilü'l-evkāt, no:115, sh:258-259)*

## KADİR GECESİ HANGİ GECEDİR?

Geçmiş ve gelecek tüm günahları bağışlanmış olan ve peygamberlerin bile şefâatçisi bulunan **Rasûlüllâh** ﷺ gibi bir zâtın dahî, kendisine kavuşma uğrunda gecelerce evine uğramadığı, hanımlarının yanına gitmediği ve hasırı Mescid-i Nebevî'sine serdiği o Kadir Gecesi'nin bulunma ihtimâli en kuvvetli olan geceler, hiç şüphesiz ki son on gecelerin tekleridir.

Nitekim **Âişe** *(Radıyallâhu Anhâ)*dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerifte **Rasûlüllâh** ﷺ şöyle buyurmuştur:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَحَرَّوْا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْوِتْرِ مِنَ الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ.»

**"Kadir Gecesi'ni Ramazan'ın son onundan teklerde arayın."** *(el-Buhârî, Salâtü't-terâvîh:4, no:1913, 2/710)*

Bununla birlikte son on gecenin tek geceleri olan 21, 23, 25, 27 ve 29. geceler içerisinde de en kuvvetli rivâyet hepimizin bildiği üzere 27. gece hakkındadır.

Nitekim **Mu'âviye ibni Ebî Süfyân** *(Radıyallâhu Anhümâ)*dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte **Rasûlüllâh** ﷺ şöyle buyurmuştur:

عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ.»

**"Kadir Gecesi** (Ramazan'ın) **yirmi yedinci gece**(si)**dir."** *(Ebû Dâvûd, Şehru Ramazân:6, no:1388, 1/526)*

Buna göre Kadir Gecesi sâbittir ama diğer birçok sahîh hadîs-i şerîfte Kadir Gecesi'nin 21. gece gibi farklı gecelerde olduğu bildirildiğine göre; bu hadîs-i şerîflerin hiçbirini ihmâl etmek istemeyen bâzı ulemâ, Kadir Gecesi'nin her sene değişebileceği görüşüne zâhib olmuşlardır.

Bazı evliyâdan da bu görüşü destekleyen sözler sudûr etmiştir. Nitekim **Seyyid Ali Zâde** *(Rahimehullâh)* ***"Şerhu Şir'ati'l-İslâm"*** isimli eserinde **Ebü'l-Hasen el-Horâsânî** *(Rahimehullâh)*ın şöyle dediğini nakletmiştir:

"Bulûğ çağından beri Kadir Gecesi'ni hiç kaçırmadım. Ramazan ayının ilk günü pazar olduğunda Kadir Gecesi yirmi dokuzuncu (29.) gece olmuştur. Pazartesi günü ile başladığında Kadir Gecesi yirmi birinci (21.) geceye rastlamıştır. Salı günü başladığında yirmi yedinci (27.) gece, çarşamba günü başlayınca on dokuzuncu (19.) gece, perşembe günü başlayınca yirmi beşinci (25.) gece, cuma günü başlayınca on yedinci (17.) gece, cumartesi günü başladığında ise yirmi üçüncü (23.) gece olmuştur." *(Seyyid 'Alî Zâde, Şerhu Şir'ati'l-İslâm, sh:204)*

Bu sene Ramazan ayı cumartesi günü başladığına göre, **Ebu'l-Hasen el-Horâsânî** *(Rahimehullâh)*ın sözünden anlaşıldığı üzere; Kadir Gecesi'nin 23. gece olan 17 Hazîran Cumartesi'yi 18 Hazîran Pazar'a bağlayan gece olması kuvvetle muhtemeldir. **Rabbim** cümlemizi her geceyi Kadir, (bir şey istemek için) her geleni de **Hızır** bilenlerden eylesin. Âmîn!

**Son Gece** (23 Hazîran Cumâ'yı 24 Hazîran Cumartesi'ye bağlayan gece) **Namazı:**

Rivâyet olunduğuna göre Ramazân-ı Şerîf ayının otuzuncu gecesinde on iki rekât kılınır. Bu namazı kılan her bir rekâtta bir Fâtiha, on kere Âyete'l-Kürsî, on kere Kadr (İnnâ Enzelnâ), yirmi beş kere de İhlâs Sûresi okur. Selâmdan sonra **Rasûlüllâh** ﷺ e yirmi beş kere salât ve selâm eder." *(Muhammed Hakkî en-Nâzillî, Hazînetü'l-esrâr, sh:39)*

Diğer bir rivâyete göre ise terâvîh namazından sonra beş selâmla on rekât kılar, kolayına gelen sûreleri okur, namazdan sonra bin kere "Estağfirullâh." der, ardından secdeye kapanıp:

«يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ! يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ! يَا رَحْمٰنَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ! يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ! يَا إِلٰهَ الْأَوَّلِينَ وَالْاٰخِرِينَ! اِغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَتَقَبَّلْ صَلَاتِي وَصِيَامِي وَقِيَامِي.»

**“Ey gerçek hayat sâhibi! Ey her şeyi hakkıyla yöneten! Ey celâl ve ikram sâhibi! Ey dünyâ ve âhiretin Rahmânı! Ey acıyanların en merhametlisi! Ey öncekilerin ve sonrakilerin İlâhı! Günahlarımı bağışla, namazımı, orucumu ve terâvihlerimi kabûl eyle.”** der. *(Muhammed ibnü Hatîriddîn, el-Cevâhiru'l-hams, sh:61-62)*

## BAYRAM GECESİNİN İHYÂSI, NAMAZI VE DUÂSI

(24 Hazîran Cumartesi'yi 25 Hazîran Pazar'a bağlayan gece)

**Rabî' ibni Huseym** *(Radıyallâhu Anh)*ın **Abdullâh ibni Mes'ûd** *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet ettiğine göre **Rasûlüllâh** ﷺ şöyle buyurmuştur: **“Beni hak peygamber olarak gönderen Allâh'a yemin ederim ki, Cebrâîl** *(Aleyhisselâm)* **bana İsrâfîl** *(Aleyhisselâm)***dan, o da Azîz ve Celîl olan Rabbin'den naklen şöyle haber verdi:**

**‘Her kim Ramazan Bayramı gecesi on rekât kılar; her rekâtta bir Fâtiha ve on bir İhlâs Sûresi okur, rükûunda ve secdesinde de on kere:**

«سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ.»

**‘Allâh-u Te'âlâ'yı tesbîh eder ve O'na hamd ederim. Allâh-u Te'âlâ'dan başka hiçbir ilâh yoktur. Allâh-u Te'âlâ her şeyden büyüktür.’ diye zikreder, namazı bitirince yüz kere:**

«أَسْتَغْفِرُ اللهَ.»

**‘Allâh-u Te'âlâ'dan bağışlanma talep ediyorum.’ dedikten sonra secdeye kapanır ve secdede:**

«يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ! يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ! يَا رَحْمٰنَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَرَحِيمَهُمَا! يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ! يَا إِلٰهَ الْأَوَّلِينَ وَالْاٰخِرِينَ! اِغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَتَقَبَّلْ صَوْمِي وَصَلَاتِي.»

**‘Ey gerçek hayat sâhibi! Ey her şeyi hakkıyla yöneten! Ey celâl ve ikrâm sâhibi! Ey dünyâ ve âhiretin Rahmânı ve Rahîmi! Ey acıyanların en merhametlisi! Ey öncekilerin ve sonrakilerin İlâhı! Günahlarımı bağışla, orucumu ve namazımı kabûl eyle.’ diye duâ ederse beni hak peygamber olarak gönderen Zât'a kasem ederim ki, bu kişi secdeden başını kaldırmadan önce Allâh-u Te'âlâ onu bağışlar, bütün insanların günahlarından daha büyük günahlar yapmış olsa bile ona cezâ vermekten vazgeçer ve onun Ramazan ayını kabûl eder.”** *(İbnü'l-Cevzî, Kitâbu'n-Nûr fî fezâili'l-eyyâmi ve'ş-şühûr, Süleymâniye Kütüphânesi, Nâfiz Paşa Kısmı, no:329, verak:23-24)*

## BAYRAM GECESİ OKUNACAK BİR DUÂ

(24 Hazîran Cumartesi'yi 25 Hazîran Pazar'a bağlayan gece)

Ramazân-ı Şerîf orucu tutanların bayram gecesinde **Ca'fer-i Sâdık** *(Radıyallâhu Anh)*dan nakledilen şu duâyı yapmaları da müstehap sayılmıştır:

«اَللّٰهُمَّ رَبِّي مُنْزِلَ الْقُرْاٰنِ، هٰذَا شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْاٰنُ قَدْ تَصَرَّمَ يَا رَبِّ! فَأَعُوذُ بِوَجْهِكَ الْكَرِيمِ أَنْ لَا يَطْلُعَ الْفَجْرُ مِنْ لَيْلَتِي هٰذِهِ وَيَخْرُجَ رَمَضَانُ وَلِيَ ذَنْبٌ تُرِيدُ أَنْ تُعَذِّبَنِي بِهِ يَوْمَ لِقَائِكَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ!»

**"Ey benim Rabbim olan Allâh! Ey Kur'ân'ı indiren! İşte kendisinde Kur'ân indirilmiş olan Ramazan ayı şu anda bitmiştir. Ey Rabbim! Ey bütün âlemlerin Rabbi! Bu gecenin fecri doğarak Ramazan çıkarken Sana kavuşacağım günde kendisiyle bana azâb etmeyi dileyeceğin bir günahımın kalmasından Senin keremli Zâtın'a sığınırım."** *(İbnü'l-Cevzî, Kitâbu'n-Nûr fî fezâili'l-eyyâmi ve'ş-şühûr, Süleymâniye Kütüphânesi, Nâfiz Paşa Kısmı, no:329, verak:24)*

## BAYRAM GECESİ OKUNACAK TEKBİRLER VE SABAHINDA YAPILACAK VAZİFELER

**1)** Bayram gecesi ihyâsı müstehab olan gecelerdendir, dolayısıyla o gece bu namazla, tesbîh etmekle, Kur'ân-ı Kerîm okumakla, zikir ve duâ ile ihyâ edilmelidir. **Rasûlüllâh** ﷺ bayram gecelerini ibâdetle ihyâ edenlerin kalplerinin ölmeyeceğini ve îmân nurlarının sönmeyeceğini vaad etmiştir.

**Zeyd ibni Abdirrahmân ibni Esved** *(Radıyallâhu Anh)* Ramazan Bayramı gecesini ihyâ ederken "Bu gece insanların gâfil olduğu bir gecedir." diyerek terâvîh namazının bitmesi nedeniyle bayram gecesi insanların cemâatle namazdan ve zikirden gaflet ettiklerine dikkat çekmiştir. *(İbnü'l-Cevzî, Kitâbu'n-Nûr fî fezâili'l-eyyâmi ve'ş-şühûr, Süleymâniye Kütüphânesi, Nâfiz Paşa Kısmı, no:329, verak:24)*

Bayram gecelerini, **Allâh-u Te'âlâ**'yı zikretmek, namaz kılmak ve diğer ibâdetlerle ihyâ etmek müstehaptır.

Bu husustaki delîlimiz **Ebû Ümâme** *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîftir ki, **Rasûlüllâh** ﷺ bu hadîs-i şerifte şöyle buyurmuştur:

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَامَ لَيْلَتَيِ الْعِيدَيْنِ مُحْتَسِبًا لِلّٰهِ، لَمْ يَمُتْ قَلْبُهُ يَوْمَ تَمُوتُ الْقُلُوبُ.»

**"Her kim sevâbını Allâh-u Te'âlâ'dan umarak bayram gecelerini** (ibâdetle) **ihyâ ederse,** (âhireti unutup dünyâya bağlanmakla) **kalplerin öldüğü gün onun kalbi ölmez."** *(İbnü Mâce, es-Sıyâm:68, no:1782, 1/567)*

Âlimler bayram gecelerinin ne kadarlık bir zamânının ibâdetle geçirileceği hakkında ihtilâf etmişlerdir. Bu hususta en sağlam görüş, gecenin büyük bir kısmının ibâdetle geçirilmesidir. Ayrıca "Muayyen bir vakit içerisinde geceleyin kalkıp ibâdet edilmekle de o gece ihyâ edilmiş olur." diyen âlimler mevcuttur.

Burada geçen "Kalbi ölmez." ifâdesi "Kâfir olmaz." demektir. Bu mânâ Enâm Sûresi'nin, yüz yirmi ikinci âyet-i kerîmesinde geçen:

﴿أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ﴾

**“O kimse ki** (kâfirlik döneminde) **ölü** (gibi) **biriyken Biz** (îmân nasîb ederek) **onu diriltmişiz.”** *(En‘âm Sûresi:122’den)* kavl-i şerîfinden alınmıştır. Zîrâ burada ölü kabûl edilen kâfirin îmânla diriltilmesi konu edilmektedir.

Bâzılarına göre de, kalbin ölmemesi dünyâyı sevmemesi, dünyâyı âhirete tercih etmemesi demektir. Nitekim **Rasûlüllâh** ﷺ : «لَا تُجَالِسُوا الْمَوْتٰى.»

**“Ölülerle birlikte oturmayın.”** *(Seyyid ‘Alî Zâde, Şerhu Şir‘ati’l-İslâm, sh:147)* buyurmuştur ki bunun mânâsı: “Kalbi ölü olan dünyâcı zenginler ile birlikte oturmayın.” diye şerhedilmiştir. Bâzı ulemâ kalbin ölmemesini ölüm hâlinde, kabirde ve kıyâmette hayrette (şaşkın hâlde) kalmaması ve zarara uğramaması şeklinde açıklamışlardır.

**2)** Ramazan Bayramı gecesinde, güneşin batışından îtibâren imam bayram namazını kıldırmaya kalkıp iftitâh tekbirini alıncaya kadar geçen zaman içinde tekbir getirmek müstehaptır. Bunun yanında namazların arkasında ve diğer hâllerde tekbir getirmek de müstehaptır. Tekbir getirmek 3 kere: «اَللهُ أَكْبَرُ.» “Allâh-u Ekber (Allâh-u Te‘âlâ her şeyden yücedir).” demek sûretiyle olur.

Ayrıca **İmâm-ı Şâfi‘î** *(Rahimehullâh)*ın beyânına göre; sâdece üçer kere tekbir getirmekle yetinilmemeli, bununla berâber şu duâ da okunmalıdır:

«اَللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ كَثِيرًا، وَسُبْحَانَ اللهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا، لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ، وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ، لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ، صَدَقَ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ، لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ.»

“**Allâh-u Te‘âlâ** her şeyden yüce olmakla yücedir. **Allâh-u Te‘âlâ**’ya çokça hamdolsun. Sabah ve akşam **Allâh-u Te‘âlâ**’yı tesbîh ederiz. **Allâh-u Te‘âlâ**’dan başka hiçbir ilâh yoktur.

Kâfirler hoşlanmasa da, ibâdeti sadece O’na tahsis ediciler olarak yalnız O’na ibâdet ederiz. Bir olan **Allâh-u Te‘âlâ**’dan başka hiçbir ilâh yoktur. (Peygamberine) verdiği (yardım) söz(ün)de sâdık olmuştur, kuluna yardım etmiştir ve yalnız Kendi kudreti ile düşman birliklerini perişân etmiştir. **Allâh**’tan başka hiçbir ilâh yoktur. **Allâh** her şeyden büyüktür.” *(en-Nevevî, el-Ezkâr, no:522, sh:199)*

İnsanların âdet edindikleri şu şekil üzere tekbir getirmekte de bir beis yoktur:

«اَللهُ أَكْبَرُ، اَللهُ أَكْبَرُ، اَللهُ أَكْبَرُ، لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ، اَللهُ أَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ.»

“**Allâh-u Te‘âlâ** her şeyden yücedir. **Allâh-u Te‘âlâ** her şeyden büyüktür. **Allâh-u Te‘âlâ** en büyüktür. **Allâh-u Te‘âlâ**’dan başka hiçbir ilâh yoktur ve **Allâh-u Te‘âlâ** her şeyden yücedir. (Yine) **Allâh-u Te‘âlâ** her şeyden yücedir. Hamd de **Allâh-u Te‘âlâ** içindir.” *(en-Nevevî, el-Ezkâr, sh:199)*

Biz Hanifîlerde tercih edilen görüş, başta zikredilen tekbirin 2 kere okunmasıdır.

**3)** Mümin kul her iki bayramda da sabahleyin gusül abdesti almalı, en güzel elbiselerini giymeli, güzel koku sürünmeli, bıyıkları kısaltmalı, tırnakları kesmeli, koltuk ve kasık tıraşıyapmalıdır.

**4)** Fıtır Bayramı'nda câmiye gitmeden önce biraz tatlı yer. Sayısı tek olmak üzere birkaç hurma yâhut şeker yiyebilir. Nitekim **Enes** *(Radıyallâhu Anh)*:

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَغْدُو يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يَأْكُلَ تَمَرَاتٍ.»

**"Rasûlüllâh ﷺ Ramazan Bayramı günü birkaç hurma yemeden sabah namazına gitmezdi."** *(el-Buhârî, el-Î'deyn:4, no:910, 1/325)* diye nakletmiştir ki böylece Ramazân-ı Şerîf günlerinden bayram günü ayrılmış olmaktadır.

Hurmaların sayısının tek olması ise **Ali** *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edilen:

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللهَ وِتْرٌ يُحِبُّ الْوِتْرَ.»

**"Muhakkak ki Allâh-u Te'âlâ tektir, teki sever."** *(et-Tirmizî, Ebvâbü'l-Vitr:333, no:453, 2/316)* hadîs-i şerîfine göredir.

**5)** Fıtır (Ramazan) Bayramı'nda bayram namazından önce fakirlere fitre verilmelidir ki bu sene fitre miktarının en azı 16 TL olarak belirlenmiştir. Çoğu için hudut yoktur, **Allâh-u Te'âlâ** hayrını artıranın ecrini artıracağını vaad etmiştir.

**6)** Gücü yetiyorsa iki bayramda da câmiye yürüyerek gitmek daha efdaldir. Bayram günlerinde namaza yürüyerek gitmek müstehaptır. Cuma ve bayram namazlarına binek üstünde olarak gitmekte de bir mahzur (sakınca) yoktur.

**7)** Eve dönerken gittiği yoldan başka bir yol tâkip eder. Böyle yapmak müstehaptır. **Rasûlüllâh** ﷺ böyle yaparlardı. ***"er-Ravda"*** kitabında zikredildiğine göre; bayram namazına adımlarının çok olup, fazla sevap alması için en uzun yoldan gitmeli ama evine çabuk ulaşması için en kısa yoldan geri dönmelidir.

**8)** İnsanlar bayram namazı kılınan yere toplanmalarından ibret almalı, kabirlerinden kalkıp her biri bir halde fevc fevc mahşer yerine gidip toplanacaklarını göz önüne getirmelidirler.

Saf saf olup bayram namazı kılarken, **Allâh-u Te'âlâ**'nın huzûrunda, mahşer yerinde saf bağlamayı düşünüp ibret almalıdırlar. Yine böylece eve dönünceye kadar, amelinin **Allâh-u Te'âlâ** katında, makbûl mü yoksa merdûd mü olduğunu düşünmelidirler. Bu mânâda büyükler: "Keşke kimin orucunun kabûl olduğunu bilseydik de onu tebrik etseydik, kimin reddolunduğunu da bilseydik de ona tâziyeye gitseydik." demişlerdir.

**9)** Bayramlarda silah oyunlarına ve yarışlara ruhsat ve izin vardır. Zîrâ dinimizde genişlik vardır. İslâm dinine göre Müslüman bayramda, sevincini izhâr etmelidir. Hattâ böyle yapmak dînin şeâirinden (İslâm nişanlarından) sayılmıştır.

**Âişe** *(Radıyallâhu Anhâ)*dan rivâyet olunduğuna göre **Ebû Bekir** *(Radıyallâhu Anh)* teşrîk (Kurban Bayramı) günlerinde **Âişe** *(Radıyallâhu Anhâ)*nın evine vardı. Yanında iki câriye def çalıyor, ellerini birbirine vuruyorlardı. Bir rivâyete göre de raks edip ve ensârın kahramanlıklarını öven türkü ve destanlar söylüyorlardı.

**Rasûlüllâh** ﷺ ise yüzü duvara doğru uzanmış ve bir elbise ile örtünmüş vaziyette bulunuyordu. **Ebû Bekr** *(Radıyallâhu Anh)* **Rasûlüllâh** ﷺ i farketmeyip onları sert söz ile men edince **Rasûlüllâh** ﷺ mübârek yüzünü açarak:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:«دَعْهُمَا يَا أَبَا بَكْرٍ! إِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ عِيدًا وَإِنَّ عِيدَنَا الْيَوْمُ.»

**"Ey Ebû Bekr! O iki kızı bırak** (söylesinler)**. Çünkü her kavmin bir bayramı vardır** (ki onda sevinç hâli izhâr ederler)**. İşte bugün de bizim bayramımızdır."** buyurdu. *(el-Buhârî, Fezâilü's-sahâbe:75, no:3716, 3/1430; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, no:288, 2/181)*

***"Şerhu'l-Mesâbîh"***de zikredildiğine göre; buradan anlaşılıyor ki, bayram günlerinde sevinçli olmak, sürûr izhâr etmek, İslâm dîninin şeâirindendir. Bu nedenle kurban bayram günleri yâni teşrîk günlerinde oruç tutulmaz. Çünkü bu günler **Allâh-u Te'âlâ**'nın ziyafet günleridir.

Gerideki hadîs-i şerîfte üzerinde zil bulunsa da bâzı zamanlarda def çalmak ve dinlemenin haram olmadığına işâret vardır. Ancak bunu sürekli yapmak ve her zaman çalmak, dinlemek mekruh olup insanın mahkeme şâhitliğinde adâlet vasfını zedeler ve kişiyi mürüvvetten (şahsiyetli olma vasfından) uzaklaştırır. *(Seyyid 'Alî Zâde, Şerhu Şir'ati'l-İslâm, sh:149)*

## BAYRAM GÜNÜNÜN ZİKİRLERİ, DUÂSI VE VAZÎFELERİ

(25 Hazîran Pazar günü)

**Enes** *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte şöyle buyrulmuştur:

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ قَالَ: «مَنْ قَالَ فِي كُلِّ وَاحِدٍ مِنَ الْعِيدَيْنِ؛ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ، وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ، وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، أَرْبَعَمِائَةِ مَرَّةٍ قَبْلَ صَلَاةِ الْعِيدِ، زَوَّجَهُ اللّٰهُ أَرْبَعَمِائَةِ حَوْرَاءَ، وَكَأَنَّمَا أَعْتَقَ أَرْبَعَمِائَةِ رَقَبَةٍ، وَوَكَّلَ اللّٰهُ بِهِ مَلَائِكَةً يَبْنُونَ لَهُ الْمَدَائِنَ وَيَغْرِسُونَ لَهُ الْأَشْجَارَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.»

**"Her kim iki bayramın her birinde bayram namazından önce 400 kere:**

«لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.»

**'Allâh'tan başka hiçbir ilâh yoktur, O tektir, O'nun hiçbir ortağı yoktur, Mülk O'na âittir, hamd O'na mahsustur. Diriltir ve öldürür, Kendisi ise hiç ölmeyecek diridir. Tüm hayırlar O'nun** (kudret) **elindedir ve O her şeye hakkıyla gücü yetendir.' derse Allâh-u Te'âlâ onu 400 hûrî ile evlendirir, 400 köle âzâd etmiş gibi olur, Allâh-u Te'âlâ bu kişi için kıyâmet günü şehirler binâ etmek ve ağaçlar dikmek üzere melekler görevlendirir."** *(es-Safûrî, Nüzhetü'l-mecâlis, 1/162)*

Hadîs-i şerîfte şöyle vârid olmuştur:

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهِ، يَوْمَ الْعِيدِ ثَلَاثَمِائَةِ مَرَّةٍ وَأَهْدَاهَا لِأَمْوَاتِ الْمُسْلِمِينَ، دَخَلَ فِي كُلِّ قَبْرٍ أَلْفُ نُورٍ وَيَجْعَلُ اللّٰهُ فِي قَبْرِهِ إِذَا مَاتَ أَلْفَ نُورٍ.»

**"Her kim bayram günü 300 kere** «سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهِ.» **'Allâh'ı hamd ile tesbih ederim.' der de sevâbını Müslümanların ölmüşlerine hediye ederse, her kabre bin nur girer, bu kişi öldüğü zaman da Allâh-u Te'âlâ onun kabrine bin nur girdirir."** *(es-Safûrî, Nüzhetü'l-mecâlis, 1/155)*

## RASÛLÜLLÂH ﷺ in RAMAZAN VE KURBAN BAYRAMLARINDA OKUDUĞU DUÂ

**Abdullâh ibni Mes'ûd** *(Radıyallâhu Anh)*dan rivâyete göre; **Rasûlüllâh** ﷺ in iki bayramda yaptığı duâ şöyle idi:

«اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِيشَةً نَقِيَّةً وَمِيتَةً سَوِيَّةً وَمَرَدًّا غَيْرَ مُخْزٍ وَلَا فَاضِحٍ، اَللّٰهُمَّ لَا تُهْلِكْنَا فَجْأَةً وَلَا تَأْخُذْنَا بَغْتَةً وَلَا تُعْجِلْنَا عَنْ حَقٍّ وَلَا وَصِيَّةٍ، اَللّٰهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ الْعَفَافَ وَالْغِنٰى وَالتُّقٰى وَالْهُدٰى وَحُسْنَ عَاقِبَةِ الْاٰخِرَةِ وَالدُّنْيَا، وَنَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّكِّ وَالشِّقَاقِ وَالرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ فِي دِينِكَ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ! لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ.»

**"Ey Allâh! Muhakkak ki ben Senden** (rızan üzere yaşanıp nihâyete erecek) **tertemiz bir hayat, istikāmet üzere bir ölüm, rüsvây etmeyen ve ayıplarımı açmayan bir dönüş**(le âhirete gidiş) **istiyorum.**

**Ey Allâh! Bizi** (tevbe fırsatı tanımadan) **ansızın helâk etme, âniden azâbınla yakalama ve bizi herhangi bir hak ve vasiyet**(i icrâ edecekken aceleye ve telaşa düşmek)**ten** (dolayı) **kifâyetsiz** (yetersiz) **bırakma.**

**Ey Allâh! Biz Senden iffet** (günahlardan utanma duygusu)**, zenginlik** (insanlara muhtâc olmama)**, takvâ** (haramlardan sakınma vasfı)**, hidâyet** (doğru yola erişme) **ve dünyâ ile âhiretin güzel âkıbetini istiyoruz. Ayrıca Senin dînin hakkında şüphe etmekten,** (haktan) **ayrılıktan, riyâ ve süm'adan** (gösterişten ve işittirmekten) **Sana sığınıyoruz.**

**Ey kalpleri dilediği tarafa çeviren** (Allâh)**! Bizi hidâyet buyurduktan sonra kalplerimizi kaydırma ve bize tarafından bir rahmet bahşet. Şüphesiz ki** (karşılık beklemeden bolca bağış yapan) **Vehhâb Sensin, ancak Sen."** *(et-Taberânî, el-Evsat, no:7572, 7/306)*

## «اَلْأَعْلٰى» İSM-İ ŞERÎFİNİN HAVÂSSI

Dergimizin Nisan sayısında **Allâh-u Te'âlâ**'nın ism-i şerîflerinden el-Âlâ ism-i şerîfiyle ilgili faydalı îzahlar ve iki maddelik havâs zikretmiştik. Ancak Mayıs sayısında yerimiz kalmadığından bu konuya devâm edemedik. İşte bu sayıda sizlere çok önemli ve çok bereketli üçüncü bir hâssayı zikrediyoruz:

### En Yüksek Velîlerden Olmak, Şeytandan ve Düşmanlardan Korunmak, Daima Allâh-u Te'âlâ'nın Nazarı Önünde Bulunmak ve Mutlaka İmanlı Ölmek Gibi Nice Faydalar Kazandıracak İsm-i Şerîfler

**İmâm-ı Zehebî** *(Rahimehullâh)* tarafından "Muhaddis imam" *(Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, 13/342)* diye nitelenen ve **İmâm-ı Buhârî** *(Rahimehullâh)*ın muâsırı olan **Ebu'l-Kāsım İshâk el-Huttelî** *(Rahimehullâh)*ın ***"Kitâbu'd-Dîbâc"*** isimli eserindeki nakline göre; **Muhammed ibni Ali** *(Rahimehumellâh)* bu hususta şu beyanda bulunmuştur:

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ رَحِمَهُمَا اللّٰهُ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا يَحْلِفُ مُجْتَهِدًا بِالْكَعْبَةِ غَيْرَ مَرَّةٍ؛ بِاللّٰهِ الَّذِي لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِرَارًا يَقُولُ: «إِنَّ أَرْجٰى مَا أَرْجُو لِأُمَّتِي لَأَسْمَاءٌ

رَأَيْتُهَا لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي مَكْتُوبَةً فِي لَوْحٍ مِنْ نُورٍ أَبْيَضَ وَأَخْضَرَ، لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْعَرْشِ حِجَابٌ؛ فِيمَا أَخْبَرَنِي حَبِيبِي جَبْرَائِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهُوَ أَقْرَبُ خَلِيقَةِ اللهِ؛ فَقَالَ جَبْرَائِيلُ: لَوْلَا أَنْ تَطْغَى أُمَّتُكَ لَأَخْبَرْتُكَ شَأْنَ هٰذِهِ الْأَسْمَاءِ، وَلٰكِنْ قُلْ لِأَهْلِ الْحَوَائِجِ: دُونَكُمْ؛ فَلَوْ دَعَانِي بِهَا مَنْ يَعْبُدُ غَيْرِي لَخَتَمْتُ لَهُ بِهَا أَعْمَالَ أَهْلِ الْجَنَّةِ بَعْدَ أَنْ يَعْرِفُوا حَقَّهَا، أَمَّا أَنْتَ يَا مُحَمَّدُ! فَقَدْ غَفَرْتُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ، وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكَ النِّعْمَةَ، وَهَدَيْتُكَ الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ، وَجَعَلْتُ هٰذِهِ الْأَسْمَاءَ فِي أَهْلِ شَفَاعَتِكَ، فَاشْفَعْ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ. وَعِزَّتِي لَا يَدْعُونِي بِهَا أَحَدٌ مِنْ أُمَّتِكَ إِلَّا أَجَبْتُهُ، وَلَا يَسْأَلُنِي إِلَّا أَعْطَيْتُهُ. وَعِزَّتِي لَأَرْفَعَنَّ عَالِمَهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلٰى جَنَّاتِي، وَلَأُؤَمِّنَنَّهُ مِنْ فَزَعِ قِيَامَتِي. وَعِزَّتِي لَأَنَا أَرْضٰى عَنْهُ مِنْ جَمِيعِ خَلْقِي إِلَّا مَنْ عَمِلَ بِمَا عَلِمَ. وَعِزَّتِي لَأَنَا أَحْفَظُ عَلَيْهِ وَأَشَدُّ تَعَطُّفًا عَلَيْهِ مِنْ أَحْبَابِهِ كُلِّهِمْ. يَا مُحَمَّدُ! إِنَّهُ مَنْ جَاءَ بِهَا يَسْأَلُنِي مُنْتَهٰى أُمْنِيَّتِهِ أَعْمَلُ لَهُ فِي الدُّنْيَا أَضْعَافَهُ وَأَدَّخِرُ لَهُ عِنْدِي وَأَصْرِفُ وَجْهِي عَنْ أَعْدَائِهِ وَأَوْثَقْتُ عَنْهُ الشَّيْطَانَ وَوَهَبْتُ لَهُ الْعِلْمَ وَالْعِبَادَةَ وَالْخُشُوعَ وَالْاِسْتِقَامَةَ وَأَجْعَلُ قَائِلَهَا نُصْبَ بَصَرِي وَلَا أَصْرِفُ وَجْهِي عَنْهُ، فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَدْعُوَ بِهٰذَا الدُّعَاءِ عِنْدَ زَوَالِ اللَّيْلِ -وَلَا تَدْعُ بِهِ إِلَّا عَلٰى طُهْرٍ سَابِغٍ- وَاسْتَفْتِحِ الدُّعَاءَ بِصَلَاةٍ؛ وَلَا تَدْعُ عَلٰى ظَالِمٍ، وَلَا عَلٰى اِثْمٍ، وَلَا عَلٰى شَيْءٍ تَكْرَهُ.»

وَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَرَادَ أَنْ يُحِبَّهُ اللهُ، وَأَنْ يُعَلِّمَهُ عَظَمَتَهُ، فَلْيَتَعَلَّمْ هٰذِهِ الْأَسْمَاءَ، وَلَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يُعَلِّمَهُ إِلَّا أَهْلَ الْخَيْرِ وَالْعِفَّةِ، وَلَا أَظُنُّهُ يَنْتَفِعُ بِهَا إِلَّا خِيَارُ أُمَّتِي، وَلَنْ يُخْلَفَ ظَنِّي، وَاللهُ كُلَّ يَوْمٍ فِي شَأْنٍ، يَقُولُ سَبْعَ مَرَّاتٍ: اَللّٰهُمَّ يَا اَللهُ! يَا رَحْمٰنُ! أَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ الْكَثِيرَةِ الْكَبِيرَةِ، يَا اَللهُ! وَأَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ الرَّضِيَّةِ الْمَرْضِيَّةِ الْمُضِيَّةِ، يَا اَللهُ! وَأَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ الْعَزِيزَةِ الْمَنِيعَةِ الْمُمَنَّعَةِ ... ثُمَّ تَدْعُو بِحَاجَتِكَ لِلْاٰخِرَةِ، وَلَا تَسَلْ شَيْئًا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا؛ فَإِنَّ اللهَ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ خَيْرًا -أَوْ أَنْ يُجِيبَهُ- سَهَّلَ عَلَيْهِ أَمْرَ الدُّعَاءِ.»

**İbni Abbâs** *(Radıyallâhu Anhümâ)*yı Ka‘be’de birkaç kere “Kendisinden başka ilâh olmayan **Allâh** adına.” diyerek tekidli bir şekilde yemin ederken işittim ki kendisi: “**Rasûlüllâh** ﷺ i defâatle şöyle buyururken duydum.” diyordu:

**“Şüphesiz ümmetim**(in kurtuluşu) **için ümit bağladığım şeyler içerisinde en ümitvâr olduğum şey elbette o ism-i şerîflerdir ki Mi‘râc’a götürüldüğüm gece onları beyaz ve yeşil nurdan bir levhada yazılı gördüm. Allâh-u Te‘âlâ’nın mahlûkātının** (Allâh-u Te‘âlâ’ya mânen) **en yakını olan dostum Cebrâîl** *(Aleyhisselâm)***ın bana bildirdiğine göre; onlarla Arş’ın arasında hiçbir perde bulunmamaktaydı.**

**Cebrâîl** *(Aleyhisselâm)* (Allâh-u Te‘âlâ’nın) **şöyle** (buyurduğunu) **söyledi: ‘Senin ümmetin** (bu isimleri okuyana verilecek müjdeleri duyunca rahatlayıp) **azmayacak olsaydı elbette ben sana bu isimlerin yüce şânını bildirirdim.**

**Lâkin dilekleri olanlara de ki: ‘Siz bu isimleri alın** (bunlarla duâ edin, bu isimler o kadar kıymetlidirler ki)**, Benden başkasına tapan biri dahî bu isimlerle Bana duâ edecek olsa elbette bu isimlerin hakkını** (hürmetini) **tanımaları şartıyla o kişiye bile sonunda** (îmân bahşedip) **cennet ehlinin amellerini nasîb ederim** (hele bir de Müslüman biri okursa ona neler vereceğimi kimse bilemez)**.’**

**Sana gelince yâ Muhammed!** (Başkaları hakkında günah sayılmasa da yüce makāmına nisbetle) **günahından** (sayılacak, evlâyı terk etmek gibi şeylerden) **geçmiş olanı da geleceğini de zâten Ben senin için bağışladım, nîmeti**(mi) **senin üzerine tamamladım, seni dosdoğru yola hidâyet ettim ve bu isimleri şefâat edeceğin kimseler hakkında** (faydalı) **kıldım. Artık sen kıyâmet günü bunlarla** (duâ ederek) **şefâat et.**

**Izzetim hakkı için; ümmetinden her kim bu isimlerle Bana duâ ederse mutlakā ona icâbet ederim ve Benden ne isterse şüphesiz ona veririm.**

**Izzim celâlim hakkı için; elbette Ben bu ism-i şerîfleri bileni cennetlerime yükselteceğim ve onu kıyâmetimin dehşetlerinden mutlak sûrette güvencede kılacağım.**

**Ululuğumun bahşı için; elbette Ben bütün mahlûkātımdan daha ziyâde bu isimleri bilenden râzı olacağım, ancak bildiğiyle amel eden müstesnâ** (zîrâ ondan daha ziyâde râzı olacağım).

**Şânım-şerefim hakkı için; elbette Ben onu muhâfaza edeceğim, bütün dostlarımdan daha ziyâde ona karşı esirgeyici olacağım. Yâ Muhammed! Her kim bu isimler**(i okumak vesîlesi) **ile Benden nihâî arzusunu isterse Ben ona dünyâda istediklerinin kat katını yaparım, Kendi katımda onun için hazırlıklar yaparım,** (onu o kadar severim ki onun hatırı için) **vechimi** (rızâmı) **onun düşmanlarından çeviririm, şeytanı ondan** (uzaklaştırıp) **bağlarım, kendisine ilim, ibâdet, huşû ve istikāmet bahşederim, bu kelimeleri söyleyeni nazarımın önünde tutarım da vechimi asla ondan çevirmem.**

**Eğer sen gecenin zevâli ânında** (imsak vaktinde) **bu duâ ile yalvarmaya güç bulabilirsen** (mutlakā bunu yap). **Bu duâyı ancak abdestin tamam iken yap** (sünnete riâyet ederek yeni bir abdest al), **duâya** (hâcet) **namaz**(ıy)**la başla ve** (bu isimleri okuyarak) **hiçbir zâlime yâhut günahkâra veya istemediğin herhangi bir şeye bedduâ yapma."**

**Rasûlüllâh** ﷺ bu noktada şöyle buyurdu: **"Her kim Allâh-u Te'âlâ'nın kendisini sevmesini ve büyüklüğünü ona öğretmesini istiyorsa bu ism-i şerîfleri hemen öğrensin, bir Müslüman'ın hayır ve iffet sâhibi** (nâmuslu ve dürüst) **olmayanlara bunu öğretmesi helâl olmaz. Zâten bu isimlerle ümmetimin hayırlılarından başkasının faydalanacağını da zannetmiyorum ve bu düşüncem aslâ boşa çıkarılmayacaktır.**

**Allâh-u Te'âlâ her an önemli bir iştedir** (ki, bu cümleden olarak; duâları kabûl etmekte, sıkıntıları gidermekte, kimilerini yaratmakta, kimilerini yok etmekte ve üstün hikmetlerine dayalı olan irâdesi gereği, her an birtakım hâller ortaya çıkarmakta, diğerlerini ise ortadan kaldırmaktadır).

(Sen bu isimleri okuduktan) **sonra âhiret ile ilgili dileklerin için duâ edersin sakın dünyâ işlerinden bir şey isteme. Zîrâ şüphesiz Allâh-u Te'âlâ bir kulu hakkında bir hayır murâd eder yâhut ona icâbet** (onun duâsını kabûl etmek) **isterse, duâ işini** (Kendisine yalvarabilmeyi) **ona çok kolay eder.**

(Bu ism-i şerîfleri okumak isteyen kişi) **yedi kere şöyle der:**

## DUÂNIN OKUNUŞU

«اَللّٰهُمَّ! يَا اَللّٰهُ! يَا رَحْمٰنُ! أَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ الْكَثِيرَةِ الْكَبِيرَةِ. يَا اَللّٰهُ! وَأَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ الرَّضِيَّةِ الْمَرْضِيَّةِ الْمُضِيَّةِ. يَا اَللّٰهُ! وَأَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ الْعَزِيزَةِ الْمَنِيعَةِ الْمُمَنَّعَةِ.

يَا اَللّٰهُ! وَأَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ الْمُبَارَكَةِ الْمَكْنُونَةِ. يَا اَللّٰهُ! وَأَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ التَّامَّةِ الْكَامِلَةِ الْمَشْهُورَةِ لَدَيْكَ. يَا اَللّٰهُ! وَأَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ الَّتِي لَا يَنْبَغِي لِشَيْءٍ أَنْ يُسَمّٰى بِهَا غَيْرُكَ. يَا اَللّٰهُ! وَأَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ الَّتِي لَا تُرَامُ وَلَا تَزُولُ وَلَا تُرٰى وَلَا تَفْنٰى. يَا اَللّٰهُ! وَأَسْأَلُكَ بِمَا تَعْلَمُ أَنَّهُ لَكَ رِضًى مِنْ أَسْمَائِكَ. يَا اَللّٰهُ! وَأَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ

الَّتِي لَا يَعْدِلُهَا شَيْءٌ. يَا اَللهُ! وَأَسْأَلُكَ بِمَسَائِلِكَ الَّتِي تُبْدِي بِهَا كُلَّ شَيْءٍ وَتُعِيدُ.

يَا اَللهُ! وَأَسْأَلُكَ بِمَسَائِلِكَ؛ بِمَا عَاهَدْتَ أَوْفَى الْعَهْدِ يَا اَللهُ! يَا اَللهُ! يَا اَللهُ! يَا اَللهُ! يَا اَللهُ! يَا اَللهُ! يَا اَللهُ! أَنْ تُجِيبَ سَائِلَكَ. يَا اَللهُ! وَأَسْأَلُكَ بِالْمَسْأَلَةِ الَّتِي تَقُولُ لِسَائِلِهَا: قُلْ مَا شِئْتَ، فَقَدْ وَجَبَتْ لَكَ الْإِجَابَةُ. يَا اَللهُ! وَأَسْأَلُكَ بِالْمَسْأَلَةِ الَّتِي أَنْتَ لَهَا أَهْلٌ. يَا اَللهُ! وَأَسْأَلُكَ بِجُمْلَةِ مَا خَلَقْتَ مِنَ الْمَسَائِلِ الَّتِي لَا يَقْوَى بِحَمْلِهَا شَيْءٌ دُونَكَ. يَا اَللهُ! وَأَسْأَلُكَ بِالْمَسْأَلَةِ الَّتِي تَقُولُ لِذَاكِرِهَا: سَلْنِي مَا شِئْتَ.

يَا اَللهُ! وَأَسْأَلُكَ بِمَسَائِلِكَ، بِأَعْلَاهَا عُلُوًّا وَأَرْفَعِهَا رِفْعَةً، وَأَعْلَاهَا ذِكْرًا، وَأَسْطَعِهَا نُورًا، وَأَسْرَعِهَا نَجَاحًا وَإِجَابَةً، وَأَتَمِّهَا تَمَامًا، وَأَكْمَلِهَا كَمَالًا، وَكُلُّ مَسَائِلِكَ عَظِيمَةٌ -يَا اَللهُ -عَزَّتْ وَجَلَّتْ. وَأَسْأَلُكَ بِمَا لَا يَنْبَغِي لِشَيْءٍ أَنْ يُسْأَلَ بِهِ غَيْرُكَ مِنَ الْعَظَمَةِ وَالْجَلَالِ، وَالْإِكْرَامِ وَالْكِبْرِيَاءِ، وَالْقُدْسِ وَالشَّرَفِ، وَالْإِشْرَافِ وَالنُّورِ وَالرَّحْمَةِ وَالْخُلُودِ وَالْعَظَمَةِ وَالْحُسْنِ وَالْمَدْحِ وَالْفَضْلِ الْعَظِيمِ، وَالْمَسَائِلِ الَّتِي تَقْضِي بِهَا حَوَائِجَ مَنْ تُرِيدُ وَبِهَا تُبْدِي وَبِهَا تُعِيدُ.

يَا اَللهُ! وَأَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ النَّقِيَّةِ الْمَخْصُوصَةِ الْمَحْفُوفَةِ بِبَرَكَاتِكَ. يَا اَللهُ! وَأَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ الْعَالِيَةِ الْعَامَّةِ الرَّفِيعَةِ الْمُرْتَفِعَةِ فَوْقَ كُلِّ شَيْءٍ. يَا اَللهُ! وَأَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ النَّقِيَّةِ الْمَحْجُوبَةِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ دُونَكَ. يَا اَللهُ! وَأَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ الْجَلِيلَةِ الْحَسَنَةِ الْجَمِيلَةِ. يَا اَللهُ! يَا رَحْمٰنُ! يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ! يَا جَمِيلُ! يَا جَلِيلُ! يَا خَلَّاقُ! يَا عَلِيمُ! يَا حَكِيمُ! يَا كَرِيمُ! يَا فَرْدُ! يَا وِتْرُ! يَا أَحَدُ! يَا صَمَدُ!

يَا اَللهُ! يَا رَحْمٰنُ! يَا رَحِيمُ! أَسْأَلُكَ بِمُنْتَهَى مَسَائِلِكَ الَّتِي مَحَلُّهَا فِي نَفْسِكَ مِمَّا لَمْ يُسَمَّ بِهَا أَحَدٌ غَيْرُكَ. يَا اَللهُ! وَأَسْأَلُكَ بِمَا نَسَبْتَ إِلَيْكَ نَفْسَكَ مِمَّا تُحِبُّ.

يَا اَللهُ! وَأَسْأَلُكَ بِجُمْلَةِ مَسَائِلِكَ الْكُبْرَى، وَبِكُلِّ مَسْأَلَةٍ وَحْدَهَا حَتَّى أَنْتَهِيَ إِلَى الْاِسْمِ الْأَعْظَمِ. يَا اَللهُ! وَأَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنَى كُلِّهَا، وَبِكُلِّ اسْمٍ وَحْدَهُ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى الْاِسْمِ الْأَعْظَمِ. يَا اَللهُ! وَأَسْأَلُكَ بِالْاِسْمِ الْكَبِيرِ الْأَكْبَرِ الْعَلِيِّ الْأَعْلٰى، وَهُوَ اسْمُكَ الْكَامِلُ الْعَظِيمُ الَّذِي تُفَضِّلُهُ عَلٰى جَمِيعِ مَا تَتَسَمّٰى بِهِ. يَا اَللهُ! يَا اَللهُ! يَا اَللهُ! يَا اَللهُ! يَا اَللهُ! يَا اَللهُ! يَا اَللهُ! يَا أَحَدُ! يَا صَمَدُ!

يَا اَللّٰهُ! أَدْعُوكَ وَأَسْأَلُكَ، بِمَا لَا يَعْدِلُهُ كُلُّ مَا أَنْتَ فِيهِ مِمَّا لَا أَعْلَمُهُ فَأُسَمِّيكَ بِهِ! وَأَسْأَلُكَ بِحَقِّ هٰذِهِ الْأَسْمَاءِ كُلِّهَا، وَتَفْسِيرِهَا، فَإِنَّهُ لَا يَعْلَمُ تَفْسِيرَهَا غَيْرُكَ.

يَا اَللّٰهُ! وَأَسْأَلُكَ بِمَا لَا أَعْلَمُ، وَلَوْ عَلِمْتُهُ سَأَلْتُكَ بِهِ، وَبِكُلِّ اسْمٍ سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ أَوِ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ، وَأَسْأَلُكَ بِجُمْلَةِ مَا فِي الْغَيْبِ مِنْ أَسْمَائِكَ.

يَا اَللّٰهُ! وَأَسْأَلُكَ بِمَا لَا يَرَاهُ أَحَدٌ، وَلَا يَعْلَمُهُ مِنْ أَسْمَائِكَ غَيْرُكَ يَا اَللّٰهُ! يَا اَللّٰهُ! وَأَسْأَلُكَ يَا رَحْمٰنُ! يَا خَيْرَ مَنْ دُعِيَ، وَخَيْرَ مَنْ سُئِلَ! أَسْأَلُكَ بِحَقِّ هٰذِهِ الْأَسْمَاءِ كُلِّهَا، وَتَفْسِيرِهَا؛ يَا أَهْلَ التَّقْوٰى! وَيَا أَهْلَ الْمَغْفِرَةِ! وَيَا مَوْضِعَ الْمِنَّةِ وَالرَّحْمَةِ وَالْقُدْرَةِ وَالْمُلْكِ وَالْفَضِيلَةِ وَالْعِزَّةِ وَالشُّؤُونِ! أَنْ تُصَلِّيَ وَتُسَلِّمَ عَلٰى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ وَحَبِيبِكَ، وَخِيرَتِكَ مِنْ خَلْقِكَ، وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ، وَعَلٰى مُحَمَّدٍ، وَعَلٰى جَمِيعِ النَّبِيِّينَ.» اٰمِينْ!

## DUÂNIN MÂNÂSI

**'Ey Allâh! Yâ Allâh! Yâ Rahmân! O çok ve büyük olan isimlerin ile Senden istiyorum.**

**Yâ Allâh! Râzı olduğun ve hoşnut olduğun o zıyâ saçan isimlerin ile Senden diliyorum.**

**Ey Allâh! O ulu, korumalı ve muhâfazalı** (kimse tarafından ulaşılmaz olan) **isimlerin ile Senden istiyorum.**

**Yâ Allâh! O mübârek ve** (kullardan) **gizli olan isimlerin ile Sana yalvarıyorum.**

**Ey Allâh! O tastamam ve kâmil olup** (kullar bilmese de) **Senin katında meşhur olan isimlerin ile Senden istiyorum.**

**Yâ Allâh! Senden başka kimsenin kendileriyle isimlenmesi lâyık olmayan o isimlerin ile Senden talepte bulunuyorum.**

**Ey Allâh! Kimse tarafından** (öğrenilmesi bile) **kastedilemeyen, zevâl bulmayan, görülemeyen ve fânî olmayan o isimlerin ile Senden istiyorum.**

**Yâ Allâh! Senin isimlerin içerisinden Senin için** (kendileriyle duâ edenden) **rızâ**(n) **olacağını bildiğin o isimlerin ile Senden dilekte bulunuyorum.**

**Ey Allâh! Hiçbir şeyin kendilerine denk olamayacağı o isimlerin ile Senden diliyorum.**

**Yâ Allâh! Her şeyi kendileriyle baştan yarattığın ve** (ölümlerinden) **sonra** (da diril-terek) **geri döndürecek olduğun o kendileriyle Senden dilekte bulunulan isimlerle Senden talep ediyorum.**

**Ey Allâh! O kendileriyle Senden dilekte bulunulan isimlerle;** (o isimleri zikreden-lerin yapacağı duâları kabul edeceğine dâir) **teahhüd ettiğin en vefâlı** (yerine getirilen) **ahitlerle -Yâ Allâh! Yâ Allâh! Yâ Allâh! Yâ Allâh! Yâ Allâh! Yâ Allâh! Yâ Allâh!- Senden bu dilencine icâbet etmeni istiyorum.**

**Yâ Allâh! Ben Senden o kendisiyle Senden dilekte bulunulacak isim hakkı için** (duâmı kabûl etmeni) **istiyorum ki Sen o isim ile isteyene 'Dilediğini söyle, sana icâbet kesinlikle vâcib oldu.' buyuruyorsun.**

**Ey Allâh! Ben Senden o isim hakkı için** (duâmı kabûl etmeni) **istiyorum ki ancak Sen ona lâyıksın.**

**Yâ Allâh! Kendilerini yerine getirmeye Senden gayri hiç kimsenin kuvvet bulama-yacağı isimlerden** (kendileriyle dilediklerini) **yarattığın** (hayırlı ve mübârek) **şeylerin tümü hürmetine Senden istiyorum.**

**Ey Allâh! Ben Senden o isim hakkı için** (duâmı kabûl etmeni) **istiyorum ki Sen onu zikredene 'Dilediğini Benden iste.' buyuruyorsun.**

**Yâ Allâh! Ben, kendileriyle Senden dilekte bulunulacak bütün isimlerin ile, on-ların yücelik bakımından en üstünleriyle, rif'at bakımından en yüceleriyle, zikir bakımından en âlâlarıyla, nur bakımından en parlak olanlarıyla, nâiliyet ve icâbet bakımından en çabuk olanlarıyla, mükemmellik bakımından en kâmil olanlarıyla dilekte bulunuyorum ki -Yâ Allâh! Zâten o isimlerinin tamâmı büyüktür, uludur ve yücedir.-**

**İşte ben** (sıfatların içerisinde) **büyüklük, ululuk, değerlilik, yücelik, kutsallık, şeref-lilik yakınlık, nur ve rahmet, ebedîlik ve azamet, güzellik, övgü ve büyük lütufla-ra şâmil olan** (isimlerinle Sana yalvarıyorum)**, ayrıca istediğin kimselerin hâcetlerini kendileriyle gördüğün, ancak kendileriyle** (mahlûkâtı yaratmaya) **başladığın ve yine** (yok oluşlarından sonra mahlûkâtı) **onlarla tekrar yaratacağın isimler içerisinden; kendileriyle Senden gayrinden bir şey istenmesi aslâ lâyık olmayan bütün isimlerin ile Sana duâda bulunuyorum.**

**Ey Allâh! Ben bereketlerinle kuşatılmış o husûsî ve ak-pak isimlerin ile Senden istiyorum.**

**Yâ Allâh! Ben, o her şeyin fevkinde yüce olan, şerefli, kuşatıcı ve yüksek isimlerin ile Senden talep ediyorum.**

**Ey Allâh! Senden gayri her şeyden perdelenmiş** (gizlenmiş) **olan o tertemiz isimle-rin ile Senden istiyorum.**

**Yâ Allâh! O yüce, o çok güzel ve pek makbûl isimlerin ile Senden dilekte bulunu-yorum.**

**Yâ Allâh! Yâ Rahmân! Ey celâl ve ikrâm sahibi! Ey çok güzel! Ey çok yüce! Ey çok yaratan! Ey çok bilen! Ey çok hikmetli! Ey çok keremli! Ey tek olan! Ey bir olan! Yâ Ehad! Yâ Samed!**

**Yâ Allâh! Yâ Rahmân! Yâ Rahîm! Ben, kendileriyle Senden başka kimsenin adlandırılamayacağı isimlerden, o mertebesi**(nin bilgisi) **sâdece Yüce Zâtın'da bulunan ve onlarla Senden dilekte bulunulan isimlerinin sonuna ulaşıncaya kadar hepsiyle Senden istiyorum.**

**Ey Allâh! Sevdiğin isimlerden Yüce Zâtın'a nisbet ettiklerinin cümlesiyle Senden talep ediyorum.**

**Yâ Allâh! Kendileriyle Senden dilekte bulunulan en büyük isimlerinin cümlesiyle ve İsm-i Âzam'a varıncaya kadar tek tek her isminle Senden niyâz ediyorum.**

**Ey Allâh! En güzel isimlerinin tamâmıyla ve İsm-i Âzam'a varıncaya kadar tek tek her isminle Senden dilekte bulunuyorum.**

**Yâ Allâh! Ben o büyük, o en büyük, o yüce, o en yüce isminle Senden istiyorum ki o, Senin diğer isimlendiğin esmâ-i şerîfenin tümüne karşı fazîletli tuttuğun mükemmel ve çok büyük ismindir.**

**Yâ Allâh! Yâ Allâh! Yâ Allâh! Yâ Allâh! Yâ Allâh! Yâ Allâh! Yâ Allâh! Yâ Ehad! Yâ Samed!**

**Ey Allâh! Ben Sana yalvarıyorum, Senin sâhip olduğun bütün isimler ve sıfatlardan hiçbiri kendisine denk olamayacak, fakat ne olduğunu bilemediğim için onunla Seni zikredemeyeceğim ism-i şerîfinle Senden istiyorum.**

**İşte ben Senden bunca ism-i şerîfinin cümlesi hakkı için ve her birerlerinin tefsîri bahşı için istiyorum, zîrâ onların tefsîrini Senden gayrı kimse bilemez.**

**Yâ Allâh! Ben kendisini bilmediğim, bilseydim kendisiyle Senden dilekte bulunacağım her isimle ve Yüce Zâtın'ı kendisiyle tesmiye ettiğin yâhut ulu katındaki gayb ilminde kendisine dâir bilgiyle imtiyâz ettiğin her ism-i şerîf ile Senden istiyorum ve yine gayb ilminde bulunan isimlerinin cümlesiyle Senden dilekte bulunuyorum.**

**Ey Allâh! Senden gayrı kimsenin bilemeyeceği ve göremeyeceği isimlerle Senden istiyorum. -Yâ Allâh! Yâ Allâh!- Yine Senden diliyorum yâ Rahmân! Ey kendisine duâ edilen ve kendisinden dilekte bulunulanların en hayırlısı! Ey kendisinden sakınılmaya lâyık olan! Ey mağfirete ehil olan!**

**Ey tüm iyiliklerin, rahmetlerin, kudretlerin, mülklerin fazîletlerin, izzetlerin ve şanların nisbet edileceği yegâne Zat! Ben Senden bu ism-i şerîflerin cümlesinin ve tefsirlerinin hakkı için diliyorum ki; kulun, rasûlün, sevgilin ve mahlûkâtın içerisinden seçtiğin Muhammed'e ve Muhammed'in Ehl-i Beyti'ne, Muhammed'e ve bütün peygamberlere salât**(-ü selâm) **edesin.'**

(İşte bundan sonra âhiretiyle, dîniyle ve mâneviyâtıyla alâkalı şeyler ister.)" Âmîn!
*(Ebu'l-Kāsım İshâk el-Huttelî, Kitâbü'd-Dîbâc, no:115, sh:58-62)*